

**MEILLÄ EI OLE MITÄÄN,
MUTTA OMISTAMME
KAIKEN**

Kalevi Lehtisen ihmiskäsitys

Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma

Antti Turunen

Itä-Suomen yliopisto

Syksy 2012

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto		
Tekijät – Author Antti Juhani Turunen				
Työn nimi – Title Meillä ei ole mitään, mutta omistamme kaiken – Kalevi Lehtisen ihmiskäsitys				
Pääaine – Main subject		Työn laji – Level		Päivämäärä – Date
Käytännöllinen teologia		Pro gradu -tutkielma	☒	31.8.2012
		Sivuainetutkielma	☐	
		Kandidaatin tutkielma	☐	
		Aineopintojen tutkielma	☐	
Sivumäärä – Number of pages 74+1				
Tiivistelmä – Abstract				
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kalevi Lehtisen toiminnan taustalla vaikuttanut ihmiskäsitys erityispiirteineen. Selvitin, millaiset Lehtisen näkemykset ihmisestä Jumalan kuvana, ihmisen tahdon langenneisuudesta ja pyhityksestä olivat. Tutkimuksen lähteinä toimivat tutkimustehtävän selvittämisen kannalta hyödylliset Lehtisen teokset. Tutkimusote oli laadullinen. Aineiston analysoinnissa käytin sisällönanalyysejä ja tutkimuksen teoriakehyksenä kristillisen ihmiskäsityksen pääpiirteitä. Etsin Lehtisen näkemysten taustalla vaikuttaneita tekijöitä hänen elämänsä historiastaan.</p> <p>Lehtinen puhuu teoksissaan yllättävän vähän ihmisestä luotuna Jumalan kuvaksi. Syitä tälle vaikenemiselle löytyi kolme kappaletta. Ensinnäkin Lehtisen minäkuva vuosikymmeniä värittänyt vahva häpeän kokemus sai hänet vaikenemaan aiheesta. Toiseksi Lehtisen julistuksen painotuksiin vaikutti vahvasti hänen evankelistan kutsumuksensa. Kolmanneksi Lehtinen ei yleensä etsinyt ihmistä Jumalan kuvana Vanhan testamentin alkulehdiltä, vaan Kristuksesta.</p> <p>Kysymys ihmisen langenneisuudesta oli merkittävä Lehtiselle evankelistana. Lähdemateriaalista nousi esiin näennäinen ristiriita: toisaalta Lehtinen kiivaasti korosti ihmisen tahdon totaalista langenneisuutta ja siten kyvyttömyyttä tehdä ”ratkaisu” Jumalan puoleen. Samalla hän käytännön tilanteissa kuitenkin usein kehotti ihmisiä siihen. Ristiriidan ratkaisevana avainajatuksena nousi esille Lehtisen näkemys siitä, että Jumala tekee asiassa aloitteen ja mahdollistaa Kristukselle avautumisen.</p> <p>Pyhityksen Lehtinen määritteli kolmivaiheiseksi prosessiksi, jonka ensimmäinen vaihe on uskoontulo pyhityksen mahdollistajana ja kolmas vaihe on ikuisen elämään siirtyminen pyhityksen täydellistäjänä. Näiden väliin jää pyhityksen toinen vaihe, progressiivisesti etenevä prosessi, joka etenee ihmisen eläessä Pyhän Hengen täyttämää elämää Jumalan sanan vaikutuspiirissä. Lehtisen pyhitysnäkemys on varsin epäluterilainen. Suurin vaikuttaja sen taustalla on CCC:n pitkäaikainen johtaja Bill Bright.</p> <p>Lehtiselle ominaista oli korostaa eri kysymyksissä enemmän ihmisen subjektiivista toimintaa kuin tämän toiminnan objektiivista, opillista perustaa. Lehtisen valinta toimia näin oli tietoinen, ja näin toimiessaan hän haastoi suomalaista luterilaista teologiaa lähentymään tavallisen kristityn arkitodellisuutta. Toinen Lehtisen teologiaa tutkimuksen eri kysymyksissä läpäisevä piirre on hänen lähes näkymätön sakramenttiteologiansa. Tämä hiljaisuus saattoi myös olla Lehtisen tietoinen valinta, joka tasoitti tietä hänen toimiessaan eri tunnustuskuntien ja erilaisten sakramenttinäkemysten keskellä.</p>				
Avainsanat – Keywords Kalevi Lehtinen, ihmiskäsitys, Jumalan kuva, vapaa tahto, pyhitys, evankeliointi				

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	5
2.1 Kalevi Lehtisen (1936–2011) henkilökuvaa.....	5
2.2 Aikaisempi tutkimus	14
2.3 Kristillinen ihmiskäsitys tutkimuksen taustateoriana	18
3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	27
3.1 Tutkimustehtävä.....	27
3.2 Tutkimuksen ja tutkijan positio	28
3.3 Lähdemateriaali	31
3.4 Sisällönanalyysi	36
4 JUMALAN KUVAKSI LUOTU IHMINEN.....	39
5 IHMISEN SYNTIIN LANGENNUT TAHTO.....	47
6 IHMISEN PYHITYS JATKUVANA PYHÄN HENGEN TÄYTEYTENÄ	55
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	64
8 LYHENTEET	67
9 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	68
9.1 Lähteet	68
9.2 Kirjallisuus.....	68
LIITE – Kalevi Lehtisen bibliografia	75

1 JOHDANTO

Ensimmäiset tulivat juosten, kuin peläten, että hetki menee ohi. Monet itkivät. Joku kantoi ikonia. Jotkut tekivät ristinmerkin. Ja heitä tuli ja tuli. Se oli kuin jäiden lähtö ryskinällä ja pelottavalla voimalla jota kukaan eikä mikään pysty pysäyttämään. Sitä se oli sanan syvimmissä merkityksessä. Jäät lähtivät. Pitkä, vuosikymmeniä kestänyt syvä talvi oli ohitse ja vedet pääsivät virtaamaan vapaasti.¹

Oli kuin nälkääntuomittujen eteen olisi kannettu ruokapöytä. Heillä oli nälkä. Jumalan nälkä.²

Näin Olli Valtonen kuvailee evankelista ja rovasti Kalevi Lehtisen elämän erästä kohokohtaa. Evankelistan intohimo nähdä ihmisten avautuvan Kristukselle tyydyttyi hetkeksi. Venäjän kansa oli ollut kauan arvotyhjiössä, joka alkoi rautaesiripun murtumisen aikoihin täyttyä vauhdilla.³ Aikanaan lehdistön huomion keränneet Leningradin evankelioimistilaisuudet olivat menestys.

Myös Lehtisen kuolema 17.7.2011 huomioitiin kautta suomalaisen median. Huomio kertoo Lehtisen merkityksestä suomalaisessa ja kansainvälisessä hengellisessä kentässä. Hänen elämänsä ja työtään muisteltiin. Samalla hänen kuolemansa herätti kysymyksen siitä, missä ovat tulevaisuuden suuret evankelistanimet. Miten evankeliumin julistus Suomessa jatkuu? Onko aika ajanut jo lopullisesti evankelistojen toiminnan ja suurten missioiden ohi?⁴

Teemu Kakkurin mukaan suomalainen kulttuuri on murroksessa: Käynnissä on monikulttuuristumisen ja individualisoitumisen prosessi. Kirkon evankelioimisen konferensseissa pohditaan, kuinka vastata ajan muuttumisen tuomiin haasteisiin.⁵ Missiologi Risto A. Ahosen esittämä näkemys vastaa näihin ongelmiin. Hänen mukaansa evankeliointi, seurakunnan perustehtävä, on tarkoitettu jokaiselle kristitylle. Yleisen hengellisen pappeuden periaatteeseen kuuluu olennaisena osana osallistuminen lähetykseen kunkin omien armolahjojen mukaisesti. Jokainen saa elää rohkeasti todistuksena Kristuksesta oman arkielämänsä luonnollisissa

¹ Valtonen 1992, 51–52.

² Valtonen 1992, 52.

³ Valtonen 1992, 51–52, 59, 134–136.

⁴ Kakkuri 2011, 11.

⁵ Kakkuri 2011, 12.

elämänyhteyksissä ja näin omalta osaltaan toteuttaa kirkon missionaarisuutta.⁶ Tämä strategia voi osoittautua toimivaksi muuttuvassa, moniarvoisessa ajassamme.

Ajan muuttuessa ihminen sisimmältään ja tarpeiltaan pysyy kuitenkin muuttumattomana. Hengellisten arvojen tyhjiö ja sekaannus ahdistaa monia. Tässä ajassa tarvitaan tasapainoista kristillistä ihmiskäsitystä. Se on tärkeää varsinkin jokaiselle kirkon evankelioimistehtävään osallistuvalla kristitylle. Käsitys ihmisestä Jumalan yhteyteen alun perin luotuna ja synnin siitä erottamana motivoi todistamaan Kristuksesta. Augustinus ilmaisi tämän jokaisen langenneen ihmisen tarpeen päästä Jumalan yhteyteen seuraavasti: ”Minun sydämeni on levoton, kunnes se löytää levon sinussa.”

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Kalevi Lehtisen ihmiskäsitys keskittyen siinä hänen elämänsä valossa esille nouseviin mielenkiintoisiin erityiskysymyksiin. Tutkimus kuuluu käytännöllisen teologian alaan. Tutkimukseni lähdemateriaalina käytän tutkimustehtävän toteuttamisen kannalta hyödyllisiä Lehtisen teoksia. Analysoin valitsemani lähdemateriaalin käyttäen metodina sisällönanalyysia. Peilaan sisällönanalyysin tuloksia toisaalta teoriakehyksenä toimivaan esitykseen kristillisen ihmiskäsityksen pääpiirteistä ja toisaalta Lehtisen henkilökuvaan.

Tutkimukseni alkusysäyksenä oli juuri tutkimukseni aloittamista edeltänyt Kalevi Lehtisen yllättävä kuolema. Ehdin viimeisen kymmenen vuoden aikana kuulla muutaman Lehtisen puheen ja pidin kuulemastani. Mielestäni hänen elämäntyönsä oli merkittävä suomalaisessa ja kansainvälisessäkin hengellisen työn kentässä, ja ensimmäisenä ajatuksenani oli tehdä tutkimus hänestä ikään kuin kunnianosoituksena hänelle ja hänen elämäntyölleen. Tutkimusprosessin alkupuolella, syvennyttyäni kirjallisuuteen ja lähteisiin, silmieni edessä ollut kiiltokuvamaisen pyhä kuva Lehtisestä mureni hiljalleen. Jäljelle jäi melko raadollinenkin kuva tavallisesta ihmisestä iloineen ja vaikeuksineen Jumalan palveluksessa. Ajatukseni työstäni kunnianosoituksena Lehtistä kohtaan kuitenkin säilyi, ja rukoukseni on, että lopullinen työni olisi rehellisellä tavalla Lehtistä

⁶ Ahonen 1992, 172–173.

kunnioittava. Paljon parempihan se on kuin tekopyhää ja siloteltua kuvaa Lehtisestä luova tutkimus. Rukoukseni on myös, että tutkimukseni voisi tuoda kunniaa Jeesukselle Kristukselle, jota Lehtinenkin elämäntyönään niin innokkaasti julisti.

Pyrin tutkimukseni kautta lisäämään ymmärrystä Lehtisen toiminnan taustalla vaikuttaneesta ihmiskäsityksestä ja sen erityisistä ominaispiirteistä. Tutkimukseni tulokset voivat toivoakseni rohkaista ihmisiä etsimään ratkaisuja sisäisiin ongelmiinsa Jumalan armon kokemisesta, rohkaista heitä julistamaan rohkeasti evankeliumia Kristuksesta omassa elinympäristössään ja rohkaista heitä taustoistaan välittämättä tutustumaan Pyhän Hengen toimintaan eri muodoissaan. Tutkimukseni voi myös toimia osana Lehtisestä ja hänen teologiastaan käytyä keskustelua ja uusien kysymysten herättäjänä tähän keskusteluun.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Kalevi Lehtisen (1936–2011) henkilökuv

Kalevi Lauri Tapio Lehtinen syntyi Helsingissä uudenvuodenpäivänä vuonna 1936.⁷ Hänen isänsä Lauri oli aikansa suomalainen urheilijakuuluisuus, kestävyysjuoksun maailmanennätysmies ja olympiavoittaja. Hänen äitinsä, Ebba, oli ammatiltaan pankkivirkailija.⁸ Lauri Lehtinen haavoittui talvisodassa kahdesti eikä koskaan täysin toipunut sodan kauheuksista. Urheilusankaruus oli yhtäkkiä mennyttä ja alkoholi toi kerta toisensa jälkeen hetken helpotuksen painavista muistoista. Lopulta Lauri ja Ebba Lehtinen erosivat, ja Kalevi Lehtisen lapsuudenkoti särkyi hänen ollessaan 10-vuotias. Eron jälkeen Lehtisen äiti sairasti kohtusyövän. Isän muutettua pois pelko äidinkin menettämisestä oli suuri, ja lisäksi häntä painoivat selittämätön syyllisyys isän kohtalosta, häpeä koko perheen tilanteesta ja koulukiusaaminen.⁹

Lehtisen murrosikä oli kaksijakoista aikaa. Valtosen mukaan hän kärsi itsevihasta, ja ulospäin se näkyi vahvana kapinana opettajia kohtaan. Hiljalleen asiat alkoivat kuitenkin kirkastua. Hänen itsetuntoaan kohottavaksi asiaksi muodostui menestyksekkäs yleisurheiluharrastus. Isä alkoi raitistua, ja Lehtinen löysi suhteen häneen uudelleen. Yhteiset urheiluhetket kotiin palanneen isän kanssa olivat erityisen tärkeitä.¹⁰ Toinen mieluinen harrastus oli kemia, jossa Lehtinen oli lapsuudessaan ikäisekseen hyvin edistynyt.¹¹ Vuosien myötä hänen vanhempansa palasivat yhteen

⁷ Suomen teologit 2010, 547.

⁸ Suomen teologit 2010, 547.

⁹ Valtonen 1989, 24–26. Lauri Lehtinen voitti kultaa 5000 metrin juoksussa Los Angelesin olympialaisissa vuonna 1932 ja olympiahopeaa samalla matkalla Kalevin Lehtisen syntymävuonna 1936 Berliinissä. Vuoden 1932 maailmanennätysjuoksussa Lauri Lehtisen alittama edellinen ennätysaika oli Paavo Nurmen juoksema. Valtonen 1989, 24. Tässä elämäkertiosiossa paljon käyttämäni, Olli Valtosen julkaisut *Tänään* (Valtonen 1989) ja *Jatkoaika* (Valtonen 1992) eivät ole tieteellistä tutkimusta. Ne ovat elämäkerrallisia teoksia, jotka hän kirjoitti yhteistyössä Lehtisen kanssa.

¹⁰ Valtonen 1989, 26–28. ”Juoksu harrastuksen siemenet, jotka lapsuudessa kylvettiin, itivät myöhemmin. Monet elämäni tärkeimmistä ratkaisuista, suurenmoisimmista rukous- ja ylistyshetkestä, vapauttavimmista jännityksen laukeamisista ja valloittavimmista uusista ideoista ovat liittyneet lenkkipolkuun.” Lehtinen & Lehtinen 1983, 11.

¹¹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 11–12.

ja menivät lopulta uudelleen naimisiin. Lehtiselle erityisen tärkeää oli se, että hänen isänsä koki viimeisinä vuosinaan uskoontulon.¹²

Vuonna 1952 Lehtinen aloitti opiskelut Keravan yhteiskoulun lukiossa.¹³ Samana syksynä koululla järjestettiin Uudenmaan alueen kristilliset teinipäivät, joiden järjestelyihin hänkin ajautui mukaan. Keravalle saapuneiden vieraspaikkakuntalaisten nuorten aitous, tilaisuuksien iloinen ilmapiiri ja puheiden sanoma vaikuttivat Lehtiseen. Tapahtuman viimeisissä seuroissa itsenäisyyspäivän iltana esitettiin kutsu tulla uskoon, ja niin hän koki käänteentekevän uskonnollinen murroksen.¹⁴ Tämä kokemus vaikutti syvästi paitsi Lehtisen uskonnolliseen itseymmärrykseen, myös antoi suuntaa hänen toimintatavoilleen pian alkaneella evankelistan uralla. Hänen vuosikymmeniä kestänyt julistustoimintansa alttarikutsuineen tähtäsi samantyyppiseen, yhdessä hetkessä tapahtuvaan uskoontuloon kuin hänen omansa.

Mullistavan kokemuksen jälkeen koitti pian paluu arkeen, ja Lehtisen ensimmäiset vuodet uskoontulon jälkeen olivat lakihenkistä yritystä olla oikeanlainen uskova.¹⁵ Samalla hän ymmärsi toisen Korinttilaiskirjeen äärellä, että Jumala kutsui häntä työhönsä koko loppuelämäkseen.¹⁶ Lukion ja varusmiespalveluksen jälkeen hän aloittikin opinnot Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa.¹⁷ Ensimmäisen

¹² Valtonen 1989, 56–59. ”Siinä hetkessä ylitettiin muitakin kuiluja kuin se, mikä on ihmisen ja Jumalan välillä. Kuilu isän ja pojan välillä kuroutui lopullisesti umpeen. Kalevi sanoo, että se hetki oli yksi hänen elämänsä kalleimmista.” Valtonen 1989, 59.

¹³ Suomen teologit 2010, 547.

¹⁴ Lehtinen & Lehtinen 1983, 15–18; Valtonen 1989, 28–29. ”Rukoilimme. En kokenut mitään suurenmoista. Olin jännittynyt, hetki oli juhlallinen. Tiesin, että olin tekemässä peruuttamatonta ratkaisua elämäni suunnasta. Pyysin, että Jeesus ottaisi elämäni käsiinsä. Seppo näytti minulle Raamatusta, että Jeesus todella teki niin. [...] Tätä ennen olin osaksi tietämättäni juossut Jumalaa pakoon. Nyt tiesin, että kuljin käsi hänen kädessään.” Lehtinen & Lehtinen 1983, 18.

¹⁵ Valtonen 1989, 34–35. ”Jumala oli hänelle hyvin todellinen. Mutta armo täysin tuntematon. Ja miten olisi muuten voinut ollakaan? Koko hänen siihenastinen kokemusmaailmansa oli armolle vieras.” Valtonen 1989, 35–36.

¹⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 234–236. Lehtistä puhuttelivat erityisesti seuraavat kohdat: Kristuksen rakkaus vaatii meitä [...] ja hän on kuollut kaikkien edestä, että ne, jotka elävät, eivät enää eläisi itselleen, vaan hänelle, joka heidän edestään on kuollut ja ylösnoussut. [...] Kun tiedämme, mitä Herran pelko on, niin me koetamme saada ihmisiä uskomaan. [...] Kristuksen puolesta me siis olemme lähettiläinä, ja Jumala kehoittaa meidän kauttamme. Me pyydämme Kristuksen puolesta: antakaa sovittaa itsenne Jumalan kanssa. (2.Kor.5:14–15, 11, 20) Lehtinen & Lehtinen 1983, 234–236.

¹⁷ Rikkinen 2011.

opiskeluvuoden jälkeen Lehtinen pääsi Kansan Raamattuseuraan¹⁸ (KRS) kesätöihin. Hänellä ei ollut ajokorttia, joten hänen osakseen jäi ajotaitoa vaativien tehtävien sijaan toimia evankelistana.¹⁹ Tämä oli esinäytös Lehtisen tuleville vuosille järjestön palveluksessa. Opiskelujen jatkuessa häntä vaivanneet lakihenkisyys ja kireys eivät hellittäneet, ja hän aikoi jo jättää opiskelunsa ja orastavan evankelistan uransa kesken.²⁰ Lopulta käänteentekeväksi kokemukseksi Lehtiselle muodostui Psalmien kirjan luvun 103 jakeen 14 löytäminen.

Sillä hän tietää, minkälaista tekoa me olemme: Hän muistaa meidät tomuksi.

Olennaista Lehtiselle oli ymmärtää, että Jumala ei vaadi häneltä yhtään enempää kuin tomuhiukkaselta. Näin hän oppi hyväksymään toiset ihmiset sellaisenaan. Tämä kokemus jätti leimansa hänen julistukseensa tuleville vuosikymmenille. Omalle kohdalleen hänen oli tosin edelleen vaikea uskoa tätä samaa armoa.²¹

Vuonna 1958 Lehtinen avioitui kotitalouden opettaja Eine Valajan kanssa. Heille syntyi kolme lasta: Terhi, Miika ja Mirjam.²² Eine oli Kalevi Lehtiselle vuosien mittaan tärkeä ystävä, tukija ja työtoveri. Erityisen tärkeäksi yhteiseksi työkokemukseksi Lehtisille muodostui Kalevi Lehtisen kolmen vuoden työjakso Raahen yhteislyseossa. Opettajan työnsä ohella hän rukoili herätystä Raahen yhdessä vaimonsa kanssa. He huomasivat Jumalan vastaavan rukouksiin ja monen kymmenen koululaisen kokevan uskonnollisen murroksen. Tämä aika oli merkittävä avaus heidän tiimityölleen evankelioimisen saralla ja vahvisti heidän yhteistä työnäkyään.²³

¹⁸ Kansan Raamattuseura on perustettu vuonna 1945 organisoimaan evankelista Frank Mangsin julistuksen seurauksena syntyneitä herätystä. Muita KRS:n syntyyn vaikuttaneita tahoja olivat Urho Muroma ja Sisälähetysseuratiö. KRS tunnetaan osana uuspietististä viidettä herätysliikettä. Heino 1997, 54–56; Ketola 2008, 75–76.

¹⁹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 237.

²⁰ Valtonen 1989, 37–42.

²¹ Valtonen 1989, 42–43.

²² Suomen teologit 2010, 547. Katso Maija Nymanin laatima elämäkerta Eine Lehtisestä: Nyman 1995.

²³ Lehtinen & Lehtinen 1983, 239. ”Tahdoimme yhdessä elää niin, että meidän yhteisen elämämme ja työmmme välityksellä mahdollisimman moni ihminen olisi kerran taivaassa Jumalan luona.” Lehtinen & Lehtinen 1983, 239.

Valmistumisensa jälkeen Lehtinen toimi joitakin vuosia nuoriso- ja opiskelijaevankelistana.²⁴ Hiljalleen hänessä heräsi halu antaa panoksensa koko maailman evankeliointiin. Samoihin aikoihin, vuonna 1966, hän sai kutsun Berliiniin evankelioimiskongressiin. Hän lähti sinne innokkaasti oppimaan uutta häntä kokeneemmilta julistajilta. Kongressissa häneen erityisesti vaikuttivat Campus Crusade for Christ -järjestön²⁵ (CCC) perustajan ja johtajan Bill Brightin kanssa käydyt keskustelut. Niiden myötä Lehtinen sai kaipaamaansa tukea, ja ovet työhön ulkomaille alkoivat avautua.²⁶ Kongressin pääpuhujana toimi Billy Graham, jolla oli kaksi vuosikymmentä myöhemmin merkittävä vaikutus Lehtisen elämään. Kokonaisuutena tapahtuma oli hänen elämänsä käännekohta ja näköalapaikka tulevaisuuteen.²⁷

Vuonna 1972 Lehtinen siirtyi pysyvästi CCC:n palvelukseen. CCC:n periaate oli, että työtä tehdään pariskuntana, joten Lehtiset pystyivät nyt keskittymään työhönsä yhdessä.²⁸ CCC:hen siirtymisen myötä perheelle koitti muutto Saksan Liittotasavaltaan Kandernin pikkukaupunkiin vuonna 1974. Kalevi Lehtinen oli pidetty ja luotettu työntekijä, minkä seurauksena hänet nimitettiin CCC:n Euroopan toiminnanjohtajaksi vuonna 1977. Eine Lehtisen mielestä se oli virheliike, sillä Kalevi Lehtisen kutsumus oli ennen kaikkea julistaa evankeliumia eikä istua toimistossa hoitamassa organisaation hallinnollisia tehtäviä. Hänen johtaessaan järjestön Euroopan työtä se joka tapauksessa kasvoi voimakkaasti.²⁹

Vuosien mittaan kärsimykset koettelivat Lehtisen elämää monella tapaa. Yksi vaikeimmista oli vuonna 1982 todettu ja leikattu vatsasyöpä.³⁰ Se ja monet muut

²⁴ Suomen teologit 2010, 547.

²⁵ Heino 1997, 102. CCC on vuonna 1951 Los Angelesissa perustettu tunnustustenvälinen evankelioimisliike. Se toimi alun perin nimensä mukaisesti lähinnä opiskelijoiden keskuudessa. Myöhemmin evankelointitoimintaa on laajennettu muiden ryhmien, esimerkiksi koululaisten, urheilijoiden ja liikemiesten pariin. Bill Brightin kehittämä *Neljä hengellisen elämän tosiasiaa* -kirjanen on järjestön piirissä ja laajemminkin tunnettu väline evankeliointiin. CCC on tehnyt Suomessa yhteistyötä KRS:n kanssa vuodesta 1967 alkaen. Toinen tunnettu CCC:n myötävaikuttama tapaus Suomessa on Tässä elämä -puhelinkampanjat, joista yhtä, Tampereen ev.lut. seurakuntien toteuttamaa kampanjaa, on tutkinut Lasse Vahtola (1980, 13–19). Vuodesta 1990 CCC:n Euroopan työtä on kutsuttu nimellä Agape Europe. Vuonna 2008 CCC toimi noin 190 maassa. Heino 1997, 101–103; Ketola 2008, 132. Katso myös Suomen Kuvalehden artikkeli Brightistä. Ruokanen 1978b.

²⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 240–241.

²⁷ Valtonen 1989, 45–46.

²⁸ Lehtinen & Lehtinen 1983, 41.

²⁹ Valtonen 1989, 61, 69, 74.

³⁰ Valtonen 1989, 74–77.

hänen kohtaamansa vaikeudet jättivät selkeän leimansa hänen persoonaansa ja sanomaansa. Vatsasyövästä selviämisen jälkeen Lehtinen koki olevansa ikään kuin jatkoajalla. Hän pohti jälleen kerran, kuinka käyttää jäljellä olevat vuotensa oikein. Yksi oivalluksista oli, että kirjoittamalla hän voi tavoittaa useampia ihmisiä kuin vain julistamalla. Aina kirjoittamista inhonnut Lehtinen päätyi kirjoittamaan kirjan vaimonsa Einen avulla. Tulevina vuosina niitä syntyi useampiakin.³¹ Toinen oivalluksista oli se, että Jumala oli antanut hänelle vielä elinaikaa, jotta hän voisi palata julistamaan evankeliumia.³²

Jo vuoden 1982 leikkauksen jälkeen Lehtinen siis tiesi pian siirtyvänsä kokopäiväiseksi julistajaksi, mutta johtotehtävät sitoivat häntä vielä monen vuoden ajan. CCC:n työssä oli juuri meneillään mittava evankelioimisstrategian uudistusprosessi, jonka loppuunsaattamisessa hän halusi olla mukana. Tarkoitus oli löytää tasapainoinen suunnitelma, jossa jokaisella ihmisellä omine lahjoineen oli oma tärkeä paikkansa.³³ Lopullinen strategia saatiin aikaan keväällä 1985, ja vasta sen jälkeen Lehtinen oli mielestään vapaa siirtymään uusiin tehtäviin.³⁴ Strategian ensimmäinen käytäntöön sovellus tapahtui Missio Joensuussa vuonna 1988 onnistuneesti.³⁵

Vuosi 1987 oli toinen käänntekevä vuosi Lehtisen elämässä. Helsingin olympiastadionilla järjestettiin elokuussa evankelioimistapahtuma Missio Helsinki.³⁶ Pääpuhujaksi tilaisuuksiin oli kutsuttu yhdysvaltalainen evankelista Billy Graham, ja Lehtinen oli häntä tulkkauksessa. Suomen oloihin poikkeuksellisen suuret tilaisuudet

³¹ Kalevi Lehtisen bibliografia liitteessä 1 tutkielman lopussa.

³² Lehtinen & Lehtinen 1983, 8–9; Valtonen 1989, 14.

³³ Valtonen 1989, 104. ”Kaikkia tarvitaan, jotta sanoma Kristuksesta menee eteenpäin, se oli meille selvä juttu. Mutta me halusimme löytää sellaisen suunnitelman, mikä tekisi oikeutta eri ihmisten erilaisille lahjoille, Kalevi sanoo.” Tähän liittyen Missio Joensuun (1988) valmisteluista: ”Mittavan valmisteluvaiheen aikana maallikot ja rivikristityt koulutettiin tulevan mission eri tehtäviin. Koulutuksen päämääränä oli auttaa jokaista löytämään omin tehtävänsä. Missiot tarvitsevat ryhmänjohtajia, sielunhoitajia, rukousryhmien vetäjiä, mutta myös käytännön asioita junailevia organisaattoreita.” Valtonen 1989, 108.

³⁴ Valtonen 1989, 99, 100–104. Suunnitelma oli nimeltään Eurooppa 2000. Sen perusideasta lyhyesti: Valtonen 1989, 105.

³⁵ Valtonen 1989, 107–111.

³⁶ Missio Helsingin pääsihteerinä toimi pastori Juhani Peltonen ja tapahtuman päätoimikunnan puheenjohtajana Suomen Yhdyspankin silloinen toimitusjohtaja Ahti Hirvonen. Vahvasti Missiota tukemassa oli myös Helsingin piispa Samuel Lehtonen. Valtonen 1989, 16.

keräsivät huomiota katukeskusteluissa, mediassa ja tiedeyhteisössä.³⁷ Polemiikkia herätti esimerkiksi monesta hieman vieraalta tuntuva tapa lopettaa tilaisuudet alttarikutsuun.³⁸

Erityisesti Grahamia nousi kritisoimaan Jaakko Elenius, joka toimi tuolloin Herättäjä-Yhdistyksen toiminnanjohtajana ja Hengellisen Kuukauslehden päätoimittajana.³⁹ Eleniuksella oli jo opiskeluaikanaan ollut huonoja kokemuksia uskonratkaisua painottavista herätyskristityistä. Hänen kysymyksensä oli, että mihin tarvitaan evankelointia maassa, jossa 90 prosenttia ihmisistä on jo kastettuja kristittyjä?⁴⁰ Lisäksi Eleniuksen mukaan Grahamin julistukseen sisältyi harhaoppi tahdon ratkaisusta pelastuksen ehtona.⁴¹ Erityisenä aseenaan Elenius otti keskustelussa esille filosofian tohtori Päivikki Suojasen tutkimuksen, jonka mukaan Grahamin kokoukset päättävä alttarikutsu on hengellistä väkivaltaa ja painostamista.⁴² Mission äänekäs julkinen puolestapuhuja oli emeritusarkkipiispa Mikko Juva, joka otti sanoja säästelemättä yhteen Eleniuksen kanssa.⁴³ Eleniuksen suorasanaisten kritiikki missioita kohtaan jatkui Missio Helsingin jälkeenkin, ja usein tulilinjalla oli monien missioiden pääpuhujia ja Grahamin tavoin alttarikutsuja käyttänyt Lehtinen. Lopulta, kymmenten vuosien ristiriitojen jälkeen miesten välille syntyi sovinto.⁴⁴

Elokuussa 1987, Missio Helsingin myötä tapahtui Lehtisen kauan odottama irrottautuminen CCC:n Euroopan johtotehtävistä ja siirtyminen kokoaikaiseksi evankelistaksi. Hänen uransa uuden vaiheen alkua auttoi Grahamin antama julkinen alkusysäys:

³⁷ Suomen Kuvalehden toimittaja Seija Lamberg kuvaa Missio Helsingin tilaisuuden tunnelmaa kokousyleisön joukosta: Lamberg 1987. Ulla Poikonen tutki vuonna 1988 julkaistussa kirkkososiologian pro gradu -tutkielmassaan Missio Helsingin toimintatapojen soveltumista suomalaisen kristillisyyden kontekstiin. Hän kuvailee varsin tarkasti koko tapahtumaan liittyvää järjestelyprosessia. Poikonen 1988.

³⁸ Valtonen 1989, 20.

³⁹ Karhumäki 2006, 305, 307.

⁴⁰ Karhumäki 2006, 170, 177.

⁴¹ Karhumäki 2006, 174. Grahamin pelastusnäkemystä ovat tutkineet esimerkiksi Risto Ahonen ja Timo Pokki. Katso Ahonen 1987, 77–79 ja Pokki 1999.

⁴² Karhumäki 2006, 175. Suojanen 1988.

⁴³ Karhumäki 2006, 171, 173–174.

⁴⁴ Karhumäki 2011, 13.

Missiot eivät pääty Missio Helsinkiin. Mutta suomalaiset eivät tarvitse niihin saarnamiehiä Yhdysvalloista. Teillä on sellaisia julistajia kuin ystäväni Kalevi Lehtinen.⁴⁵

Lehtisen tyhjä kalenteri alkoi täyttyä nopeasti. CCC:stä irtautumisen jälkeiset vuodet olivat kiireistä aikaa, ja matkapäiviä kertyi jopa 250 vuodessa.⁴⁶ Samalla häntä vuosia vaivannut itseviha ja sen oire työnarkomania olivat jälleen ajankohtaisia. Ne olivat 1980-luvun lopussa jo ”paranemaan päin”, mutta hitaanlaisesti. Lehtinen oli väsynyt.⁴⁷

Väsyyksestään huolimatta Lehtinen jatkoi. Lokakuussa 1990 olivat vuorossa ehkä hänen uransa merkittävimmät tilaisuudet, kolmipäiväinen Missio Leningrad.⁴⁸ Neuvostoliittoon oli julistettu uskonnonvapauslaki sopivasti juuri ennen tapahtuman alkua. Massiivisesti mainostettu tapahtuma järjestettiin Lenin-hallissa teemalla Jumala antaa toivon.⁴⁹ 22000 ihmistä täytti hallin ääriään myöten, ja viimeisen illan tilaisuus televisioitiin ensimmäisenä suorana sensuroimattomana kristillisenä lähetyksenä koko Neuvostoliiton historiassa. Arviot televisiokatsojien määrästä vaihtelivat kymmenen ja seitsemänkymmenen miljoonan välillä.⁵⁰ Ensimmäisen illan alttarikutsua on Lehtinen kuvannut Valtosen mukaan seuraavasti:

Ensimmäiset tulivat juosten, kuin peläten, että hetki menee ohi. Monet itkivät. Joku kantoi ikonia. Jotkut tekivät ristinmerkin. Ja heitä tuli ja tuli. Se oli kuin jäiden lähtö ryskinällä ja pelottavalla voimalla jota kukaan eikä mikään pysty pysäyttämään. Sitä se oli sanan syvimmässä merkityksessä. Jäät lähtivät. Pitkä, vuosikymmeniä kestänyt syvä talvi oli ohitse ja vedet pääsivät virtaamaan vapaasti.⁵¹

Oli kuin nälkääntuomittujen eteen olisi kannettu ruokapöytä. Heillä oli nälkä. Jumalan nälkä.⁵²

⁴⁵ Valtonen 1989, 106.

⁴⁶ Valtonen 1992, 117.

⁴⁷ Valtonen 1989, 70–72. ”Pikkulipsahduksia ylikireisiin aikatauluihin sattuu vielä edelleenkin. Työhuumeen koukkuun joutunut ei pääse vaivatta irti huumeestaan.” Valtonen 1989, 72. ”Työ on ollut hänelle pakoa elämästä ja omasta itsestään. Työhön on ollut helppo upottaa vihansa ja katkeruutensa itseään kohtaan.” Valtonen 1989, 73. Lisää Lehtisen pohdintoja häntä vaivanneista itsevihasta, työnarkomaniasta, syyllisyydestä ja katkeruudesta: Valtonen 1989, 70–84.

⁴⁸ Jonkinlaisena esikuvana Lehtisen suurille idän missioille toimi Grahamin jo rautaesiripun aikaan tekemät mittavat puhujamatkat Itä-Eurooppaan. Tapani Ruokanen kirjoittaa tähän liittyen Grahamista Suomen Kuvalehdessä. Ruokanen 1978a.

⁴⁹ Valtonen 1992, 40, 42, 43. Tapahtuman mainostuksesta: Valtonen 1992, 27–31.

⁵⁰ Valtonen 1992, 42, 60.

⁵¹ Valtonen 1992, 51–52.

⁵² Valtonen 1992, 52.

Myöhemmin Lehtiset saivat kuulla mission tuloksista, ja ne olivat heille rohkaisevaa kuultavaa. Monet seurakunnat eri kirkkokunnista olivat jäsenmääriltään moninkertaistuneet.⁵³

Pian Leningradista paluun jälkeen Lehtisen kunto meni todella huonoksi. Sairaalassa hänen todettiin sairastavan vakavaa sepelvaltimotautia. Hänelle suoritettiin mittava kuuden verisuonen ohitusleikkaus.⁵⁴ Ainakin osittain omista elämäntavoista johtuva sairaus aiheutti hänelle pelkojen ja suurten kipujen lisäksi myös syyllisyyttä.⁵⁵ Kuitenkin luottamus siihen, että kärsimykset ja niiden syyt ovat Jumalan tiedossa, oli hänelle helpottava asia. Hän otti kärsimyksen Jumalan kädestä ja pyrki kaiken vaikeuden keskellä näkemään pilvien hopeareunukset.⁵⁶ Leikkauksesta toipumisensa jälkeen Lehtinen päätti yrittää järkevöittää työtahtiaan, opetella lepäämään ja keskittyä aiempaa enemmän perheensä hyvinvointiin. Pian hän kuitenkin oli entisessä vauhdissaan.⁵⁷

Toisen Missio Leningradin jälkeen Lehtisen eteen tuotiin vielä suurempi haaste. Leningradin kaupungin uskonnosta vastaavan viranomaisen aloitteesta järjestettiin Missio Volga, 13 suurkaupungin missio Pietarista Rostoviin vuonna 1992. Kutsun taustalla olivat myönteiset kokemukset parin vuoden takaisesta Missio Leningradista.⁵⁸ Missio Volga piti sisällään kymmeniä evankelioimiskokouksia, satojen tuhansien Uusien testamenttien jaon, neljän miljoonan hengellisen sanomalehden jakamisen koteihin sekä mittavan humanitäärisen ja lääketieteellisen

⁵³ Valtonen 1992, 134, katso myös 135–136. Lehtisen pohdintaa siitä, miksi vastaavaa ei tapahdu länsimaissa: ”Länsimaissa tällaista epidemiaa ei synny, sillä ihmiset ovat tulleet immuuneiksi kristinuskolle. He ovat rokotettuja sitä vastaan. Rokottamisessa tauti istutetaan laimennetussa muodossa ihmiseen, joka saa oireita, mutta säästyy itse taudilta. [...] Leningradilaisia ei ollut rokotettu. He olivat terveesti vastustuskyvyttömiä Kristuksen rakkauden evankeliumille.” Valtonen 1992, 59.

⁵⁴ Katso kuvausta leikkauksen diagnoosista, itse leikkauksesta ja siitä toipumisesta: Valtonen 1992, 85–97.

⁵⁵ Valtonen 1992, 117.

⁵⁶ Valtonen 1992, 108, 131. Lehtinen tulkitsti, että Jumala tekee luovaa työtään ihmisessä kärsimystenkin kautta: ”Jumalan kasvatustoimi on sukua hänen työnsä Luojana. Luomistyö jatkuu jokaisen yksilön kohdalla. Elämä on annettu myös sitä varten, että ihminen kasvaisi yhä enemmän omaksi itsekseen, persoonaksi, jollaiseksi Jumala on hänet tarkoittanut. Siihen eivät riitä pelkät myötäkäymiset. Valtonen 1992, 128. Toisaalta kaikkea kärsimystä hän ei pyrkinyt selittämään, vaan piti kärsimyksen tarkoituksen pohtimista tärkeämpänä Kristukseen turvautumista: ”Ilman Kristusta kärsimys ei lakkaa koskaan. Se on tunneli, joka ei pääty. Kristuksen kanssa kärsiessään ihminen tietää, että kärsimykset kerran päättyvät. Viime kädessä ihmisen valinta ei ole se, kärsitäänkö vai eikö kärsitä, vaan kärsitäänkö Jumalan kanssa. Silloin on toivoa.” Valtonen 1992, 131.

⁵⁷ Valtonen 1992, 118, 126.

⁵⁸ Pyysalo 1992, 8; Valtonen 1992, 189, 221, 250.

avustusohjelman. Kaikessa tässä Lehtinen halusi korostaa yhteistyötä venäläisten paikallisseurakuntien kanssa ja toimia niiden ehdoilla mahdollisimman paljon. Valmisteluvaiheessa koulutettiin paikallisseurakuntien väkeä opettamaan uusia uskovia ja pitämään heistä huolta.⁵⁹

Mission tiimoilta käytiin jälleen paljon keskustelua. Valtosen mukaan Venäjän ortodoksikirkon suhtautumisesta missioon oli ollut Suomessa virheellistä uutisointia.⁶⁰ Lisäksi pienellä osalla Suomen evankelis-luterilaisen kirkon johtajia oli epäluuloja missiota kohtaan. Julkisuuteen nousi erityisesti jännite tuoreen Helsingin piispan Eero Huovisen ja Lehtisen välillä.⁶¹ Huovinen oli huolissaan siitä, että Missio Volga olisi proselytismia, ihmisten kääntämistä kirkkokunnasta toiseen. Hän peräänkuulutti mission järjestäjiltä ekumeenista pelisilmää ja vastuuntuntoa. Häntä myös häiritsi tilaisuuksien lopussa tapahtuvan alttarikutsun sopimattomuus ortodoksisen teologian painotuksiin. Lehtinen perusteli alttarikutsun käyttöä sen käytännön eduilla ja myönsi, että jännitteet on tiedostettu ja erilaisia vaihtoehtoja tilaisuuden lopettamiseksi pohdittu. Tärkeimpänä Lehtinen piti sitä, että evankelistana hänen on esitettävä tavalla tai toisella selkeä kutsu Kristuksen yhteyteen.⁶²

Missio Volgaa seurasivat Missio Ural ja monet muut puhujatehtävät Suomessa ja ulkomailla.⁶³ Myös Lehtisen perhe-elämässä oli suruja ja iloja. Hänen vaimonsa Eine kuoli rintasyöpään vuonna 1996.⁶⁴ Seuraavana vuonna Lehtinen avioitui lehtori Leena Kortelaisen kanssa.⁶⁵ Hänen kanssaan Kalevi Lehtinen oppi jäsentelemään ja

⁵⁹ Pyysalo 1992, 7, 9.

⁶⁰ Valtonen 1992, 208–209.

⁶¹ Pyysalo 1992. Eero Huovinen oli jo aiemmin kiinnittänyt huomionsa Kalevi Lehtiseen ja tämän teologiaan. Artikkelissaan *Menestysteologiaa? Amerikkalaisen pyhityskristillisyyden suomalainen muunnelma* (Huovinen 1986. Julkaistu myöhemmin osana teosta *Elävä Dogma* (Huovinen 1987).) hän pureutuu Lehtisen teologiaan. Huovisen mukaan Lehtisen ennaltamääräämisteologia on epäluterilainen. Hän löytää analysoimistaan Lehtisen teoksista myös viitteitä antinomismia, ja näin ollen Lehtisen syntinäkemyksen on Huovisen mukaan ohuenlainen. Lisäksi Lehtisen ajatukset vapaasta tahdosta näyttävät ristiriitaisilta. Huovinen 1986, 298–308.

⁶² Pyysalo 1992, 9. Olli Valtosen tulkinta tilanteesta: ”Siellä missä kansa liikehtii ja on herätystä, valtarakenteet kääntyvät kansanliikkeitä vastaan.” Valtonen 1992, 214. Lehtinen otti olemassa olevat jännitteet huomioon. Tätä kuvaa ote saarnasta Kazanissa: ”En kutsu ihmisiä siirtymään kirkosta toiseen. En ole täällä kutsumassa ortodokseja protestanteiksi enkä protestantteja ortodokseiksi. Olen täällä kutsumassa teitä Jeesuksen seuraajiksi ja suosittelen kaikkia Kazanin kristillisiä kirkkoja omaksi seurakunnaksenne. Valtonen 1992, 242.

⁶³ Sad news 2011.

⁶⁴ Suomen teologit 2010, 547; Valtonen 1992, 217–219.

⁶⁵ Suomen teologit 2010, 548.

käsittämään sisäisiä ahdistuksiaan. Lehtinen myös vihdoinkin oppi vastaanottamaan armoa omalle kohdalleen ja siten pääsi osittain eheytyämään häntä vuosikymmenet vaivanneesta häpeän tunteesta.⁶⁶

Viimeisinä vuosinaankin Lehtinen jatkoi evankeliumin julistusta ympäri Suomea ja ulkomaillakin.⁶⁷ Uudenlaisena painotuksena hän keskittyi aiempaa enemmän kouluttamaan muita ihmisiä evankelioimaan ja pyrki näin edesauttamaan evankelointityön jatkumista hänen kuolemansa jälkeenkin.⁶⁸ Toisena tärkeänä tavoitteena hänellä oli edistää kaikkien kristittyjen keskinäistä yhteyttä.⁶⁹ Hän nautti työstään viimeiseen asti.⁷⁰

Kalevi Lehtinen kuoli 17.7.2011. Hän oli joutunut sairaalaan kaaduttuaan juoksulenkillään pari päivää aiemmin.⁷¹ Suomalaiset tiedotusvälineet noteerasivat Lehtisen kuoleman laajalti. Muistotilaisuus vietettiin Mikael Agricolan kirkossa Helsingissä 28.8.2011.⁷²

2.2 Aikaisempi tutkimus

Kalevi Lehtinen tutkimuskohteena

Eero Huovinen käsitteli Kalevi Lehtisen teologian piirteitä Teologisessa Aikakauskirjassa vuonna 1986 julkaistussa artikkelissaan *Menestysteologiaa? Amerikkalaisen pyhityskristillisyyden suomalainen muunnelma*.⁷³ Artikkelin julkaistiin

⁶⁶ Lehtinen & Rinne 2006, 260; Haastattelu 7.6.2012.

⁶⁷ Sad news 2011.

⁶⁸ Lehtinen & Rinne 2006, 27, 82. Merkittävänä osana tätä evankelointikoulutusta oli tammikuussa 2004 Espoon Dipolissa järjestetty kristittyjä laajalti yhteen koonnut Suomen Evankelioimiskongressi. Kongressin anti on koottu *Yhdessä evankeliumi eteenpäin* -nimiseksi teokseksi (Eronen 2004). Lehtinen oli järjestämässä tätä kongressia ja monia sen vanavedessä syntyneitä tapahtumia. Mursula & Happonen 2011, 17. Lehtisen suuri suru oli kuitenkin, ettei Suomessa hänen elinaikanaan saatu laadittua kaikkien kristittyjen yhteistä evankelioimissuunnitelmaa. Haastattelu 7.6.2012.

⁶⁹ Mursula & Happonen 2011, 17.

⁷⁰ Lehtinen & Rinne 2006, 266; Haastattelu 7.6.2012.

⁷¹ Sad news 2011.

⁷² Esimerkkeinä lehdistön huomiosta Lehtisen kuolemaa kohtaan Mursulan ja Happonen muistokirjoitus Kotimaa-lehdessä ja Helsingin sanomissa julkaistu muistokirjoitus. Mursula & Happonen 2011, 17; Muistokirjoitus 2011; Muistotilaisuus 2011.

⁷³ Huovinen 1986.

seuraavana vuonna osana Huovisen teosta *Elävä dogma. Teologisia tutkielmia ja sovellutuksia*.⁷⁴ Huovisen tarkoitus ei ole esittää johdonmukaista kokonaisarviota Kalevi Lehtisen teologiasta. Vaikeaksi tehtävän tekisikin se, ettei Lehtinen ollut systemaattisesti kirjoittava teologi, vaan julistaja ja evankelista. Kuitenkin Huovinen ottaa tarkastelunsa alle Lehtisen teokset *Löytöretkellä* ja *Rakkautta loppuun asti*. Huovinen nojaa artikkelissaan paikoitellen Olavi Peltolan *Löytöretkellä*-teoksesta tekemään kirja-arvosteluun.⁷⁵

Huovinen aloittaa nostaan esille positiivisia asioita Lehtisen ajattelusta. Hänen mukaansa Lehtinen jopa hyvällä tavalla korjaa joitakin vuosisatojen varrella luterilaiseen teologiaan syntyneitä yksipuolisuuksia. Esimerkkinä hän mainitsee vanhurskauttamisopin näköalojen laajentamisen vain forensisesta tulkinnasta käsittämään myös Lutherille tärkeän ”autuaan vaihtokaupan”.⁷⁶ Pääasianaan Huovinen keskittyy käsittelemään sitä, kuinka Lehtinen hänen mielestään käsittää perinteiset amerikkalaisperäisen herätyskristillisyyden ja luterilaisen teologian väliset ongelmakohdat: kysymys ihmisen vapaasta tahdosta suhteessa Jumalaan, kysymys ihmisestä yhtä aikaa vanhurskaana ja syntisenä sekä kysymys pelastusvarmuudesta.

Esko Makkonen tutki Lehtisen pelastuskäsitystä dogmatiikan alan tutkimuksessaan *Jumala sen tekee! Kalevi Lehtisen pelastusnäkemys*.⁷⁷ Analyysin päälähteinä olivat Lehtisen teokset *Löytöretkellä* sekä *Jumala sinun puolellasi*.⁷⁸ Niitä Makkonen analysoi systemaattisen analyysin keinoin. Makkosen tutkimuksen tarkoituksena oli löytää ne struktuurit ja intentiot, joille Lehtisen pelastusnäkemys rakentuu. Makkonen kuvaa maltillisesti Lehtisen käsityksiä nojautuen paljolti hänen tutkimustaan ohjanneen Huovisen edellä mainittuun artikkeliin. Lopulta Makkosen tulokset jäävät pintapuolisiksi Lehtisen käsitysten kuvauksiksi. Tutkimuksen tavoitteena ollut Lehtisen pelastusnäkemysten taustaintentioiden selvittely jää jokseenkin puolitiehen.

⁷⁴ Huovinen 1987.

⁷⁵ Huovinen 1987, 94–95; Peltola 1985. Peltola arvostelee lähinnä Lehtisen lakikäsitystä.

⁷⁶ Huovinen 1987, 96.

⁷⁷ Makkonen 1989.

⁷⁸ Lehtinen & Lehtinen 1983; Lehtinen 1987.

Kari Mannermaa syventyi käytännöllisen teologian alaan kuuluvassa tutkimuksessaan *Astu valoon. Tutkimus suostuttelevasta viestinnästä ja sen kokemisesta missiotapahtumassa* Kalevi Lehtisen julistustoimintaan.⁷⁹ Mannermaa tutki sitä, millaisia suostuttelukeinoja Lehtinen käytti puheissaan Astu Valoon -missiotapahtumassa Tampereella vuonna 1995. Lisäksi hän selvitti haastatteluin, miten puheiden kuulijat kokivat suostuttelun.⁸⁰ Haastateltavat olivat kokeneet Lehtisen helposti ymmärrettäväksi ja kansanomaiseksi puhujaksi. Tätä edesauttoi hänen tapansa käyttää puheissaan tehokeinoina huumoria ja erilaisia lyhyitä kertomuksia. Mannermaa havaitsi, että huumorin tarkoituksena oli vähentää kuulijoiden kokemaa varautuneisuutta sekä kaventaa puhujan ja kuulijoiden välistä kuilua.⁸¹

Lehtisen puheissa esiintyneen suostuttelun tulokset jäivät kuitenkin tutkimuksen mukaan heikoiksi. Tapahtuma ei tuonut montaa uutta aktiivista seurakuntalaista suhteessa tilaisuuksien osallistujamäärään. Mannermaan mukaan tämä johtuu siitä, että missiotapahtuma on luonteeltaan tavallisesta seurakuntaelämästä selkeästi poikkeava tilaisuus. Lisäksi ihmisten uskonnolliset asenteet ja uskomukset eivät yleensä muutu nopeasti ja vain yhden tekijän vaikutuksesta.⁸²

Tuorein Kalevi Lehtisen ajattelua käsittelevä pro gradu -työ on Erkki Suhosen dogmatiikan alan tutkimus *Usko ja spiritualiteetti Kalevi Lehtisen teologiassa*.⁸³ Suhonen analysoi koko Lehtisen kirjallista tuotantoa metodinaan systemaattinen analyysi. Tarkoituksenaan hänellä oli saada selville Lehtisen käsitys käsitteestä usko, sekä se, millaista spiritualiteettia tämä usko synnyttää. Suhonen määrittelee spiritualiteetin tarkoittavan kristityn henkilökohtaista uskonelämää sekä Pyhän Hengen toimintaa hänen elämässään.⁸⁴ Kuten oli Makkosen tutkimuksen laita, olisi Suhonenkin saanut aiheestaan enemmän irti valitsemalla hieman käytännöllisemmän

⁷⁹ Mannermaa 2000.

⁸⁰ Mannermaa 2000, 9.

⁸¹ Mannermaa 2000, 112, 114–115.

⁸² Mannermaa 2000, 116. Valtosen tulkintaa missiotilaisuuksien puheiden aikaansaamasta vaikutuksesta: ”Evangelistan kohtalo on suostuminen epävarmuuteen. Joskus sanoma puree, Pyhä Henki tekee työtään ja evankeliumi löytää tiensä sydämen sopukoihin saakka. Joskus taas mikään ei tunnu menevän lävitse, vaikka puheen runko olisi valmisteltu kuinka huolellisesti. Hyvä uutinen on se, että tulosvastuu on isommissa käsissä.” Valtonen 1992, 141.

⁸³ Suhonen 2006.

⁸⁴ Suhonen 2006, 6.

lähestymistavan. Suhonen lähestyy aihettaan oppihistoriallisesta näkökulmasta sinänsä relevantisti, mutta luku evankelikaalisen teologian muotoutumisesta on kuitenkin liian laaja ja itse tutkimustehtävän toteutumisen kannalta hieman turha. Samalla itse aiheen käsittely jää lopulta ohueksi.

Kristillinen ihmiskäsitys tutkimuskohteena

Ihmiskäsitys on tutkimuskohteena hyvin laaja. Monella tieteenalalla on oma ihmiskäsityksensä. Se on hyvin luonnollista, sillä ihminen on tunnetussa maailmankaikkeudessa kaikkein kompleksisin tutkimuskohde. Koska ihmistä analysoivaa tiedettä on monenlaista, on myös useita erilaisia ihmiskäsityksiä. Tutkijan tehtävänä on valita, mikä ihmiskäsitys jäsentää ihmisen kokonaisuuden hänen tutkimuslähtökohtiensa perustaksi mielekkäimmällä tavalla.⁸⁵ Olen valinnut tämän tutkimuksen teoriakehykseksi kristillisen ihmiskäsityksen pääpiirteissään. Siksi esittelen tässä lyhyesti muutaman keskeisistä suomalaisista kristillisen ihmiskäsityksen näkökulmasta tehdyistä tutkimuksista. Useimpia niistä olen myös hyödyntänyt tutkimukseni teoriakehyksen laadinnassa.

Teologian tohtori Aimo Peltosen väitöskirja *Koulunuudistuksen ihmiskäsitys ja eettiset periaatteet*⁸⁶ julkaistiin vuonna 1979. Hänen tutkimuksensa käsitteli vuosina 1956–1975 julkaistujen suomalaista koulu-uudistusta koskevien komiteamietintöjen taustalla vaikuttavaa ihmiskäsitystä. Peltonen analysoi uudistukseen sisältyviä käsityksiä ihmisestä neljän eri ihmiskäsityksen puitteissa: naturalistisen, marxilaisen, humanistisen ja kristillisen. Peltosen mukaan kristillistä ihmiskäsitystä on luontevaa käyttää kasvatuksen piirissä kahdella tavalla: se on hyödyllinen kasvatustoimintaa suunniteltaessa ja valmiiden kasvatussuunnitelmien arvioinnissa.⁸⁷

Käytännöllisen teologian professori Paavo Kettusen väitöskirja *Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus*⁸⁸ julkaistiin vuonna 1990. Hänen tutkimuksensa koski Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuosina 1960–1975 järjestämän

⁸⁵ Rauhala 2005, 17–18.

⁸⁶ Peltonen 1979.

⁸⁷ Peltonen 1979, 12, 207.

⁸⁸ Kettunen 1990.

sairaalasielunhoidon koulutuksen taustalla vaikuttavaa ihmiskäsitystä. Koulutuksen taustalla olleessa sielunhoidon ihmiskäsityksessä erottui erilaisten vaikuttajien tähden muun muassa voimakkaasti teosentrisen kristillisen ihmiskäsityksen, sosiaalityön ihmiskäsityksen ja amerikkalaisen sielunhoitotradition näkemysten piirteitä ja vaikutuksia.⁸⁹

Lisäksi kristillistä ihmiskäsitystä ovat tutkineet esimerkiksi teologian tohtori Martti Lindqvist ja valtiotieteiden tohtori Pauli Niemelä. Lindqvistin artikkeli *Kristillinen ihmiskäsitys*⁹⁰ julkaistiin vuonna 1997 ilmestyneessä Sielunhoidon käsikirjassa. Sitä sävyttää Lindqvistin ymmärrys kärsivän ihmisen hädästä ja auttamisesta. Niemelän artikkeli *Diakonia ja ihmiskäsitys*⁹¹ puolestaan julkaistiin vuonna 2002 ilmestyneessä Diakonian käsikirjassa. Pohtiessaan diakonian ihmiskäsitystä hän sivuaa sekä kristillistä ihmiskäsitystä että joitakin sosiaali- ja terveydenhuollon korostuksia ihmisestä.

2.3 Kristillinen ihmiskäsitys tutkimuksen taustateorianana

On tärkeää tehdä ero termien ihmiskäsitys ja ihmiskuva välillä. Psykologi ja filosofi Lauri Rauhala on määritellyt termien rajapinnan tavalla, johon monet teologit ovat tutkimuksissaan tukeutuneet.⁹² Hänen mukaansa ihmiskäsitys tarkoittaa kaikkia niitä ihmistä koskevia oletuksia, jotka empiirinen tutkija valitsee tutkimuksensa perustaksi. Ihmiskäsitys sisältää ihmisen arvot, katsomukset ja näkemykset. Tämä ihmiskäsitys on tärkeää määrittellä tarkoin, jotta empiirisen tutkimuksen lopulliset tulokset olisivat mahdollisimman sovellettavia.⁹³ Professori Paavo Kettusen mukaan

⁸⁹ Kettunen 1990, 327–336.

⁹⁰ Lindqvist 1997.

⁹¹ Niemelä 2002.

⁹² Esimerkiksi Paavo Kettunen ja Harri Koskela nojautuvat tutkimuksissaan Rauhalan määritelmään ihmiskuvasta ja ihmiskäsityksestä. Kettunen 1990, 55–56; Koskela 2011, 125–126. Toisaalta esimerkiksi kasvatuspsykologi Maijaliisa Rauste-von Wright määrittelee termit edellä mainittuihin verrattuna jokseenkin vastakkaisella tavalla. Rauste-von Wright 1979, 3.

⁹³ Rauhala 2005, 17–19. Rauhala selvittää myös tieteellisen tutkimuksen perustana olevan ihmiskäsityksen ja jokaisella ihmisellä muita ihmisiä kohtaan olevan perusasennoitumisen välisiä eroja ja niiden ilmenemistä. Rauhala 2005, 18–19. Teologian tohtori Aimo Peltonen vahvistaa ihmiskäsityksen määrittelyn tärkeyden. Hänen mukaansa käsitys ihmisestä vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten ihmisen kasvua pyritään mahdollistamaan ja edistämään. Peltonen 1979, 9.

sen määrittelemiseen vaikuttavat ihmisen käsitys omasta itsestään, toisista ihmisistä ja Jumalasta. Se painottuu usein eri tavoin eri tilanteissa.⁹⁴

Ihmisen empiirisen tutkimuksen kenttä on rajaton. Ihmistieteiden eri alat antavat tutkimustuloksinaan osittaiskuvauksia, jotka keskittyvät kuvaamaan tiettyä osaa ihmisestä. Esimerkiksi sosiologinen tutkimus antaa sosiologisia tuloksia ihmisestä. Jokainen näistä osittaiskuvauksista on oman alansa empiirisen tutkimuksen tuloksena saatu ihmiskuva.⁹⁵

Eri tieteenaloilla selvitettyjen ihmiskuvien summa on eri asia kuin ihmiskäsitys. Nämä käsitteet onkin pidettävä tiukasti erillään sekaannusten välttämiseksi. Samalla molemmat käsitteet ovat tärkeitä, eivätkä ne ole kilpailuasetelmassa suhteessa toisiinsa.⁹⁶ Ihmiskäsitys on perustana empiiriselle tutkimukselle, jonka tuloksena saadaan tieteenalalle ominaisin menetelmin sille ominainen ihmiskuva. Ihmiskäsitys puolestaan voidaan paljastaa ontologisen analyysin avulla.⁹⁷ Mikäli tutkimustulokset eivät sovi tutkimuksen lähtökohtana olleeseen ihmiskäsitykseen, voidaan sitä joutua korjaamaan.⁹⁸ Paavo Kettunen huomauttaakin, että ihmiskuva ja ihmiskäsitys kehittyvät jatkuvasti, esimerkiksi eri tieteiden kehittyessä tai yhteiskunnan muuttuessa.⁹⁹

Tämän tutkimuksen taustateorianana on kristillinen ihmiskäsitys. Nojaudun sitä määrittellessäni pääasiassa Paavo Kettusen, Aimo Peltosen, Alister E. McGrathin ja Juha Pihkalan esittämiin näkemyksiin. Kaksi ensimmäistä edustavat käytännöllisen teologian näkökulmaa, ja kaksi jälkimmäistä valitsin systemaattisen teologian näkökulmansa tähden. Yhtä ainoaa kristillistä ihmiskäsitystä on mahdoton määritellä, joten se jää aina jossain määrin avoimeksi. Kettusen mukaan ihmistä kaikessa moniulotteisuudessaan voi paraskin tutkimus kuvata vain likimääräisesti.¹⁰⁰ Peltonen

⁹⁴ Kettunen 1990, 55. Teologian tohtori Jouko Kiiski käyttää jotakuinkin samanlaista jaottelua. Hänen mukaansa ihmisessä on toisiinsa tiiviisti kietoutuneina fyysinen, henkinen, hengellinen ja sosiaalinen puoli. Kiiski 2009, 12.

⁹⁵ Rauhala 2005, 17, 19.

⁹⁶ Rauhala 2005, 23.

⁹⁷ Rauhala 2005, 19.

⁹⁸ Rauhala 2005, 21.

⁹⁹ Kettunen 1990, 53.

¹⁰⁰ Kettunen 1990, 58. Martti Lindqvist toteaa, että ihminen on itselleenkin salaisuus.

Transsendentaalisuutensa tähden hänen alkuperänsä ja päämääränsä ovat hänen ulkopuolellaan, joten hän ei voi loppuun asti määritellä tai selittää itseään. Lindqvist 1997, 34.

toteaa, ettei kristinusko sisällä mitään selkeää oppia tai teoriaa ihmisestä.¹⁰¹ Lisäksi yhteiskunnassa ja kulttuurin parissa vallitsevat arvot ja ihanteet vaikuttavat väistämättä kristillisen ihmiskäsityksen korostuksiin.¹⁰²

Termin avoimuudesta huolimatta kristillisellä ihmiskäsityksellä on selkeä kiintopiste: Se on Raamatun ilmoitukseen perustuva ja kristillisen tradition ohjaama tulkinta ihmisestä. Peltosen mukaan siinä on kristillisen ihmiskäsityksen keskeinen ero kaikkiin muihin ihmiskäsityksiin verrattuna: Se on teosentrisen muiden ollessa antroposentrisiä.¹⁰³ Teosentrisyytensä tähden kristillinen ihmiskäsitys tarkastelee ihmistä aina suhteessa Jumalaan. Ihmisen jumalasuhte on perussuhde, josta käsin kaikki muu selittyy ja on arvioitavissa.¹⁰⁴ Siksi Kettunen toteaa, että sitä on mahdotonta redusoida muihin ihmiskäsityksiin.¹⁰⁵ Kuitenkin on tärkeää muistaa, että sillä on yhtymäkohtia muihin ihmiskäsityksiin ja siten myös yhteistyömahdollisuuksia niiden kanssa.¹⁰⁶

Ihminen on luotu elämään Jumalan kuvana ja suhteessa Jumalaan. Ihminen on langennut syntiin, eli luonnostaan erossa Luojustaan ja tuomion alla. Ihmiselle on myös tarjolla pelastus, jonka Jumala on valmistanut ja johon – eli jälleen yhteyteen kanssaan – hän kutsuu jokaista luotuaan. Kaikissa näissä näkökulmissa perustavanlaatuisena tekijänä on ihmisen asema suhteessa Jumalaan. Kettusen mukaan kristillisen ihmiskäsityksen lähtökohtana on ihminen Jumalan ihmisenä.¹⁰⁷

Jumalan kuvaksi luotu ihminen

¹⁰¹ Peltonen 1979, 95.

¹⁰² Kettunen 1990, 58; Peltonen 1979, 12.

¹⁰³ Peltonen 1979, 12, 99. Peltonen jättää huomiotta muiden uskontojen, esimerkiksi juutalaisuuden ja islamin ihmiskäsitykset, jotka ovat teosentrisiä.

¹⁰⁴ Kettunen 1990, 87; Peltonen 1979, 96, 99. Tämä ihmisen Jumala-suhte ja sen tila aktualisoituu suhteissa lähimmäisiin. Peltonen 1979, 97.

¹⁰⁵ Kettunen 1990, 63.

¹⁰⁶ Peltonen 1979, 99; Virtaniemi 1999, 87.

¹⁰⁷ Kettunen 1990, 57.

Martti Lindqvistin mukaan kaikkein ratkaisevin kristillistä ihmiskäsitystä määrittävä käsitys on se, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi.¹⁰⁸ Perustana tälle käsitykselle on toinen kahdesta Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomuksesta, joka kuvaa ihmisen luomisen näin: ”Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.”¹⁰⁹

Jumalan kuvana olemisen eri ilmenemistavat kokoaa yhteen ihmisen asema Jumalan edessä. Ihminen on luotu elämään suhteessa Jumalaan.¹¹⁰ Alister E. McGrathin mukaan jokaisella ihmisellä on mahdollisuus olla tässä suhteessa ja olla osallinen Jumalan elämästä.¹¹¹ Ihminen on luoduista olennoista ainoa, jolle Jumala puhuu ja jolta hän odottaa vastausta.¹¹² Peltosen mukaan nimenomaan Jumalan yhteydessä ihmisyys toteutuu sellaisena, millaista se syvimmältään on.¹¹³ Pihkalan mukaan tämä ihmisen ja Jumalan välinen yhteys on toteutuessaan luonteeltaan jatkuvaa vuoropuhelua.¹¹⁴

Ihmisen olemiseen Jumalan kuvana kuuluu olennaisena osana myös suhteet muihin ihmisiin. Ihmisen Jumala-suhde ilmenee suhteissa muuhun luomakuntaan eli siinä miten hän kohtelee muita ihmisiä ja maailmaa.¹¹⁵ Ihminen on luotu yhteisöllisyyteen: elämään osana ihmiskuntaa, sukua ja perhettä. Ihminen on luotu myös elämään miehenä tai naisena. Kettusen mukaan ihminen elää sukupuolisena olentona sekä yksilönä että yhteisössä. Mies ja nainen erikseen ja yhdessä ovat Jumalan kuva.¹¹⁶ Tunnusomaista kaikille näille ihmisuhteille on jokaisen ihmisen luotuisuudesta

¹⁰⁸ Lindqvist 1997, 33. Peltonen huomauttaa, että Jumalan kuvana oleminen ei tarkoita Jumalan ja ihmisen ominaisuuksien samanlaisuutta, vaan persoonallista suhdetta, jossa ihminen löytää oman olemuksensa. Peltonen 1979, 96. Pihkala puolestaan korostaa ihmisen ainutlaatuisia asemaa Jumalan kuvana luomakunnan keskellä. Ihminen luotiin viimeisenä, ja aiemmat luomisteot tähtäsivät häneen. Pihkala 2009, 133.

¹⁰⁹ 1. Moos. 1:27.

¹¹⁰ Pihkala 2009, 134.

¹¹¹ McGrath 2001, 441–442.

¹¹² Lindqvist 1997, 31.

¹¹³ Peltonen 1979, 96.

¹¹⁴ Pihkala 2009, 134.

¹¹⁵ Peltonen 1979, 96.

¹¹⁶ Kettunen 1990, 61; Pihkala 2009, 135. Pihkala viittaa luomiskertomuksen kuvaukseen naisen luomisesta miehen kylkiluusta. Hänen mukaansa kylkiluu on Raamatun kulttuuriympäristöön kuuluvien ugaritinkielisten tekstien mukaan kumppanuuden ja tasa-arvon vertauskuva. Pihkala 2009, 135.

nouseva keskinäinen rakkaus ja kunnioitus. Toisetkin ihmiset ovat ainutlaatuisia persoonia, joilla on yhtäläinen ihmisarvo.¹¹⁷

Jumalan luomakunta on annettu ihmisen käyttöön. Pihkalan mukaan tavoitteena ei ole luonnon jättäminen koskemattomaksi, vaan sen muokkaaminen ja hoitaminen. Raamatun luomiskertomuksista käy ilmi, että tämän tehtävän yhtäläisen tärkeät ulottuvuudet ovat sekä maan viljeleminen että sen varjeleminen.¹¹⁸ Tämä on Luoja-Jumalan kuvana toimimista. Ihminen saa vapaasti toimittaa tätä tehtävää, mutta vapauteen liittyy kiinteästi vastuu päivittäin tehtävistä valinnoista ja niiden seurauksista. Peltonen korostaa, että ihmisen vapauden tulee olla uskon ja lähimmäisenrakkauden palveluksessa.¹¹⁹ Ihmisen valtaa luonnossa ei ole tarkoitettu itsekkään hyväksikäyttäväksi vaan lempeän suojelevaksi. Tämä on tärkeä ja usein unohdettu luomiskertomuksen ekologinen ulottuvuus.¹²⁰

Käytännöllisen teologian dosentti Kalervo Nissilän mukaan ihminen on kokonaan ruumis ja kokonaan sielu, ja näiden molempien ominaisuuksiensa puolesta Jumalasta syntynyt ja siksi korvaamattoman arvokas.¹²¹ Ajatus siitä, että ihmisen sielu olisi ihmisen ruumista korkea-arvoisempi, ei näin ollen mahdu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Lindqvistinkään mukaan ihmisruumiin halveksunta ja sitä alistava asketismi ei ole kristillinen, vaan myöhäisempi uusplatonistisen ajattelun tulos.¹²² Aimo Peltonen korostaa, että ihmisen olemus määräytyy Jumalasta käsin, eikä

¹¹⁷ Peltonen 1979, 97.

¹¹⁸ Pihkala 2009, 135.

¹¹⁹ McGrath 2001, 441; Peltonen 1979, 96–97. Lindqvistin mukaan ihminen on samanaikaisesti sekä autonomisesti omia valintojaan tekevä että Jumalasta ehdottoman riippuvainen ja hänelle teoistaan vastuussa oleva olento. Lindqvist 1997, 31.

¹²⁰ Pihkala 2009, 137.

¹²¹ Nissilä 1999, 199. Lindqvist toteaa, että jokainen ihminen on saanut ihmisarvonsa ulkopuoleltaan, luomisen kautta. Ihminen ei siis ole millään tavalla ansainnut sitä, eikä näin ollen voi mitenkään menettää sitä. Ihmisellä on aina luovuttamaton itseisarvo riippumatta hänen syntyperästään, rodustaan, uskonnostaan, poliittisista mielipiteistään, varallisuudestaan, terveydentilastaan, hyvydestään tai pahuudestaan. Edellisten perusteella tapahtuva kahtiajako meihin ja muihin muodostaa helposti uhkan muiden ihmisarvolle. Kristillinen etiikka vaatii kaikin tavoin puolustamaan erityisesti heikon ja puolustuskyvyttömän ihmisen arvoa. Lindqvist 1997, 34, 39, 41. Myös Pihkala korostaa ihmiskunnan luomista yhdeksi, tasa-arvoiseksi kokonaisuudeksi. Pihkala 2009, 133–134.

¹²² Lindqvist 1997, 33. Veijola (1982, 26–28) pureutuu länsimaisen ihmiskäsityksen pohjalla olevan antiikin kreikkalaisen ihmiskuvan sekä vanhan testamentin ihmiskäsityksen pohjalla olevan seemiläisen antropologian eroihin. Hänen mukaansa VT ei tunne ihmisen sielun ja ruumiin välistä erottelua. Ihminen on elävänä olentona jakamaton kokonaisuus, joka saa alkunsa syntymässä ja häviää kuolemassa. Veijola 1982, 28.

ihmisen omista teoista. Itse Jumala antaa ihmiselle hänen arvonsa ja merkityksensä.¹²³

Suhteen Jumalaan, lähimmäisen rakastamisen ja vastuullisuuden luomakunnasta nivoo yhteen rakkauden kaksoiskäsky. Huolenpito toisista ihmisistä ja luonnosta on Jumalan rakkauden konkreettista toteutumista ajassa ja paikassa. Rakastaessaan ja kunnioittaessaan luotuja ihminen itse asiassa rakastaa ja kunnioittaa niiden Luojaan.¹²⁴

Syntiin langennut ihminen

Samoin kuin koko ihminen on Jumalan kuva, on synti aiheuttanut ihmisen koko olemuksen turmeltumisen.¹²⁵ Juha Pihkala nimeää tämän kokonaisvaltaisen synnin olemussynniksi tai perussynniksi. Tämä on koko historiassa eläneen ihmiskunnan ominaislaatu.¹²⁶ Peltosen mukaan olennaisinta perussynnissä on ihmisen jumalasuhteen vääristyminen. Samalla ihmisen suhde itseensä, toisiin ihmisiin ja muuhun luomakuntaan on vääristynyt. Ihminen on käpertynyt itseensä ja haluaa olla oma jumalansa. Näin hän on kadottanut alkuperäisen olemuksensa. Ihmisen olemuksen syntyisyyttä ilmentävät hänen tekonsa. Toisin sanoen ihmisen perussynti aktualisoituu erilaisina tekosynteinä. Synti on luonteeltaan täysin samaa jo ”lepotilassaan” kuin toteutuessaan tekoina.¹²⁷

Vastoin edellistä näkemystä Pelagius oli sitä mieltä, että ihmisluonto on pohjimmiltaan hyvä, ja näin ollen ihminen kykenee olemaan täysin kuuliainen Jumalan käskyille ja siten saavuttamaan pelastuksen. Synti hänen mukaansa johtui vain tietämättömyydestä tai väärin mallien oppimisesta. Augustinus nousi häntä vastaan ja opetti, että ihmisluonnon on synnin heikentämänä mahdotonta täyttää

¹²³ Kettunen 1990, 59; Peltonen 1979, 95–96.

¹²⁴ Kettunen 1990, 61; Peltonen 1979, 97. Rakkauden kaksoiskäsky Luukkaan evankeliumin sanoin (Luuk. 10:27): ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämestäsi ja koko sielustasi, koko voimallasi ja koko ymmärrykselläsi, ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” Ihmisen on rakastettava *Jumalaa* yli kaiken ja *lähimmäistä* niin kuin *itseään*. Näin ollen voidaan perustellusti puhua myös rakkauden kolmoiskäskystä. Kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluva ihmisten yhtäläinen ihmisarvo koskee myös jokaista ihmistä oman elämänsä subjektina.

¹²⁵ Kettunen 1990, 61–62.

¹²⁶ Pihkala 2009, 147–148.

¹²⁷ Pihkala 2009, 147–148.

Jumalan vaatimuksia. Ihminen on olemukseltaan syntinen ja paha, ja näin ollen riippuvainen Jumalan armosta.¹²⁸ Myöhemmin Luther ei kieltänyt luonnollista, psykologista tahdon vapautta, mutta hänenkään mukaan ihminen ei kykene vaikuttamaan älyllään tai tahdollaan pelastukseensa.¹²⁹ Myös Pihkalan mukaan synti vaikuttaa ja on sekä reaalisesti jokaisen ihmisen luonnossa että aktuaalisesti hänen tahdossaan.¹³⁰

Näin ollen kristillinen ihmiskäsitys on ristiriidassa muun muassa ihmisen olemuksen hyvyyttä painottavan humanistisen ihmiskäsityksen kanssa.¹³¹ Tässä synnin tilassa ihminen on lain alaisuudessa. Jumala on häntä kohtaan tuomari, jolle ihminen on teoistaan vastuussa.¹³² Jos ihminen jää osattomaksi pelastuksesta, hänen osanaan on Pihkalan mukaan lopullinen ero Jumalasta ja ihmisistä. Tätä tilaa on kutsuttu myös kadotukseksi tai helvetiksi.¹³³

McGrath selittää synnin olemusta kolmella tavalla nojautuen Augustinuksen esittämiin analogioihin. Ensinnäkin synti on verrattavissa perinnölliseen sairauteen, joka heikentää ihmiskuntaa, ja jota ei voi ihmisvoimin parantaa. Tästä sairaudesta voi parantua vain Kristuksessa ihmisille tarjotun Jumalan armon kautta. Toiseksi synti on myös ihmisiä vankeudessaan pitävä voima, josta ihmiset eivät voi omin voimin vapautua. Vain Kristus, Vapahtaja, voi vapauttaa synnin kahleista. Kolmanneksi synti on sukupolvesta toiseen periytyvää syyllisyyttä, josta vapauttaa vain Kristuksen tuoma anteeksiantamus. Synnin syyllisyysaspekti on ollut perinteisesti länsimaisessa teologiassa hyvin korostuneessa asemassa. Tähän on McGrathin mukaan vaikuttanut Augustinuksen ajan Rooman valtakunnan korkea

¹²⁸ McGrath 1999, 42. Augustinolaisen ja pelagiolaisen soteriologian välimuoto on synergistinen semipelagiolaisuus, jonka mukaan pelastus on ihmisen vapaan tahdon ja Jumalan armon yhteistyön tulos. Pöhlmann 1974, 186–187.

¹²⁹ Pöhlmann 1974, 114–115.

¹³⁰ Pihkala 2009, 147.

¹³¹ Kettunen 1990, 62. Kettunen huomauttaa, että langennut ihminen kykenee toki myös hyviin tekoihin. Syntisyys ei poista ihmisen tehtävää ja vastuuta rakastaa lähimmäisiään. Langenneisuutta ei voi käyttää tekosynä pahojen tekojen tekemiseen. Kettunen 1990, 62.

¹³² Peltonen 1979, 98; Pihkala 2009, 147, 177.

¹³³ Pihkala 2009, 155. Pihkalan mukaan synnin mukanaan tuoma kärsimys ja tuomio eivät ole pelkistettävissä vain ajallisiksi synnin seurauksiksi. Pihkala 2009, 155. McGrath kuvailee helvetin idean kehittymistä ja sen kohtaamaa kritiikkiä. Hänen mukaansa evankelioivissa saarnoissa puhe Jumalan rakkaudesta on lisääntynyt samalla kun puhe tämän rakkauden hylkäämistä seuraavasta rangaistuksesta on vähentynyt. McGrath 2001, 567–569.

arvostus yhteiskunnallista lakia kohtaan.¹³⁴ Kyseessä ei ole ensisijaisesti subjektiivinen syyllisydentunne, vaan objektiivinen vastuu vääristä teoista ja vahinkoa aiheuttaneista laiminlyönneistä sekä koko elämän väärästä perussuunnasta.¹³⁵

Myös Paavo Kettusen mukaan koko läntinen kristinusko ja erityisesti sen luterilainen perinne on jäsentänyt hengellistä elämää ihmisen synnistä ja syyllisyydestä sekä niiden sovittamisesta käsin. Sen sijaan syntiinlankeemuksen seurauksena ihmisessä synnin ja syyllisyyden ohella vaikuttava häpeä on jäänyt hyvin vähälle huomiolle. Monen ihmisen hengellisen hädän ydinkysymys: ”Kelpaanko minä?”, on hänen mukaansa jäänyt vaille vastausta. Kettunen painottaa, että on teologisesti ja psykologisesti ongelmallista, jos ihmisen hengelliseen hätään käytetään patenttiratkaisuna rippiä ja anteeksiantamusta.¹³⁶

Häpeä on kokonaisvaltainen, ihmisen koko persoonaan kohdistuva tunne, joka aiheuttaa riittämättömyyden ja kelpaamattomuuden tunteita. Se vaikeuttaa ja estää ihmisen Jumalaan ja toisiin ihmisiin kohdistuvien perusyhteyksien toteutumista. Kettusen mukaan häpeä on syyllisyyttä laaja-alaisempi asia, joka vaikuttaa aivan ihmisen sisimmässä. Tyypillistä on, että sitä ja sen syitä on usein hyvin vaikea tunnistaa tai eritellä. Hengellinen häpeä liittyy usein erilaisiin yksilön eri tahoilta kokemiin vaatimuksiin, jotka koskettavat esimerkiksi asianomaisen seksuaalisuutta tai jumalasuhdetta.¹³⁷

Jumalan yhteydessä elävä ihminen

Kristillinen ihmiskäsitys jää vajaaksi ilman sovituksen ja lunastuksen todellisuutta. Kettusen mukaan se saa perimmäisen mielekkyytensä vasta soteriologiasta käsin.¹³⁸

¹³⁴ McGrath 2001, 445–446.

¹³⁵ Pihkala 2009, 149. Myös Lindqvist tekee eron ihmisen ulkoisen, objektiivisen syyllisyyden ja sisäisesti koetun, subjektiivisen syyllisydentunteen välillä. Lindqvist 1997, 37.

¹³⁶ Kettunen 2011, 13–16.

¹³⁷ Kettunen 2011, 18, 25–27. Kettunen määrittelee hengellisen häpeän laaja-alaisesti. Se on häpeää, jonka sisältö tai alkuperä on hengellinen tai uskonnollinen. Lisäksi häpeä, jota kantaa Jumalaan uskova ihminen, on hengellistä häpeää riippumatta sen luonteesta tai syntytaustasta. Kettunen 2011, 26–27.

¹³⁸ Kettunen 1990, 63.

Pihkala kuvailee sovituksen näkökulmaa, joka keskittyy tarkastelemaan Kristuksen pelastustekoa juridiseen terminologiaan nojautuen. Ihmisen syyllisyys vaatii rangaistuksen, jonka Kristus on kärsinyt uhrautuessaan ihmisen sijaisena ristillä. Synnitön Jeesus Kristus täytti lain, otti ihmisten synnit kantaakseen ja kuolemallaan sovitti ihmiskunnan Jumalan kanssa. Näin yhden ihmisen kuuliaisuuden kautta muut ihmiset voivat saada syntinsä anteeksi.¹³⁹

Lunastus puolestaan tarkoittaa sitä, että Kristus on ostanut ihmisen synnin orjan asemasta vapauteen ja Jumalan yhteyteen. Lunastuksen painopiste on Jumalan ja ihmisen välisessä yhteydessä. Kun kristitty on osallinen Kristuksesta, hän on osallinen Jumalasta. Kun Kristus asuu ihmisessä, Jumala asuu ihmisessä. Synnin katkaisema suhde on korjattu.¹⁴⁰ McGrathin mukaan Jumalan kuva ihmisessä täydellistyy lunastuksen kautta. Myös ihmisen ja Jumalan välinen persoonasuhde saa tällöin lopullisen täyttymyksensä.¹⁴¹ Tämä kristillisen ihmiskäsityksen kiinteä nivoutuminen Kristuksen persoonaan ja pelastustekoon on merkittävin ero sen ja muiden ihmiskäsitysten välillä.¹⁴²

Pöhlmannin mukaan ihmisen vanhurskauttaminen on samalla kertaa toisaalta hetkessä tapahtuva vanhurskaaksi julistaminen ja toisaalta vähittäisen prosessin tavoin esille tuleva pyhitys. Myös Kettunen mainitsee, että lunastettuna eläminen mahdollistaa ihmiselle luomisessa tarkoitetun identiteetin kehittymisen.¹⁴³ Pihkala tarkentaa, että tämä pyhitys etenee, jos ihminen elää sanan ja sakramenttien vaikutuspiirissä. Tällöin ihmisen vanha, langennut minä antaa sijaa ihmisessä lisääntyvälle ”Kristuksen muotoisuudelle”. Konkreettisesti tämä tarkoittaa, että hän alkaa mielellään ja spontaanisti toteuttaa Jumalan käskyjä. Samalla ihmisen vanha, syntinen luonto on edelleen olemassa ja taistelee uutta vastaan.¹⁴⁴

¹³⁹ Peltonen 1979, 98; Pihkala 2009, 179–182.

¹⁴⁰ Peltonen 1979, 99; Pihkala 2009, 179–180, 188. Pihkala kuvaa lunastuksen ja sovituksen keskinäistä suhdetta kahdella sisäkkäisellä ympyrällä. Sisempi, sovitus, mahdollistaa ulomman, lunastuksen toteutumisen. Lunastus koskettaa koko maailmaa, joka on lunastettu vapaaksi katoavaisuuden orjuudesta. Sen edellytyksenä on ihmisen synnin sovittaminen. Pihkala 2009, 179.

¹⁴¹ McGrath 2001, 442; Pihkala 2009, 134. McGrathin mukaan oppi lunastuksesta julistaa samanaikaisesti kahta asiaa: Ihmisen synnin todellisuutta ja Jumalan rakkautta syntisiä kohtaan. Kristuksen kuolemassa voidaan toisaalta nähdä syntiä kohtaavan tuomion vakavuus, ja toisaalta Jumalan uhrautuva rakkaus syntistä kohtaan. McGrath 1999, 67.

¹⁴² Kettunen 1990, 63.

¹⁴³ Kettunen 1990, 63.

¹⁴⁴ Pihkala 2009, 232–233.

3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä

Ihmiskäsitys on tutkimuskohteena hyvin laaja ja kompleksinen. Eri tieteenaloilla on tutkimustyönsä perustana omat ihmiskäsityksensä.¹⁴⁵ Tämän tutkimuksen teoriakehyksenä on kristillinen ihmiskäsitys pääpiirteissään. Se jäsentää ihmisen kokonaisuuden tutkimukseni perustaksi mielekkäimmällä tavalla ja mahdollistaa tutkimustehtävään vastaamisen.

Tutkimustehtävänäni on selvittää Kalevi Lehtisen ihmiskäsitys. Lehtisen ihmiskäsityksen ominaispiirteiden selvittämiseksi on tarpeellista ensin tutkia hänen elämänsä historiaansa sekä kristillisen ihmiskäsityksen keskeisiä piirteitä. Tutkimustehtävän selvittämiseksi pureudun valitsemaani lähdemateriaaliin sisällönanalyysin keinoin ja reflektoin analyysin tuloksia laatimaani teoriakehykseen kristillisestä ihmiskäsityksestä sekä Lehtisen elämänsä historiasta nouseviin taustatekijöihin. Kiinnostukseni kohteena ovat Lehtisen ihmiskäsityksen painotukset ja korostukset sekä niiden taustalta löytyvät syyt ja taustatekijät. Tutkimustehtävä jakautuu seuraaviin alakysymyksiin:

- 1) Millainen Lehtisen käsitys on Jumalan kuvaksi luodusta ihmisestä?
- 2) Millainen Lehtisen käsitys on syntiin langenneesta ihmisestä?
- 3) Millainen Lehtisen käsitys on Jumalan yhteydessä elävästä ihmisestä?

Erityisen huomioni kohteena näiden kolmen alakysymyksen kohdalla ovat seuraavat asiat:

- 1) Mitä tarkoittaa Jumalan kuva Lehtisen mukaan? Tässä kohdassa keskityn toisaalta kuvailemaan Lehtisen näkemystä Jumalan kuvana olemisesta. Toisaalta etsin erilaisia taustasyitä siihen, miksi Lehtinen puhuu ihmisen luotuisuudesta niin vähän.

¹⁴⁵ Rauhala 2005, 17–18.

- 2) Miten syvästi synti kahlitsee ihmisen kyvyn vastata Jumalan kutsuun? Tämä on kiinnostava kysymys ajatellen Lehtisen tottumusta päättää evankelioivat puheensa alttarikutsuun, jossa kuulijoilla on mahdollisuus vastata esitettyyn kutsuun ottaa vastaan syntien anteeksiantamus ja pelastus. Jos jokainen ihminen on Jumalan kuva, onko ihmisillä tarvetta pelastukseen? Entä onko ihmisen ylipäänsä mahdollista vastata langenneella tahdollaan saarnaajan esittämään kutsuun tehdä ”ratkaisu” kääntyä Jumalan puoleen?
- 3) Millainen näkemys pyhityksestä ja sen merkityksestä Lehtisellä oli? Tämä on mielenkiintoinen keskittymiskohta Lehtisen taustasta johtuen. Hän toimi elämänsä aikana teologisesti eri tavalla suuntautuneissa yhteyksissä. On relevanttia tutkia Lehtisen pyhitysnäkemyksiä tästä lähtökohdasta. Miten paljon siinä näkyy luterilaisia aineksia? Millä tavalla Lehtisen aika Campus Crusade for Christin työyhteydessä ja Bill Brightin vaikutuspiirissä on vaikuttanut hänen näkemykseensä pyhityksestä?

Kettusen mukaan henkilön teoreettinen ihmiskäsitys voi olla erilainen kuin kommunikoitaessa toteutuva ihmiskäsitys. Näistä erityisesti jälkimmäinen on tärkeä sielunhoitajalle ja saarnaajalle, koska se vaikuttaa toisiin ihmisiin.¹⁴⁶ Tässä tutkimuksessa analysoin Lehtisen ihmiskäsitystä pääasiassa sellaisena kuin se on toteutunut hänen kommunikaatiossaan. Tässä yhteydessä Lehtisen kommunikaatio tarkoittaa valitsemaani lähdemateriaalia, eli suurinta osaa hänen kirjallisesta tuotannostaan, josta suuri osa on alun perin ollut puheita.

3.2 Tutkimuksen ja tutkijan positio

Käytännöllinen teologia on yksi teologisista tieteenaloista. John Swintonin ja Harriet Mowatin mukaan sillä on kaksitahoinen tehtävä. Toisaalta sen tavoitteena on mahdollistaa evankeliumin uskollinen esille tuominen.¹⁴⁷ Toisaalta se tutkii ja ottaa

¹⁴⁶ Kettunen 1990, 52.

¹⁴⁷ Tämä tavoite on toiminut lähtökohtana käytännöllisen teologian tieteenalaa kohtaan esitetyille vastalauseille. Niiden mukaan käytännöllinen teologia ei ole kriittinen akateeminen tiede, vaan pikemminkin teologian sovellus, jonka tarkoitus on toimia kirkon virkaan aikovien pastoraalikoulutuksena. Ballard & Pritchard 2001, 9.

vakavasti ihmisen ja Jumalan kohtaamisen monimutkaista dynamiikkaa.¹⁴⁸ Tässä yhteydessä ihminen nähdään yksilöksi, joka toimii erilaisissa yhteisöissä. Ihmisen ja kirkon elämän ja kokemusten kirjo on hyvin laaja. Lisäksi käytännöllinen teologia käsittelee kristillistä elämää ja käytäntöjä suhteessa yhteiskuntaan ja sen ilmiöihin.¹⁴⁹ Siksi käytännöllinen teologia on moni-ilmeinen teologian tieteenala, ja sen tutkimuksessa käytetään suurta määrää erilaisia lähestymistapoja ja tutkimusmenetelmiä. Tämä on parhaimmillaan rikastuttava asia, mutta vaarana on käytännöllisen teologian tutkimuksen etääntyminen itse teologian näkökulmista.¹⁵⁰

Swintonin ja Mowatin mukaan käytännöllinen teologia ottaa vakavasti sen, että evankeliumi ei ole tarkoitettu vain uskottavaksi, vaan myös eletäväksi. Tämä evankeliumin todeksi eläminen monin eri tavoin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä on käytännöllisen teologian tutkimuskohteena. Tutkimuskohteena on kokeva ihminen, johon evankeliumi juurtuu ja jonka kautta se ruumiillistuu elämäksi.¹⁵¹ Swinton ja Mowat korostavat sitä, että tämä asia tulee sanoittaa varoen. Ihmisen kokemuksen tutkiminen ei heidän mukaansa suinkaan tarkoita sitä, että kokemus on jumalallisen ilmestyksen lähde. Päinvastoin, tutkimuksen kohteena oleva kokemus on seurausta uskosta, joka on syntynyt jumalallisen ilmestyksen kautta. Ihmisen kokemus on se konteksti, jossa evankeliumin synnyttämä kirkon usko ilmenee.¹⁵²

Tämän tutkimuksen kohteena oleva Kalevi Lehtinen ei ollut dogmaatikko vaan evankelista, jonka tavoitteena oli yhtenäisen teologisen esityksen laatimisen sijasta kutsua ihmisiä Kristuksen yhteyteen. Lehtisen kirjallisen tuotannon epäsystemaattisesta luonteesta johtuen tutkimus asettuu luontevasti käytännöllisen teologian piiriin. Myös tutkimustehtävän kysymyksenasettelu nousee käytännöllisen teologian kiinnostuksen kohteista. Samalla hyödynnän tutkimuksessani systemaattista näkökulmaa, mutta tarkoitukseni ei ole vetää systemaattisteologisia johtopäätöksiä. Kovin syvällisesti se ei olisi mahdollistakaan, koska Lehtinen ei aina määrittele käyttämiään käsitteitä kovin tarkasti. Tutkimusmetodina käyttämäni sisällönanalyysi on myös käytännöllisempi ja hieman vapaammat kädet antava kuin

¹⁴⁸ Swinton & Mowat 2006, 4.

¹⁴⁹ Ballard & Pritchard 2001, 1.

¹⁵⁰ Swinton & Mowat 2006, 3, 7. Katso myös Kettusen määrittelyä käytännöllisen teologian tieteenalan ja tutkimuksen positiosta ja piirteistä. Kettunen 2007, 437–438.

¹⁵¹ Swinton & Mowat 2006, 5.

¹⁵² Swinton & Mowat 2006, 5, 7.

systemaattisen teologian tutkimuksissa usein käytetty systemaattinen sisällönanalyysi. Käytännölliselle teologialle ominaisesti etsin lähdemateriaalista Lehtisen teologisten käsitysten lisäksi myös niiden merkityksiä hänelle itselleen. Käytännölliseen näkökulmaan sopii Lehtisestä laatimani henkilökuva, jonka asetan taustateorian rinnalle keskusteluun lähdemateriaalin kanssa. Etsin vastauksia siihen, mistä taustatekijöistä, esimerkiksi elämäkokemuksista tai ihmissuhteista, Lehtisen teologiset painotukset juontuvat.

Tutkimus ei lähes koskaan ole puhtaasti laadullinen tai määrällinen, vaan se asettuu jollekin kohtaa näiden teoreettisten ääripäiden muodostamalle janalle.¹⁵³ Tämä tutkimus sijoittuu tällä janalla hyvin lähelle laadullista ääripäätä. Sirkka Hirsjärven mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Pyrkimyksenä ei ole todentaa erilaisia väittämiä, vaan löytää ja paljastaa jo olemassa olevia tosiasioita ja merkityksiä. Tutkimuskohdetta ei voi pirstoa osiin mielivaltaisesti, vaan sitä pyritään ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.¹⁵⁴ Pertti Alasuutarin mukaan ominaista kvalitatiiviselle aineistolle on ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja -mutkaisuus.¹⁵⁵

Osana tätä kvalitatiivisen tutkimuksen kokonaisvaltaisuutta Hirsjärvi näkee tutkijan ja tutkimuksen toisiinsa kietoutumisen. Swintonin ja Mowatin mukaan kvalitatiivisen tutkijan pääasiallinen työväline on tutkija itse. Siksi tutkijan on mahdotonta olla perinteisessä mielessä objektiivinen suhteessa tutkimuskohteeseensa. Tutkijan historia, arvot, kokemukset ja uskomukset väistämättä värittävät tutkimusta. Swintonin ja Mowatin mukaan tutkijan persoona paitsi vaikuttaa tutkimusprosessiin, hyvin usein myös tulee itse vaikutetuksi prosessin aikana.¹⁵⁶ Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkijan uskomukset vaikuttavat koko tutkimusprosessiin aina tutkimusongelman muotoilusta lähtien.¹⁵⁷

Lehtisen toimintatavat eivät ole minulle henkilökohtaisesti lainkaan vieraita. Olen itse kokenut samantyyppisen kääntymisen Kristuksen puoleen, kuin mihin Lehtisen

¹⁵³ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 135.

¹⁵⁴ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161.

¹⁵⁵ Alasuutari 2001, 84.

¹⁵⁶ Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161; Swinton & Mowat 2006, 59–60.

¹⁵⁷ Tuomi & Sarajärvi 2009, 69–70.

toiminta tähtäsi. Koen Lehtisen edustaman evankelikaalisen kristillisyyden itselleni tutuksi ja mieluisaksi.¹⁵⁸ Kunnioitan Lehtisen muistoa ja hänen elämäntyötään. Siksi tiedostan, että minulle on haastavaa pyrkiä kriittisen tutkijan asemaan suhteessa tutkimukseni aiheeseen. Joudun kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että etsin ja löydän Lehtisen elämästä ja teologiasta saavutusten ja hyvien puolten ohella myös heikkouksia ja ristiriitoja. Toinen haaste on nähdä sellaisetkin kulttuuriset asiat, jotka ovat ilmiön sisäpuolella olevalle havainnoijalle normaaliudessaan näkymättömiä. Kuitenkin tiedostamalla asian voin minimoida asemani negatiivisen vaikutuksen näkökulmaani. Positioni hyvänä puolena on etukäteistieto tutkittavasta ilmiöstä. Eskolan ja Suorannan mukaan ideaalisena päämääränä oleva objektiivisuus mahdollistuu tutkijan tunnistaessa ja ottaessa huomioon oman subjektiivisuutensa.¹⁵⁹

3.3 Lähdemateriaali

Kalevi Lehtinen oli kutsumukseltaan evankelista. Hänen toimintansa painopiste oli julistus- ja opetustyössä. Hän oli kiireinen ja haluttu puhuja, eikä hän pitänyt itseään taitavana kirjailijana. Sen vuoksi hän ei kirjoittanut itsenäisesti yhtään kirjaa. Hänen kirjoittamukseen merkityt seitsemän teosta jakaantuvat kahteen ryhmään. Kaksi kirjoista hän kirjoitti yhdessä muiden kanssa, ja neljä niistä on koosteita hänen pitämistään puheista eri tilaisuuksissa. Lisäksi *Löytöretkellä* kuuluu molempiin yllämainittuihin ryhmiin. Julkaisujen karkeana päälinjana erottuu Lehtisen halu tehdä Raamatun perussanoma tunnetuksi yhä uusille ihmisille. Teokset on julkaistu vuosien 1973 ja 2006 välisenä aikana. Koko hänen kirjallinen tuotantonsa löytyy tutkimusraportin lopussa olevasta liitteestä. Valitsin lähdemateriaalikseni systemaattisen tarkastelun kohteeksi viisi teosta: *Löytöretkellä*, *Rakkautta loppuun asti*, *Jumala sinun puolellasi*, *Sinulle* ja *Pyhä Henki tässä ja nyt*. Lähdemateriaalin rajausten perustelujen jälkeen esittelen valitsemani teokset lyhyesti yksitellen.

¹⁵⁸ Termi ”evankelikaalisuus” tarkoittaa perinteisiin tunnustuskuntiin sitoutumatonta evankelioivaa herätyskristillisyyttä. Evankelikalismi ylittää kirkkokuntien rajat muodostamatta omaa kirkkokuntaansa. Evankelikaalisuuden ominaispiirteitä ovat esimerkiksi Raamatun auktoriteetin korostaminen, pelastuksen ainutlaatuisuus Kristuksen ristinkuoleman kautta, henkilökohtaisen kääntymyksen tarpeellisuus sekä evankelioimisen välttämättömyys ja tärkeys. Lehtisen monivuotinen työnantaja Campus Crusade for Christ on yksi evankelikaalisuuden edustaja. Heino 1998, 93–114; Ketola 2008, 126–135.

¹⁵⁹ Eskola & Suoranta 1998, 17–18.

Lähdemateriaaliksi valituista teoksista käy yksiselitteisesti ilmi Kalevi Lehtisen kirjoittamat tai hänen puheistaan taltioidut kohdat. Tämä on välttämätöntä, jotta nimenomaan Kalevi Lehtisen ihmiskäsityksen selvittäminen on mahdollista. Nämä teokset eivät ole systemaattisen teologian esityksiä, vaan selvänä vaikuttimena niiden taustalla on Lehtisen halu herätellä ja evankelioida ihmisiä. Kuitenkin niistä käy riittävän laajasti ilmi Lehtisen näkökulma tutkimuksen kannalta keskeisiin opillisiin kysymyksiin. Samalla niistä on havaittavissa Lehtiselle ominaisia painotuksia ja keskittymispisteitä.

Lehtisen bibliografiaan merkityistä teoksista lähdeostosten joukon ulkopuolelle jää kaksi teosta. Ne ovat Lehtisen kolmen muun kirjoittajan kanssa laatima *Hyvä uutinen kaikille* sekä *Evangelistan testamentti*, jonka Lehtinen kirjoitti yhdessä Riku Rinteen kanssa. *Hyvä uutinen kaikille* painottuu vahvasti missiologisiin ja ekklesiologisiin kysymyksiin ja näin ollen on hieman epärelevantti tutkimustehtäväni kannalta. Tämän teoksen kohdalla ulosrajauksen toisena syynä on epäselvyys siitä, kuka kirjoittajista on kulloinkin tekstin takana. *Evangelistan testamentti* on eräänlainen Lehtisen elämän tilinpäätös. Kirjan tarkoituksena on toimia symbolisena evankelioimistyön viestikapulan siirtona Lehtiseltä seuraavalle sukupolvelle. Rajasin teoksen ulos siitä syystä, etten nähnyt sen tarjoavan olennaista lisäinformaatiota Lehtisen näkemyksiin käsittelemieni kysymysten kohdalla. Elämäkertiosiossa tosin hyödynsin sitä jonkin verran.

Olli Valtosen kirjoittamat elämäkerralliset teokset *Tänään* ja *Jatkoaika*¹⁶⁰ eivät ole Lehtisen kynästä ja esittelevät pikemminkin Lehtisen elämänvaiheita kuin hänen teologiaansa. Ne ovat erittäin hyödyllisiä tutkimukseni elämäkertiosion kannalta. Teoksesta *Löytöretkellä* jätän huomiotta Eine Lehtisen tuotokset, jotka erottuvat joukosta yksiselitteisesti.¹⁶¹ Lisäksi rajaan lähdemateriaalin ulkopuolelle erilaiset lehtiartikkelit ja eri tavoin taltioidut puheet, joita löytyy satoja tunteja. Ne yleensä

¹⁶⁰ Valtonen 1989 ja 1992.

¹⁶¹ Kuitenkin Kalevi Lehtinen mainitsee, että Eine Lehtisen vaikutusta hänen osuuteensa kirjasta ei voi unohtaa: ”Pääasiassa minä olen kirjamme kertojana, mutta silloinkin on kysymys yhteisestä löytöretkestämme. Esille tulevat hengelliset periaatteet ovat juuri niitä, joita me olemme neljännesvuosisadan yhdessä pohdiskelleet ja löytäneet toinen toisemme uskonelämän auttamiseksi. Ne ovat tulosta keskinäisestä sielunhoidostamme.” Lehtinen & Lehtinen 1983, 39.

joko toistavat valitsemistani teoksista jo löytyviä teemoja¹⁶² tai niiden teemat eivät mahdu tutkimuskysymyksen asettamien raamien sisään. Lisäksi niiden valtavan määrän takia on perusteltua jättää ne huomiotta.

Löytöretkellä (1983)

Huolimatta osallisuudesta jo yhden teoksen kirjoittamiseen, Kalevi Lehtinen oli hyvin vastahakoinen pukemaan henkistä pääomaansa kirjalliseen muotoon. Siksi vaadittiin kokemus Jumalan puhuttelusta sairavuoteella ja kirjoittamisyhteistyöhön suostunut vaimo Eine, että vuosia kypsyneet ajatukset alkoivat siirtyä paperille.¹⁶³ Teoksen pohjaksi he valitsivat Kalevi Lehtisen Kansan Raamattuseuran kurssikeskuksessa Vivamossa vuonna 1980 pitämän kokoussarjan nimeltä Pelastuksen aakkoset.¹⁶⁴ *Löytöretkellä* on elävästi kirjoitettu sekoitus molempien kirjoittajien omaelämäkertaa, Raamatun selitystä ja julistusta. Keskeiset kristillisen uskon opinkohdat esitellään havainnollistavien esimerkkien avulla. Teos on Lehtisen julkaisuista vahvimmin keskittynyt opillisten asioiden, erityisesti hänen soteriologiansa selvittelyyn. Samalla se on suunnattu tavallisille ihmisille elämänkatsomuksesta riippumatta, mutta kirjoittajien selkeä tavoite on saada lukija hienovaraisesti vakuutettua evankeliumin totuudellisuudesta. ”Toivomme, että sinäkin löydät kirjastamme evankeliumin, hyvän uutisen, vanhan, mutta tuoreen. Jos löydät, emme ole kirjoittaneet turhaan.”¹⁶⁵

Rakkautta loppuun asti (1985)

Rakkautta loppuun asti on ensimmäinen vain Lehtisen puheista koostetuista teoksista. Hän luennoi kahtena kesänä Kansan Raamattuseuran leiri- ja

¹⁶² Lehtinen ei väsy toistamaan yhä uudestaan vuosikymmenestä toiseen samoja, tärkeimpinä pitämiään teemoja. Jumala on ”hyvä, täydellinen ja rakastava Isä” (Lehtinen 1987, 11), ”Jeesus Kristus on tänäänkin tie hänen yhteyteensä” (Lehtinen 1995, 5), ja Lehtisen tuotanto on ”apuneuvo sille, joka haluaa uskoa Jeesukseen” (Lehtinen 1985, 9).

¹⁶³ Lehtinen & Lehtinen 1983, 8–9.

¹⁶⁴ Makkonen 1989, 11.

¹⁶⁵ Lehtinen & Lehtinen 1983, 9.

kurssikeskuksessa Lohjan Vivamossa aiheenaan Johanneksen evankeliumi.¹⁶⁶ Syntytavastaan johtuen julkaisu ei ole syvälinen, kaikenkattava kommentaari, vaan pikemminkin Lehtisen oman elämän perspektiivistä käsin tuotettu johdatus Johanneksen evankeliumiin Jeesuksesta kiinnostuneelle ihmiselle.¹⁶⁷

Jumala sinun puolellasi (1987)

Myös *Jumala sinun puolellasi* on koottu Lehtisen Vivamossa pitämien raamattuluentojen nauhoitteista kirjaksi.¹⁶⁸ Tällä kertaa aiheena on Roomalaiskirje, jota Lehtinen pitää Paavalin pääteoksena ja hengellisenä aarreaittana. Lehtisen mukaan mikään muu teos ei ”kerro yhtä perusteellisesti ja johdonmukaisesti, mitä on evankeliumi, Jumalan pelastava ilosanoma”.¹⁶⁹ Lehtinen käy tyylilleen uskollisesti, elävästi ja kansantajuisesti Roomalaiskirjeen läpi luku luvulta nostaen esiin sen keskeisintä antia tavalliselle ihmiselle.

Sinulle (1995)

Sinulle on Lehtisen teoksista painosmääriltään suurin. Viimeisin, 2011 otettu oli järjestyksessään jo 31. painos. Teokseen sisällytetyt puheet on pidetty kahdessa eri tapahtumassa, 1989 Jyväskylässä ja 1995 Helsingissä.¹⁷⁰ Lehtinen kertoo Jumalasta ja hänen yhteydessään elämisestä erilaisten tarinoiden, esimerkkien ja kysymysten avulla. Lehtisen tyyliin tämäkin julkaisu ei ole kattava kristillisen teologian yleisesitys, vaan yritys saattaa lukija kasvotusten Luojansa kanssa. Sivun sivun perään Lehtinen pyrkii herättämään lukijassa jonkinlaisia reaktioita suhteessa Jumalaan. Moni kirjan luvuista päättyy kehotukseen ottaa julistettu sanoma vakavasti ja vastata siihen.

¹⁶⁶ Makkonen 1989, 11.

¹⁶⁷ Lehtinen 1985, 9. Lehtisen itsensä sanoin: “Näin syntynyt kirja ei luonnollisestikaan ole syvästi tieteellinen Johanneksen evankeliumin kommentaari. Se on mieluummin tulkinta Johanneksen evankeliumista, apuneuvo sille, joka haluaa uskoa Jeesukseen.” Lehtinen 1985, 9.

¹⁶⁸ Makkonen 1989, 11.

¹⁶⁹ Lehtinen 1987, 9.

¹⁷⁰ Lehtinen 1995, 4.

Pyhä Henki tässä ja nyt (2004)

Pyhä Henki tässä ja nyt on varsin omaleimainen teos Lehtisen julkaisujen joukossa. Siinä Lehtisen tarkoituksena on tuoda esille aiemmin julkaistuissa kirjoissaan melko lailla katveessa ollutta pneumatologiaansa. Teoksen koko sivumäärä keskittyykin hyvin pitkälti palvelemaan tätä tarkoitusta. Tutkimusprosessin alkuvaiheessa en ajatellut ollenkaan käydä tätä teosta läpi, mutta tutkimustehtävän tarkennuttua tämän teoksen läpikäynti tuli välttämättömäksi. Sen tuoma anti liittyen Lehtisen näkemykseen pyhityksestä on tutkimukseni kannalta erityisen hyödyllinen.

Kävin lähdeteokset systemaattisesti läpi etsien tutkimukseni kannalta relevanttia materiaalia. Ryhmittelin tekstilainaukset kolmen pääotsikon alle. Otsikot olivat ihminen Jumalan kuvaksi luotuna, ihminen syntiinlankeemuksen alaisena ja ihminen Jumalan yhteyteen palautettuna. Lisäksi käytössäni oli neljäs otsikko, jonka alle kokosin muuta tutkimuksen teossa mahdollisesti hyödyllistä tekstimateriaalia. Kolmeen ensimmäiseen kategoriaan kertyneen lähdemateriaalin määrä on esitelty taulukossa 1, joka on luvun neljä alussa.

Leena Lehtisen haastattelu

Haastattelu on laadullinen tiedonkeruumenetelmä, jossa tiedonantaja vastaa kysymyksiin suullisesti. Haastattelun etuna on mahdollisuus käydä joustavaa keskustelua tiedonantajan kanssa ja improvisoidakin tarvittaessa mikäli se nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Lisäksi haastattelutilanteessa on mahdollista vastaanottaa muutakin kuin sanallista informaatiota, mutta Tuomen ja Sarajärven mukaan tämä haastattelun oiva mahdollisuus jää usein vaille hyödyntämistä. Haastattelun heikkouksiksi he mainitsevat ajan ja rahan kulumisen.¹⁷¹ Tässä tutkimuksessa nämä kulut ovat hyvin pienet, koska kyseessä on vain yksi lyhyehkö haastattelu.

¹⁷¹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–76.

Toteutin haastattelun puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Määrittelin etukäteistietojeni perusteella haastattelun teemat ja niiden alle muutamia alustavia alakysymyksiä.¹⁷² Kysymykset liittyivät Lehtisen elämän viimeisiin vuosiin, joista ei löydy kirjallisia dokumentteja, ja Lehtisen minäkuvaan. Itse haastattelun suoritin kesäkuun alkupuolella 2012, ja taltioin sen puhelimellani m4a-muotoon. Haastattelun litterointiin kului noin kolme tuntia, ja tekstiä kertyi noin kahdeksan sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5 esitettynä. Haastattelun litteroitu versio on hallussani.

3.4 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä.¹⁷³ Helvi Kynkään ja Liisa Vanhasen mukaan se soveltuu erinomaisesti strukturoimattoman aineiston, esimerkiksi kirjeiden, puheiden, artikkeleiden, kirjojen ja muun kirjallisen materiaalin analyysiin.¹⁷⁴ Sen avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti.¹⁷⁵ Tutkimukseni lähdemateriaaliksi valitsemistani teoksista neljä viidestä on Lehtisen puheista kirjalliseen muotoon toimitettuja julkaisuja. Viides niistä on sekoitus Kalevi ja Eine Lehtisen kirjoittamaa ja Kalevi Lehtisen puheista koostettua materiaalia. John Swintonin ja Harriet Mowatin mukaan on ensiarvoisen tärkeää valita sellainen aineiston analysoinnin metodi, jota käyttäen tutkimuskysymykseen saadaan vastattua.¹⁷⁶ Tässä tutkimuksessa sekä tutkimuskysymykseen vastaamisen että lähdemateriaalin luonteen kannalta relevantti tutkimusmenetelmä on sisällönanalyysi.

Swintonin ja Mowatin mukaan analyysi on prosessi, jonka kautta monimutkaiseen kvalitatiiviseen lähdeaineistoon tuodaan järjestystä, rakennetta ja merkitystä. Tämä tehdään materiaalia pilkkomalla ja teemoittelemalla, jotta tekstin sisäiset merkitykset

¹⁷² Tuomi & Sarajärvi 2009, 76–80.

¹⁷³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.

¹⁷⁴ Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.

¹⁷⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.

¹⁷⁶ Swinton & Mowat 2006, 55.

saadaan esille.¹⁷⁷ Tärkeää on, että analyysiprosessin aikana kaikki tutkimuskysymyksen kannalta olennainen informaatio säilyy. Analyysin lopullisena tarkoituksena on aineiston informaatioarvon lisääminen.¹⁷⁸ Siksi syvällisten ja perusteltujen johtopäätöksiä ja kokoavan pohdinnan tekeminen on luovuttamattoman tärkeä osa sisällönanalyysia.

Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat sisällönanalyysin etenemistä neljän vaiheen avulla.¹⁷⁹ Ensimmäisessä vaiheessa tutkija päättää sen, mitä hän aineistosta etsii. Etsittävän ilmiön on oltava oikealla tavalla rajattu suhteessa tutkimusmateriaalin laajuuteen, jotta analyysi voi käytettävissä olevien resurssien puitteissa olla riittävän syvä. Tutkimustehtävä on rajattava sopivan suppeaksi.¹⁸⁰ Tässä tutkimuksessa pyrin lähdemateriaalia analysoimalla selvittämään Kalevi Lehtisen ihmiskäsityksen. Tutkimustehtävä-kappaleessa esittelen tutkimuskysymyksen rajauksen tarkemmin.

Analyysin toisessa vaiheessa tutkija käy läpi aineistonsa, sekä merkitsee ja erottaa kiinnostukseensa sisältyvät asiat. Tämä vaihe oli tutkimuksessani hyvin paljon aikaa vievä. Aineiston läpikäynnin tuloksena erotetun lähdemateriaalin määrä on esitelty osa-alueittain taulukossa 1, joka on luvun neljä alussa. Analyysin kolmas vaihe on aineiston teemoitteluvaihe. John Swintonin ja Harriet Mowatin mukaan lähdemateriaalin analysointi on prosessi, jossa tuodaan järjestystä, rakennetta ja tarkoitusta hankittuun lähdemateriaaliin. Prosessissa tekstimateriaalia paloitellaan ja teemoitellaan, jotta siihen kätkeytetyt merkitykset saadaan esille.¹⁸¹ Analyysin tässä vaiheessa tutkimustehtäväni oli jo tarkentunut lopulliseen muotoonsa. Kävin jälleen läpi lähdeoteoksista erottelemani tekstidatan ja erottelin sieltä tarkasti materiaalin, jonka katsoin hyödylliseksi tutkimustehtävään ja sen eri kysymyksiin vastaamisen kannalta. Tuomi ja Sarajärvi korostavat, että vaikka usein teemoittelua pidetään samana asiana kuin analysointia, kuuluu analysointiin olennaisena osana sitä edeltävä aineiston läpikäynti ja lopuksi suoritettava yhteenvedon laatiminen.¹⁸² Myös Swintonin ja Mowatin mukaan analysointi alkaa materiaalin keräämisvaiheesta ja

¹⁷⁷ Swinton & Mowat 2006, 57.

¹⁷⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.

¹⁷⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.

¹⁸⁰ Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.

¹⁸¹ Swinton & Mowat 2006, 57; Tuomi & Sarajärvi 2009, 104.

¹⁸² Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.

jatkuu aina raportin kirjoittamiseen saakka.¹⁸³ Analyysin neljäs vaihe onkin tutkimusraportin kirjoittaminen. On muistettava, ettei analyysin eteneminen ole käytännössä tiukan vaiheittaista, vaan eri analyysivaiheet limittyvät toistensa kanssa. Esimerkiksi tutkimusraportin kirjoittaminen on käynnissä koko prosessin ajan.¹⁸⁴

Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi toteutetaan teorialähtöisen ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin synteessinä. Teorialähtöisessä analyysissä aineiston luokittelua ohjaa ennalta valittu teoreettinen viitekehys.¹⁸⁵ Tässä tutkimuksessa se on suhteellisen väljästi kristillisen ihmiskäsityksen pääpiirteitä kuvaava taustateoria. Tästä lähtökohdasta käsin tutkin, millaisia sisältöjä ja merkityksiä lähdemateriaalista nousevat Lehtisen käyttämät käsitteet ja ilmaisut saavat. Tavoitteenani on nostaa esiin nousseet teemat vuoropuheluun taustateorian kanssa ja vetää kokoavat johtopäätökset suhteessa laatimaani lyhyeen Lehtisen elämän kuvaukseen. Metsämuuronen muistuttaa, että on ongelmallista, mikäli tutkijalla on hyvin voimakas ennako-oletus tutkimustuloksesta. Mikään aineisto ei saa tutkijan mieltä muutettua, jos tutkija itsepäisesti pysyy alkuperäisissä oletuksissaan.¹⁸⁶

¹⁸³ Swinton & Mowat 2006, 57.

¹⁸⁴ Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.

¹⁸⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.

¹⁸⁶ Metsämuuronen 2009, 253.

4 JUMALAN KUVAKSI LUOTU IHMINEN

Keskeinen kristillistä ihmiskäsitystä määrittävä käsitys on se, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi.¹⁸⁷ Perustana tälle käsitykselle on toinen kahdesta Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomuksesta, joka kuvaa ihmisen luomisen näin: ”Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.”¹⁸⁸ Jumalan kuvana ihminen on luotu elämään vuorovaikutteisessa suhteessa Jumalaan. Tästä perussuhteesta kumpuaa ja sitä ilmentää ihmisen vastuullinen ja rakastava eläminen suhteessa lähimmäisiin ja koko luomakuntaan.¹⁸⁹

Lehtinen ottaa esille sen, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, ja kommentoi sitä seuraavasti:

Jo Raamatun ensimmäisessä luvussa sanotaan, että Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen. [...] Jumala tarkoitti omaksi kuvakseen luomisella sitä, että ihminen heijastaisi tässä maailmassa Jumalan suuruutta, pyhyyttä, rakkautta ja uskollisuutta, kaikkia Jumalan ominaisuuksia.¹⁹⁰

Lehtisen mukaan ihmisen tehtävä Jumalan kuvana on ilmentää Jumalan ominaisuuksia tässä maailmassa. Maininta jää tässä kuitenkin varsin pinnalliselle tasolle, eikä Lehtinen pureudu asian syvempiin merkityksiin. Koko Lehtisen tuotannossa ihmisen luotuisuuteen liittyvät maininnat ovat varsin harvassa verrattuna muuhun tälle tutkimukselle hyödylliseen materiaaliin.

Taulukossa 1 on esitelty lähdemateriaalista löytyneen tälle tutkimukselle relevantin materiaalin sivumäärät. Löytynyt materiaali on jaoteltu karkeasti kolmen jo taustateoriasta löytyvän otsikon alle.

¹⁸⁷ Lindqvist 1997, 33; Pihkala 2009, 133.

¹⁸⁸ 1. Moos. 1:27.

¹⁸⁹ Kettunen 1990, 61; Lindqvist 1997, 31; McGrath 2001, 441–442; Peltonen 1979, 96; Pihkala 2009, 134–137.

¹⁹⁰ Lehtinen 1995, 21.

Taulukko 1.

Lehtisen tuotannosta valitun lähdemateriaalin jaottelu tutkimuksen keskeisiin pääkategorioihin.

Sivumäärät fontilla 12 ja rivivälillä 1,5.

julkaisun nimi	julkaisuvuosi	luominen	lankeemus	lunastus
Löytöretkellä	1983	0,5 s.	3 s.	13 s.
Rakkautta loppuun asti	1985	-	2 s.	4 s.
Jumala sinun puolellasi	1987	-	1,5 s.	5,5 s.
Sinulle	1995	1,5 s.	1 s.	3 s.
Pyhä Henki tässä ja nyt	2004	0,25 s.	0,75 s.	8,5 s.
	yhteensä	2,25 s.	8,25 s.	34 s.

Huomionarvoista on, että Lehtinen puhuu erittäin vähän ihmisestä Jumalan kuvana. Koko tutkimukseni kannalta hyödyllisen tekstimateriaalin määrä fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5 esitettynä on noin 44,5 sivua, ja siitä vain noin 2,25 sivua eli noin viisi prosenttia kokonaismäärästä käsittelee kysymystä ihmisestä Jumalan kuvana. Materiaalin epätasapainoinen jakautuminen on silmiinpistävä jopa ottaen huomioon sen tosiasian, ettei Lehtinen teoksissaan pyrkinyt esittämään kokonaista systemaattista teologiaa. Pääsyinä tälle ilmiölle on kolme asiaa.

Ensimmäinen syistä liittyy Lehtisen omaan minäkuvaan. Jumalan kuvana olemiseen liittyy ihmisen arvokkuus. Edellä mainitun luomiskertomuksen päätteeksi ”Jumala katsoi kaikkea tekemäänsä, ja kaikki oli hyvää”.¹⁹¹ Kalervo Nissilä tulkitsee tämän tarkoittavan sitä, että koko ihminen luotuna olentona on korvaamattoman arvokas.¹⁹² Kuitenkin Lehtisen elämää sävyttivät hänen kokemansa häpeä ja itseviha. Lehtisen oli vaikea lukea itsensä mukaan Jumalan hyväksi julistamien tekojensa joukkoon. Leena Lehtinen ottaa asian esille seuraavalla tavalla.

L: Ja itse hän sanoi itse itsestään että hän oli häpeäihminen.

¹⁹¹ 1. Moos. 1:31.

¹⁹² Nissilä 1999, 199. Lindqvistin mukaan ihminen on saanut ihmisarvonsa ansaitsemattomasti, itsestään ja teoistaan riippumatta, joten näin ollen sitä on mahdoton menettää. Lindqvist 1997, 34, 39, 41.

A: Mitä se tarkoittaa?

L: [Pitkä tauko.] Tuo oli hyvä. [...] Häpeä siitä jos hän ei osannu jotakin, niin hän mielellään ohitti sen, et hän niinku häpes sitä niin paljon et sitä ei saanu olla niinkun olemassa. Et jotakin täntyyppistä... Ja hän häpes myös, jos hän oli vihanen jollekin, niin hän häpes sitä myöskin ihan hirveesti.

[...]

L: Ja, myöskin sitten semmonen, et hän ei antanu ittelleen lepoa, esimerkiksi yks puhelinsoitto, se oli vielä seurusteluaikana, hän soitti, sano mulle, että ”Leena, ihme on tapahtunut. Mä pystyin olemaan viistoista minuuttia keskellä päivää sängyssä pitkälläni tuntematta häpeää.” Ja, ja, kun hän lähti lenkille, mä huusin yleensä hänen peräänsä, että, ihan alusta saakka, että ”Koita nauttia siitä!” Hän sano joskus, että ”Älä noin sano!” Kun hänen piti se niinkun verissäsuin tehdä. Et hän oli hirveen vaativainen itseään kohtaan, aivan mielettömän vaativainen.¹⁹³

Leena Lehtisen mukaan Kalevi Lehtinen koki häpeää muun muassa siitä, jos hän ei osannut jotakin asiaa ja siitä, jos hän vihastui jollekulle ihmiselle. Kalevi Lehtisen oli vaikeaa antaa itsensä levätä ja hän oli hyvin vaativa itseään kohtaan. Kettusen mukaan häpeä kohdistuu ihmisen koko persoonaan ja se vaikuttaa aivan ihmisen sisimmässä. Se aiheuttaa riittämättömyyden ja kelpaamattomuuden tunteita ja liittyy usein erilaisiin ihmisen kokemuksiin vaatimuksiin.¹⁹⁴ Lehtinen siis kärsi Kettusen määrittelemästä hengellisestä häpeästä.

Kettusen mukaan luterilaisuudelle on tyypillistä jäsentää hengellistä elämää puhuen synnistä johtuvasta syyllisyydestä ja sen sovittamisesta. Syntiinlankeemuksen jälkeen ihmistä syyllisyyden ohella vaivaava häpeä on jätetty lähes kokonaan huomiotta.¹⁹⁵ Lehtinen puhuu muiden muassa paljon syyllisyydestä ja Jumalan vastauksesta siihen.

Kukaan ei ole liian syyllinen syyttömäksi julistettavaksi Jeesuksen Kristuksen tähden.¹⁹⁶

Syyllisyys on niin kauhistuttava asia, että ihmiset yrittävät turhenta sitä tavalla tai toisella. Kaiken maailman asiantuntijat ovat yrittäneet keksiä ihmisen syyllisyydentunteille selityksiä. Milloin syyllisyys johtuu kilpailuyhteiskunnasta, milloin väärästä isäsuhteesta, milloin väärästä äitisuhteesta, milloin uskonnollisesta kasvatuksesta. Yhtä asiaa vain ei ole huomattu, sitä, että syyllisyydentunne johtuu siitä, että ihminen on syyllinen. On yritetty poistaa syyllisyydentunnetta poistamalla

¹⁹³ Haastattelu 7.6.2012.

¹⁹⁴ Kettunen 2011, 18, 25–27.

¹⁹⁵ Kettunen 2011, 13–16.

¹⁹⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 118.

itse syyllisyyttä, ja se on kuin yrittäisi hoitaa ihmisen aivokasvainta päänsärkylääkkeiden avulla.¹⁹⁷

Alunpitäen ihminen luotiin elämään Jumalan yhteydessä. Sitten ihminen lankesi syntiin, ja synti repäisi hänet irti Jumalasta. Meidän omaantuntoomme tuli haava, ja me tunnemme syyllisyyttä ja kärsimme. Tajuamme, että emme elä siinä yhteydessä, johon meidät on luotu. Koetamme lääkittä ja peittää haavaa omilla lääkkeillämme.¹⁹⁸

Lehtinen liittyy tähän luterilaiselle perinteelle tyypilliseen tapaan puhua syyllisyydestä ja vaieta ihmisessä vaikuttavasta häpeästä. Kettusen mukaan tässä on länsimaisen kristillisen teologian sokea piste.¹⁹⁹ Häpeä, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, on kipeä asia. Tyypillistä on, että häpeää ja sen syitä on usein hyvin vaikea tunnistaa tai eritellä. Ihminen voi olla hyvin kokonaisvaltaisesti häpeissään tietämättä ja tunnistamatta sitä, mikä on häpeän juuri. Silloinkin jos syyt häpeään tunnistetaan, eivät ne välttämättä johdu ihmisestä itsestään.²⁰⁰ Koska ihmisen hengellisen hädän tähän osa-alueeseen ei ole osattu vastata, ongelma on yleensä yritetty unohtaa vaikenemalla.

Jos häpeää ei tunnisteta ja käsitellä, sitä helposti paetaan jonnekin. Pako häpeän luota verhoutuu helposti muihin, pyhiinkin vaatteisiin. Yksi tapa reagoida häpeään ja siihen liittyvään kelpaamattomuuden tunteeseen on pyrkiä toiminnallaan ansaitsemaan itselleen kelvollisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteen. Lehtisen uskonelämän alkutaipaleella tämä ansaitseminen näkyi hänen lakihenkisissä yrityksissään täyttää oikean uskovan mittaa.²⁰¹ Myöhemmin häpeä ja siihen liittyvä itseviha ajoivat hänet pakenemaan työhön. Valtonen mainitsee jopa, että eräässä elämänsä vaiheessa Lehtiselle kertyi vuodessa jopa 250 työhön liittyvää matkustuspäivää.²⁰²

L: Tunnistan hänessä sen itsevihan, mutta, mä en oo ihan varma sen... koska mä sanosin et se on kaksjakonen juttu se työnarkomania. Toisaalta hänellä oli suuri

¹⁹⁷ Lehtinen 1985, 98–99.

¹⁹⁸ Lehtinen 1985, 99.

¹⁹⁹ Kettunen 2011, 16.

²⁰⁰ Kettunen 2011, 18, 25–27, 398. Lehtisen kokeman häpeän juuri oli todennäköisesti hyvinkin kaukana lapsuudessa. Valtonen kuvaa Lehtisen lapsuusajan vaikeaa kokemusta seuraavasti: “Kun isä oli huonoimmillaan, Kalevin äidistä löydettiin kohtusyöpä. Perheen kolme lasta, jotka kaikki olivat syntyneet vähän yli kolmen vuoden sisällä, joutuivat pelkäämään, että heistä tulee kaiken lisäksi vielä orpoja. Kalevi muistaa vieläkin pelon ja ahdistuksen, jonka kanssa oli pakko elää päivästä toiseen. Pahinta siinä oli kokemus häpeästä.” Valtonen 1989, 26.

²⁰¹ Valtonen 1989, 34–35.

²⁰² Valtonen 1989, 73; Valtonen 1992, 117. Lisää Lehtisen kuvausta häntä vaivanneisiin itsevihaan ja työnarkomaniaan liittyen: Valtonen 1989, 70–84.

kutsu, ihan oikeesti suuri kutsu, ja halu, niinku... [...] Ja hän kunnioitti itseään siinä. Siinä oli ihan tervettä itsekunnioitusta. Mutta oliko se itsevihaa, tää on nyt pohdintaa, oliko se itsevihaa, et hän pakeni ahdistuksiaan työhön? Hän pakeni vaikeita ihmissuhteita myöskin työhön... ja hän oli perfektionisti. Hän pyrki täydellisyyteen siinä mitä teki.

[...]

L: Kyllä hän nautti työstään, siis oli siinä muutakin kuin itsevihaa... mut hän oli myöskin kyllä aivan mieletön kriitikko itseään kohtaan.²⁰³

Leena Lehtinen huomioi saman asian: Kalevi Lehtinen pakeni ahdistavia tunteitaan työhön. Leena Lehtinen kuitenkin korostaa, että Kalevi Lehtisellä oli muitakin motiiveja työnteolleen. Vahva evankelistan kutsumus ja työnäky Kalevi Lehtisen elämässä ajoivat häntä eteenpäin vuosikymmeniä. Samalla häpeä ja sen vaikutukset piiloutuvat ja sekoittuvat helposti kutsumustietoisuuteen. Ne pukeutuvat pyhiin vaatteisiin, jolloin niiden jo valmiiksi vaikeat tunnistaminen ja käsitteleminen vaikeutuvat entisestään. Lehtinen koki paljon terveellä tavalla myönteisiä tunteita työssään. Kuitenkaan hänen häpeän kokemuksensa ei parantunut raatamisen kautta. Kettusen mukaan häpeäidentiteetistä kärsivän koko elämä tuskin riittää siihen, että hän tulisi erilaisten onnistumisten ja suoritusten kautta niin kelvolliseksi, että voisi kokea itsensä hyväksymiskelpoiseksi. On löydettävä toinen tie.²⁰⁴ Kalevi Lehtiselle sen omakohtainen löytäminen oli vaikeaa.

A: Miten se määritelläänkään, niin mikä sun mielestä oli sen juuri? Itseään kohtaan ankaruuden...

L: Se kun hän ei pystynyt perfektionismiin, joka hän... niinku siis olympiavoittajan poika, ja, ja, ja kaks neroa siskoa, siis suuret tavoitteet.

[...]

L: Et se armon itselleen vastaanottaminen oli, tota, todella vaikee, mut hän oppi sitä vähitellen, viimesenä, ehkä viimesen seitsemän vuoden aikana hän oppi sitä. [...] ... hänen puheensakin muuttuivat, niin ihmiset sano, et ne muuttu inhimillisemmiks ne hänen puheensa, mejän aikana. Ja varsinkin parin viimesen vuoden aikana vielä erityisesti, kun hän oli niin sairas. Ja, hän oppi siinä armahtamaan itseänsä kun oli pakko laskea rimaa...²⁰⁵

Kettusen mukaan armo on lähtökohta eheytymiseen häpeästä. Se voittaa häpeän yksinkertaisesti ottamalla vastaan koko ihmisen minuuden, niin ettei jäljelle jää

²⁰³ Haastattelu 7.6.2012.

²⁰⁴ Kettunen 2011, 398–399.

²⁰⁵ Haastattelu 7.6.2012.

yhtään mahdollisuutta tulla hylätyksi.²⁰⁶ Koko elämänsä ajan armoa julistanut Lehtinenkin oppi, vasta viimeisinä vuosinaan, vastaanottamaan armoa. Armon vähittäinen vastaanottaminen vei häntä ehytymisprosessissaan eteenpäin niin, että hänen tapansa pitää puheita muuttui inhimillisemmäksi.

Toinen syy sille, että Lehtinen puhuu erityisen vähän ihmisestä Jumalan kuvana, on hänen kutsumuksensa evankelistana. Missiologi Risto A. Ahosen mukaan evankelioiminen on evankeliumin julistamista niille, jotka eivät ole sitä koskaan ennen kuulleet ja niille, jotka ovat joutuneet kuuloetäisyyden ulkopuolelle. Evankeliumin julistukseen kuuluu ihmistä lähelle tuleva sanoma, jossa Kristus kutsuu ihmistä uskon henkilökohtaiseen omistamiseen. Se tähtää uskon heräämiseen ja seurakuntayhteyden avautumiseen.²⁰⁷ Brightin tapa tähdätä tähän päämäärään oli julistaa ja ohjata muita julistamaan evankeliumia sisällyttäen puheeseen *Neljä hengellisen elämän tosiasiaa*:

- 1) Jumala rakastaa jokaista ihmistä, ja hänellä on suunnitelma jokaisen elämää varten.
- 2) Ihminen on syntinen ja erossa Jumalasta. Siksi hän ei tunne eikä voi kokea elämässään Jumalan rakkautta ja suunnitelmaa.
- 3) Jeesus Kristus on Jumalan ainoa vastaus ihmisen syntiin. Hänen kauttaan jokainen ihminen voi kokea omassa elämässään Jumalan rakkauden ja suunnitelman.
- 4) Ihmisen on henkilökohtaisesti vastaanotettava Jeesus Kristus Vapahtajakseen ja Herrakseen. Näin hän pääsee omassa elämässään kokemaan Jumalan rakkauden ja suunnitelman.²⁰⁸

Evankeliointi oli Lehtiselle tärkeää toisaalta jo 17-vuotiaana koetusta Jumalan puhuttelusta lähtien, mutta toisaalta Brightin innostavaa ja käytännöllistä vaikutusta Lehtisen työhön ei voi väheksyä.²⁰⁹ Lehtisenkin julistusta vahvasti ohjaavana

²⁰⁶ Kettunen 2011, 401.

²⁰⁷ Ahonen 1992, 170–172.

²⁰⁸ *Neljä hengellisen elämän tosiasiaa* on Brightin lanseeraama vihkonen, joka on tarkoitettu avuksi evankeliumin julistamiseen. Sitä on käytetty sekä CCC:n piirissä että laajemminkin. Katso Lehtisen selitys näistä neljästä kohdasta: Valtonen 1989, 31–33.

²⁰⁹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 240–241. ”Suomeen tultuamme jatkoimme Kansan Raamattuseuran opiskelijatyötä vuoden 1972 loppuun. Työtä tehtiin niillä periaatteilla, jotka olimme Amerikan

päämääränä oli tavoite edesauttaa ihmisten uskon heräämistä. Hän halusi saada ihmisen ymmärtämään oman syntisyytensä, ja siten myös tarpeensa vastaanottaa Jumalan valmistama pelastus. Sen jälkeen hänen halunsa oli esitellä ihmiselle Jeesus Kristus, jossa tämä pelastus on valmistettu, ja ohjata ihminen ottamaan tämä pelastus vastaan. Näin ollen Lehtisen kutsumuksen mukaista on jättää ihmisen luotuisuudesta puhuminen hieman vähemmälle huomiolle kuin ihmisen syntisyydestä ja pelastuksesta puhuminen.

Jumala halusi, että hänen luomansa ihmiset olisivat pyhät, niin kuin hän on pyhä. Tämän tahtonsa hän ilmaisi laissa.²¹⁰

Luontaista Lehtiselle on myös puhua ihmisen luotuisuudesta edellä mainitun evankelioivan puheen etenemiskaavan mukaan. Hän ei keskity kuvailemaan ihmisen asemaa Jumalan kuvaksi luotuna tämän aseman itsensä tähden. Hän ei yritäkään opettaa lukijoilleen kaikkea sitä, mitä Jumalan kuvana oleminen merkitsee. Sen sijaan hän käyttää lyhyttä ihmisen luotuisuuteen liittyvää mainintaa eräänlaisena johdantona matkallaan kohti seuraavia etappeja ja itse päämäärää:

Toivomme, että sinäkin löydät kirjastamme evankeliumin, hyvän uutisen, vanhan, mutta tuoreen. Jos löydät, emme ole kirjoittaneet turhaan.²¹¹

Tämä päämäärä ohjasi Lehtisen kaikkea työskentelyä. Hän kirjoitti, puhui ja koulutti tavoitteenaan se, että yhä uusissa ihmisissä voisi herätä usko Jeesukseen.

Kolmas syy sille, että Lehtinen keskittyy hyvin vähän kysymykseen ihmisestä luotuna Jumalan kuvaksi, on vähemmän ilmeinen kuin edelliset. Pihkalan mukaan todellista ”Jumalan kuvaa” ei tulekaan enää etsiä Vanhan testamentin alkulehdiltä, vaan Jeesuksesta Kristuksesta. Ihminen Jumalan kuvana saa täyttymyksensä Kristuksessa, joka on uusi Adam.²¹² Siksi on tavallaan hieman harhaanjohtavaa sanoa, että Lehtinen puhuisi vähän ihmisestä Jumalan kuvana. Lehtinen katselee Jumalan kuvana olemista ja luodun ihmisarvoa usein Kristuksesta käsin.

matkallamme oppineet. [...] Turun, Tampereen ja Jyväskylän KRS:n opiskelijatyössä ruvettiin järjestämään evankelioimiskoulutuksia käyttäen apuna Brightin laatimaa Neljä hengellisen elämän tosiasiaa -vihkosta.” Lehtinen & Rinne 2006, 79–81.

²¹⁰ Lehtinen & Lehtinen 1983, 57.

²¹¹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 9.

²¹² Pihkala 2009, 134.

Lunastus merkitsee myös ihmisen arvon noteeraamista. Yksi aikamme syvistä kriiseistä on merkityksettömyyden ja arvottomuuden tunto, matala itsetunto, itsehalveksunta, itseviha ja näiden seurauksena lopulta itsetuho. [...] Lunastus antaa ihmiselle arvon. Tavara on siitä maksetun hinnan arvoinen. Jumala noteerasi syntisen ihmisen yhtä arvokkaaksi kuin kalleimpansa, ainoansa, Jeesuksen Kristuksen. Kukaan ei ole koskaan noteerannut ihmisen arvoa niin korkealle kuin Jumala sinä hetkenä, kun hän antoi Jeesuksen Kristuksen lunnaksi meidän edestämme.²¹³

Niinpä meillä, jotka olemme Jumalan lapsia, on vastaus itsevihaamme ja itsetuhoomme. Vastaus on se, että meitä on rakastettu. Koska meitä on rakastettu, saamme rakastaa itseämme Jumalan rakkaudella, niin että se säteilee meistä. [...] Olemme jo täysin hyväksytyjä Kristuksen tähden.²¹⁴

Jumala maksoi minusta Jeesuksen. Se merkitsee, että Jumala otti arvottoman tomuklöntin – minut – ja julisti minut omista silmissään yhtä arvokkaaksi kuin hänen ainoa Poikansa Jeesus on, enkä minä ansainnut sitä millään tavalla.²¹⁵

Lehtisen mukaan lunastus merkitsee ihmisen arvon noteeraamista hyvin korkealle, jopa ”Jeesuksen arvoiseksi.” Tämä on se näkökulma, joka ohjaa hänen ajatteluaan ihmisestä Jumalan kuvana. Se on ihmisten pelastumisen eteen työtä tekeväälle evankelistalle ymmärrettävä näkökulma. Myös McGrathin mukaan oppi lunastuksesta puhuu ihmisen pelastumisen valtavasta hinnasta. Kristus antoi itsensä ihmisten puolesta.²¹⁶ Lopullisen hintansa tähden ihmisen pelastuminen ja ihminen itse Jumalan kuvana on äärimmäisen arvokas asia.

²¹³ Lehtinen & Lehtinen 1983, 68.

²¹⁴ Lehtinen 2004, 106.

²¹⁵ Lehtinen 2004, 46.

²¹⁶ McGrath 1999, 67.

5 IHMISEN SYNTIIN LANGENNUT TAHTO

Synti on aiheuttanut ihmisen koko olemuksen eli koko Jumalan kuvan turmeltumisen.²¹⁷ Pihkalan mukaan tämä kokonaisvaltainen synti, perussynti, vaikuttaa koko historiassa eläneessä ihmiskunnassa.²¹⁸ Keskeisintä perussyynnissä on ihmisen jumalasuhteen vääristyminen. Myös ihmisen muut suhteet: suhde itseensä, suhde toisiin ihmisiin ja muuhun luomakuntaan on synnin värittämä. Ihminen on erossa Jumalasta ja haluaa itse asiassa olla oma jumalansa. Tätä ihmisen olemuksen syntisyyttä ilmentävät hänen tekonsa. Synti on kuitenkin luonteeltaan täysin samaa ja yhtä tuomittavaa jo ollessaan ihmisen olemuksessa kuin toteutuessaan tekoina.²¹⁹ Lehtinen selvästi liittyy tähän näkemykseen.

Mitä enemmän ihminen pahuuttaan ymmärtää, sitä mahdottomammaksi itsensä sovittaminen hänelle käy. Kun hän lopulta tajuaa, ettei hän tule syntiseksi siitä, että tekee syntisiä tekoja, vaan päinvastoin tekee syntisiä tekoja siksi, että on syntinen, hän joutuu seinää vasten: synti ei olekaan vain sitä, mitä teen, vaan sitä, mitä olen.²²⁰

Ihmisen lankeemuksen tähden koko luomakunta on joutunut synnin alle. [...] Ihmisen synnin hedelmät näkyvät luonnossa sairautena, saastumisena, yhä pahempina ympäristöongelmina. Luonnossakin on kuolema ja olemassaolon taistelu, jossa vahvempi nujertaa heikomman.²²¹

Kun tutkimme oikein syvältä, huomaamme, ettei ole kuin yksi ainoa syy, jonka vuoksi kukaan meistä tekee syntiä: me pidämme siitä! Ei kukaan tee syntiä vastentahtoisesti. Ongelma ei ole siinä, että *teemme* paha, vaan siinä, että *olemme* pahoja. Sisimmässämme asuu peto, joka taistelee Jumalaa vastaan ja on täysin itsekäs.²²²

Lehtisen mukaan synti vaikuttaa syvällä ihmisen koko olemuksessa. Ihmisen syntisyys ei ole pinnallista, vain pahojen tekojen teosta ja hyvien tekojen tekemättä jättämisestä johtuvaa saastumista. Päinvastoin ihminen tekee siksi syntisiä tekoja, että hän on jo syntinen. Lehtisen mukaan ihminen on paha, Jumalaa vastaan taisteleva olento, joka pitää synnin tekemisestä. Ihmisen pahuuden vaikutukset näkyvät kaikkialla luomakunnassa. Esimerkiksi Kettunen ei puhu ihmisen pahuudesta yhtä kärkevästi kuin Lehtinen, vaikka mainitseekin, ettei ihminen ole

²¹⁷ Kettunen 1990, 61–62.

²¹⁸ Pihkala 2009, 147–148.

²¹⁹ Pihkala 2009, 147–148.

²²⁰ Lehtinen & Lehtinen 1983, 48.

²²¹ Lehtinen 1987, 92–93.

²²² Lehtinen 2004, 17.

hyvä, vaan syntinen.²²³ Lehtisen mukaan olemukseltaan paha ja syntinen ihmiskunta ansaitsee jumalallisen rangaistuksen.

On vain kaksi paikkaa, joissa Jumala rankaisee ihmistä: helvetti ja Golgata. Jumala on oikeudenmukainen, ja jokaisen ihmisen synti käsitellään jommassakummassa paikassa. Jos tuot syntisi Golgatalle luottaen siihen, että Jeesus sisällytti sinun syntisi sanoihin: ”Se on täytetty”, niin sinun syntisi rangaistus on kärsitty. [...] Jos Golgata ei kelpaa ihmiselle, on jäljellä toinen paikka, jossa synti rangaistaan, helvetti.²²⁴

Koska kaikki ovat syntisiä, kaikki ovat myös tuomion ja Jumalan vihan alaisia.²²⁵

Raamattu taas opettaa, että jokainen ihminen on syntinen. Jos Jumala tuomitsisi kaikki ihmiset kadotukseen, hän tekisi vain oikein. Se, että ylimalkaan joku syntinen ihminen pelastuu, on jo suunnaton ylimääräistä armoa, jota yksikään pelastunut ei ole itse ansainnut.²²⁶

Lehtinen kertoo ihmisen synnin saavan rangaistuksensa. Uskovan ihmisen syntien rangaistus on siirretty kärsivän Kristuksen päälle. Kristuksen pelastustyön hylkäävää ihmistä kohtaa Lehtisen mukaan tuomio kadotuksessa. Tätä näkemystä loputtomasta erosta Jumalasta sivuavat teoksissaan Pihkala ja McGrath, eikä Lehtinenkään siitä paljoa puhu.²²⁷ Kuitenkin Lehtisen toiminta antaa viitteitä siitä, että hän uskoo kadotuksen todellisuuteen. Jumalan ikuinen tuomio syntistä kohtaan on osaltaan vahva motiivi evankelioimiseen. Kaikkien maailman ihmisten täytyy saada kuulla Jeesuksessa lahjoitetusta pelastuksesta.

Lehtisen teologialle ominaista on hänen näkemyksensä Jumalan valinnasta eli predestinaatiosta.

Nyt huomasin, ettei pelastus alkanutkaan siitä, että minä tulin Jeesuksen luo, joka ei minua heittänyt ulos. Pelastukseni sai alkunsa jo silloin, kun Isä ennen maailman perustamista antoi minut Jeesukselle. Sitten eräässä historian vaiheessa joulukuun 6. päivänä 1952 minä sain tulla Jeesuksen luo, koska Isä ennen maailman perustamista oli jo antanut minut Kristukselle. Eikä minua heitetty ulos.²²⁸

Predestinaatio on Lehtisen mukaan ihmisen pelastumisen prosessi Jumalan näkökulmasta.²²⁹ Esko Makkonen tutki Lehtisen pelastuskäsitystä ja näkemystä

²²³ Kettunen 1990, 62.

²²⁴ Lehtinen 1985, 166.

²²⁵ Lehtinen & Lehtinen 1983, 57.

²²⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 80–81.

²²⁷ Pihkala 2009, 155. McGrath 2001, 567–569.

²²⁸ Lehtinen & Lehtinen 1983, 78. Lehtinen kirjoittaa mukaillen Raamatun kohtaa Joh. 6:37–39.

²²⁹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 76–90.

predestinaatiosta dogmatiikan alan tutkimuksessaan *Jumala sen tekee! Kalevi Lehtisen pelastusnäkemys*.²³⁰ Siksi ja tutkimukseni aiheen rajauksen takia en tässä syvenny tarkemmin siihen. Lehtisen mukaan Jeesukselle avautuminen ja Jeesuksen vastaanottaminen on tämä sama prosessi ihmisen näkökulmasta katsottuna.²³¹ Näiden kahden näkökulman välillä on ilmeinen ristiriita, ja Lehtinen itse tiedostaa sen. Hänen ratkaisunsa tähän ristiriitaan on seuraava:

Ainoa Jumalan ilmoitukselle Raamatussa oikeutta tekevä ratkaisu on se, että uskallamme rohkeasti julistaa kumpaakin, Jumalan valintaa ja ihmisen vastuuta. Meidän ei tarvitse, emmekä edes saa yrittää tehdä näitä kahta keskenään yhteensopiviksi.²³²

Keskityn tässä luvussa tarkastelemaan Lehtisen näkemystä siitä, miten tämä pelastumisen prosessi toimii ihmisen, ja erityisesti ihmisen tahdon näkökulmasta. Ratkaisevat kysymykset, joiden puitteissa Lehtistä ajoittain kritisoitiin vahvastikin, ovat: Miten syvästi synti kahlitsee ihmisen kyvyn vastata Jumalan kutsuun? Onko ihmisen mahdollista tehdä ratkaisu Jumalan puoleen? Täytyykö ihmisen osallistua omaan pelastukseensa?²³³ Lehtinen ottaa vahvasti kantaa tähän kysymykseen.

Yritys sovittaa itse itsensä Jumalan kanssa on yhtä toivotonta kuin suohon vajoavan yritys nostaa itseään pinnalle riuhtomalla omasta tukastaan. Riuhto minkä riuhdot, senttiäkään et nouse! Kiinnekohdan on löydettävä ihmisen ulkopuolelta.²³⁴

Jumala on ylhäällä, pyhydessä, ja ihminen hänestä erotettuna pahuudessaan. Heidän välillään on suunnaton kuilu, jota ihminen ei omin voimin, oman hyvytensä, siveellisen elämänsä, uskonnollisuutensa tai ajatusrakennelmiensa avulla pysty ylittämään.²³⁵

Jumalan hylkääminen on tahdon ratkaisu. Kaikkein vaikeinta ihmiselle onkin ehkä huomata, että myös hänen tahtonsa on syntinen. [...] Kun ihminen huomaa, ettei hän pysty tahtomaan; kun hän huomaa olevansa paha ja kyvytön, hän menettää kaiken, jolla voisi kuvitella ansaitsevansa Jumalan löytämisen.²³⁶

Lehtisen mukaan ihminen kokonaisuutena ja samalla myös hänen tahtonsa on syntinen. Ihminen ei pysty tahtomaan pelastumista. Hänen tahtonsa on synnin rampauttama. Mikään ihmisestä itsestään lähtöisin oleva ei Lehtisen mukaan voi ihmistä pelastaa.

²³⁰ Makkonen 1989.

²³¹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 96–106.

²³² Lehtinen & Lehtinen 1983, 90.

²³³ McGrath 1999, 41.

²³⁴ Lehtinen & Lehtinen 1983, 48–49.

²³⁵ Lehtinen & Lehtinen 1983, 45.

²³⁶ Lehtinen 1987, 33.

Kiista Pelagiuksen ja Augustinuksen välillä käsitteli juuri tätä kysymystä ihmisen tahdon vapaudesta.²³⁷ Pelkistetysti sanottuna heidän näkemyksiensä välimuoto on synergistinen semipelagiolaisuus, jonka mukaan pelastus on ihmisen vapaan tahdon ja Jumalan armon yhteistyön tulos.²³⁸ Myöhemmin Luther nousi vastustamaan katolisen kirkon synergistisiä oppeja ja korosti, ettei ihminen voi vaikuttaa teoillaan ja tahdollaan pelastukseensa. Ihminen pelastuu hänen mukaansa yksin uskosta, yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden.²³⁹ Lehtinen siis liittyy Lutherin näkemykseen siitä, ettei ihminen voi tahdollaan ansaita pelastustaan. Samalla Lehtinen tavan takaa kehottaa ihmisiä avautumaan Kristukselle. Tässä on selkeästi jonkinlainen paradoksi.

Jumalan ja ihmisen välillä on kuilu. Jumala on sydämessään armahtanut koko ihmiskuntaa, mutta se hyödyttää ihmistä vain, jos hän ottaa sen vastaan.²⁴⁰

Jokaisella maailman ihmisellä on oikeus kuulla evankeliumi Kristuksesta, jotta hän voisi pelastua jos tahtoo.²⁴¹

Muiden muassa Huovinen kritisoi tätä ”ratkaisun” tai ”valinnan” painotusta nimeten sen amerikkalaisperäisen revivalismin piirteeksi.²⁴² Kuitenkin hän syöllistyy yksipuoliseen lähdekirjallisuuden siteeraamiseen puuttuessaan Lehtisen syntinäkemyskseen. Huovinen tulkitsee Lehtisen väittävän, että ihminen ei Jumalan kutsun edessä ole Jumalaa vastustava syntinen, vaan hän on neutraalilla maaperällä oleva vapaa toimija.²⁴³ Kuitenkin Lehtinen ilmaisee voimakkaasti, että asia ei ole näin:

Koko ihminen on syntinen, hänen henkensä, sielunsa, ruumiinsa, ja sitä varten ihminen tarvitsee syntien sovittajan, Kristuksen.²⁴⁴

Me kuitenkin tarvitsemme tiedon synnistä, jotta meille heräisi tarve kääntyä Kristuksen puoleen.²⁴⁵

Päättelin, että jos olen syntinen, se merkitsee, että myös tahtoni on syntinen. Jos tahtoni on syntinen, kuinka se ikinä olisi valinnut Jeesusta Kristusta? Tulin lopulta siihen tulokseen, että en edes omalla tahdollani voinut ansaita pelastustani, vaan Jumala alkoi tehdä työtä tahdossani, muuttaa sen suuntaa, ja sillä tavalla tulin Jeesuksen tykö.²⁴⁶

²³⁷ McGrath 1999, 42.

²³⁸ Pöhlmann 1974, 186–187.

²³⁹ Pöhlmann 1974, 114–115.

²⁴⁰ Lehtinen 1987, 44.

²⁴¹ Lehtinen 1987, 136.

²⁴² Huovinen 1987, 98.

²⁴³ Huovinen 1987, 100–101.

²⁴⁴ Lehtinen 1985, 27; kursivointi Lehtisen.

²⁴⁵ Lehtinen 1987, 37.

²⁴⁶ Lehtinen 1985, 73.

Lehtisen mukaan Jumala voi tehdä työtä ihmisen tahdossa muuttaen sen suuntaa ja siten mahdollistaa ihmisen kääntymisen Jumalan puoleen. Tässä on Lehtisen pelastusteologian avainajatus. Se ratkaisee näennäisen ristiriidan Lehtisen näkemyksessä ihmisen tahdon langenneisuudesta. Ihmisellä ei ole Lehtisen mukaan luonnollista kykyä tehdä ”valintaa” tai ”ratkaisua” kohti Jumalaa. Kuitenkin Lehtisen mukaan on mahdollista vastata Jumalan kutsuun. Miten se on mahdollista? Vastaus voi nousta vain sellaisessa ihmisessä, jossa Jumala on tehnyt jo työtä. Jumala tekee aloitteen kutsumalla ihmistä ja vaikuttamalla ihmisen tahtoon. Tämä Jumalan vaikutus on konkreettisesti se, että ihminen saa tiedon synnistä, eli toisin sanoen ihmiselle julistetaan Jumalan sanaa.

Lehtisen mukaan ihminen voi Jumalan herättämällä tahdollaan tehdä Huovisen ja monien muiden kritisoidun ”valinnan” tai ”ratkaisun” kääntymä Kristuksen puoleen. Tällä ajatuksella Lehtinen väistää evankelistoille hyvinkin ilmeisen semipelagiolaisuuden ansan. Valitettavasti Lehtinen ei avaa teologiansa tätä kohtaa tämän syvällisemmin ja laajemmin. Tämä ajatus myös oikeuttaa Lehtisen harjoittaman evankelioivan julistuksen, jossa usein vedotaan ihmisen tahtoon vastaanottaen pelastus. Julistaessaan evankeliumia Lehtinen toimii kanavana sille, että Jumalan sana voi valmistella ihmisen tahtoa tähän.²⁴⁷

Huovisen pääongelma sinänsä ansiokkaassa artikkelissaan näyttää olevan se, että hän joutuu tekemään liian pitkälle meneviä tulkintoja Lehtisen tuolloin hyvin niukasta ja hänelle ominaisesti epäsystemaattisesta kirjallisesta tuotannosta. Tarkastelun alla olevat Lehtisen puheista taltioidut tai niiden pohjalta laaditut teokset sisältävät tilannekohtaisia, pastoraalisten tavoitteiden mukaisia tehokeinoja ja kärjistyksiä. Näin ollen ne antautuvat heikosti systemaattiseen tarkasteluun. Toki ilman edellä

²⁴⁷ Tässä on nähtävillä yhtymäkohta Lehtisen kutsumuskokemukseen toisen Korinttilaiskirjeen äärellä. 17-vuotiaasta Lehtistä puhuttelivat erityisesti seuraavat kohdat: ”Kristuksen rakkaus vaatii meitä [...] ja hän on kuollut kaikkien edestä, että ne, jotka elävät, eivät enää eläisi itselleen, vaan hänelle, joka heidän edestään on kuollut ja ylösnoussut. [...] Kun tiedämme, mitä Herran pelko on, niin me koetamme saada ihmisiä uskomaan. [...] Kristuksen puolesta me siis olemme lähettiläisiä, ja Jumala kehoittaa meidän kauttamme. Me pyydämme Kristuksen puolesta: antakaa sovittaa itsenne Jumalan kanssa.” (2. Kor. 5: 14–15, 11, 20) Lehtinen uskoi siihen, että evankeliumin julistaminen voi muuttaa ihmisen tahdon suuntaa niin, että ihminen tahtoo avautua Kristukselle ja ottaa pelastuksen vastaan. Tässä häntä rohkaisi se, että Raamatusta löytyy samanlaista ihmisen tahtoon vetoavaa retoriikkaa. Lehtinen & Lehtinen 1983, 234–236.

mainittua Lehtisen soteriologian avainajatusta, jonka Huovinen jättää joko vahingossa tai tarkoituksella huomiotta, Huovisen esittämä kritiikki olisi aivan ansaittu. Samalla Huovinen aivan oikein huomioi, että joissain kohdin Lehtisen ajattelu ei sopeudu klassisen luterilaisen teologian raameihin.

Toinen Lehtisen tunnetuista kriitikoista oli Elenius. Hänellä oli nuoruudessaan huonoja kokemuksia vaativalla tavalla ihmisen uskoontuloon tähtäävästä herätysjulistiksesta. Hän vastusti kaikkea evankeliumin julistusta, jossa pelastuksen painopistettä hänen tulkintansa mukaan siirretään Jumalan teoista ihmisen tekoihin.²⁴⁸ Eleniuksen pääkysymyksensä oli, että miksi täytyy järjestää evankelioivia kokouksia maassa, jossa 90 prosenttia ihmisistä on jo kastettuja kristittyjä?²⁴⁹

Graham oli Brightin lisäksi toinen Lehtiseen merkittävästi vaikuttanut ulkomainen julistaja. Timo Pokin väitöskirjasta käy ilmi, että Graham korostaa enemmän pelastuksen omistamista ihmisen elämässä kuin pelastuksen objektiivista perustaa. Toisin sanoen Pokin mukaan uskomisen akti korostuu Grahamin teologiassa suhteessa uskon sisältöön. Siksi sakramentit ovat hyvin kehällisessä osassa hänen teologiaansa.²⁵⁰ Tässä on nähtävillä yhtymäkohta Lehtisen teologiaan ja toimintatapaan. Evankelistana Lehtisen päämääränä oli saattaa ihminen subjektiivisena toimijana kohtaamaan Jumala, avautumaan hänelle ja omistamaan hänen tarjoamansa pelastus. Tämän korostuksen vaarana on pelastuksen pelkistyminen ainoastaan ihmisen tarpeiden täyttämisen metodiksi. Elenius puolestaan korosti vahvasti pelastuksen objektiivista perustaa nojautuen sakramenteihin, joita Lehtinen harvoin teoksissaan sivuaa. Tämän näkökulman yksipuolisen korostamisen heikkous on siinä, että pelastus jää helposti etäiseksi lauseiksi hädässä olevan ihmisen ulottumattomiin. Olli-Pekka Vainion mukaan näiden kahden asian – pelastuksen objektiivisen perustan ja sen subjektiivisen omistamisen – tasapainoinen yhdistäminen on selkeä haaste tämän päivän luterilaiselle teologialle.²⁵¹

²⁴⁸ Karhumäki 2011, 13.

²⁴⁹ Karhumäki 2006, 170, 177.

²⁵⁰ Pokki 1999, 144–145, 253–254.

²⁵¹ Vainio 2000, 115.

Lehtisen erittäin vähäiselle puheelle sakramenteista on kaksi syytä. Toisaalta tämä hiljaisuus oli mahdollisesti osoitus siitä, että sakramentit ovat varsin kehällisessä asemassa Lehtisen teologiassa. Toisaalta toinen vaihtoehto on, että vaikeneminen niistä oli tietoinen valinta, jonka kautta hän pyrki mahdollistamaan liikkuvuutensa tunnustuskuntien välillä. Lehtisen toiminnasta näkyy paljonkin tunnustuskuntien välisen evankelikaalisuuden arvoja hänen CCC:n piirissä viettämistään vuosista asti. Myös Lehtisen sairaskaudella herännyt unelma kaikkien kristittyjen yhteydestä ja yhteistoiminnasta on samassa linjassa tämän vaikenemisen kanssa.²⁵² Tunnustuskuntien välinen yhteys toteutuu nähtävästi helpommin, jos mielipiteitä jakavista opillisista kiistakysymyksistä vaietaan, ja keskitytään kaikille yhteisiin asioihin.

Pelastuakseen ihmisen tulee Lehtisen mukaan ottaa Kristus vastaan. Kristuksen vastaanottaminen eli avautuminen hänelle on tahdon akti. Syntisen ihmisen syntinen tahto on kykenemätön avautumaan, mutta avautuminen mahdollistuu ihmisen tahdossa tapahtuneen Jumalan tekemän työn kautta. Lehtinen puhuu tästä Jeesukselle avautumisesta ja sen vaikutuksista seuraavasti:

Kristuksen sovitustyön jälkeen ei kukaan joudu kadotukseen siksi että hän olisi paha. Synnin ongelma poistettiin kertakaikkisesti. Se mitä Jumala teki Golgatalla, ei sinänsä merkitse, että koko ihmissuku olisi pelastettu. Ihmisestä ei tullut automaattisesti pelastettua vaan pelastettavissa oleva. Jumala täytti pelastuksen ehdot, ja ihmisellä on mahdollisuus ottaa pelastus vastaan.²⁵³

Jotakin on tapahduttava, jotta Jumalaa ja ihmistä toisistaan erottava kuilu ylitettäisiin ja ihminen pääsisi osalliseksi Jumalan aikaansaamasta pelastuksesta Kristuksessa. Ihminen on avattava sisinpänsä ja annettava tilaa Jeesukselle. Kun ihminen ottaa vastaan Jeesuksen, se sama Vapahtaja, joka jo lähes kaksi vuosituhatta sitten sovitti hänen syntinsä, tulee henkilökohtaisesti hänen elämäänsä. Silloin Jumalaa ja ihmistä erottanut kuilu ylitetään, ja ihmisestä tulee Jumalan lapsi.²⁵⁴

Kun me olemme avautuneet Jeesukselle, sitoutuneet ja turvautuneet häneen, silloin olemme syntyneet uudestaan Jumalan lapsiksi. Meistä on tullut Jumalan perheen jäseniä. Meillä on paikka. Meillä on Isä. Meillä on koti, joka on Jumalan seurakunta. Meillä on miljoonia veljiä ja sisaria.²⁵⁵

Kristukselle avautuessaan ihmisestä tulee Jumalan lapsi. Hänet otetaan Jumalan yhteyteen ja itse Jeesus astuu ihmisen elämään. Tämän avautumisen ihminen voi

²⁵² Lehtinen & Lehtinen 1983, 8–9.

²⁵³ Lehtinen 1987, 44.

²⁵⁴ Lehtinen & Lehtinen 1983, 97.

²⁵⁵ Lehtinen 1995, 19.

ilmaista konkreettisesti esimerkiksi rukouksessa.²⁵⁶ Lehtinen jopa esittää valmiin esimerkkirukouksen, jonka rukoilemalla ihminen voi ilmaista halunsa vastaanottaa Kristuksen. Samalla hän muistuttaa, että sanoja tärkeämpää on ihmisen sydämen asenne. Rukous on tämän sydämen uskon pukemista sanoiksi.²⁵⁷ Rukouksessa ilmaistu usko ei kuitenkaan hänen mukaansa synnytä anteeksiantamusta.

Toisin sanoen, järjestys ei ole se, että ensin pitäisi uskoa, sitten saisi anteeksi. Anteeksiantamus ei synny uskosta. Pikemminkin usko syntyy anteeksiantamuksesta. [...] Raamatussa kulkevat armo ja usko käsi kädessä.²⁵⁸

Hyvin moni ihminen tulee uskoon pitkän prosessin tuloksena ilman sellaista radikaalia muutosta, jota voisi kutsua kääntymishetkeksi. Vähitellen uskoontulleet eivät ole sen pahempia tai pyhempää kuin yhtäkkiä uskoontulleetkaan. Uskoon tuleminen tapa ei ole kristillisyyden mitta.²⁵⁹

Lehtinen kertoo, että pelastumisen tapakaan ei ole tärkeämpi kuin itse pelastus. Hänen mukaansa on yhdentekevää, millä tavalla ihminen päätyy Jumalan yhteyteen. Valtonen mainitsee myös, ettei Lehtinen noudattanut orjallisesti tapaansa päättää evankelioiva tilaisuus alttarikutsuun. Kuitenkin ihmisen konkreettinen kutsuminen Kristuksen vastaanottamiseen oli Lehtiselle selvästi toimintatapa, jota hän piti tärkeänä.²⁶⁰

²⁵⁶ Lehtinen perustelee tätä avautumisen mahdollisuutta ja toisaalta tarvetta erilaisilla Raamatun kohdilla. Tärkeimpiä niistä ovat esimerkiksi Joh. 1:12; Ilm. 3:20; Luuk. 19: 6, 9; Joh. 17:8 ja Apt. 2:41. Lehtinen & Lehtinen 1983, 97–98, 103.

²⁵⁷ Lehtinen & Lehtinen 1983, 105–106.

²⁵⁸ Lehtinen & Lehtinen 1983, 146.

²⁵⁹ Lehtinen & Lehtinen 1983, 174.

²⁶⁰ Valtonen 1989, 110, 115.

6 IHMISEN PYHITYS JATKUVANA PYHÄN HENGEN TÄYTEYTENÄ

Lunastettuna oleminen tarkoittaa, että Kristus on ostanut ihmisen synnin orjan asemasta vapauteen ja Jumalan yhteyteen. Lunastuksen tarkoitus on Jumalan ja ihmisen välisessä yhteydessä, joka toteutuu Kristuksen kautta. Kun kristitty on osallinen Kristuksesta, hän on osallinen Jumalasta. Kun Kristus asuu ihmisessä, Jumala asuu ihmisessä. Synnin katkaisema suhde on korjattu, ja ihmisyyden täyttymys löytyy suhteessa Jumalaan.²⁶¹ Lehtinen ilmaisee tämän asian seuraavalla tavalla:

Jumala oli Kristuksessa ja sovitti maailman itsensä kanssa. Miksi? Ei ole olemassa kuin yksi vastaus: siksi, että hän rakasti meitä. Hän rakasti niin paljon, että oli valmis uhraamaan kalleimpansa, oman ainoan Poikansa, ja jopa itsensäkin, jotta saisi syntisen ihmisen yhteytensä.²⁶²

Ongelmana on se, että niin kauan kuin ihminen on syntinsä vallassa, myös hän on Jumalan syntiin kohdistuvan vihan alainen. Sen vuoksi Jumalan oli löydettävä mahdollisuus ratkaista koko syntiongelma niin perusteellisesti, että hän saattoi leppyä, eikä hänen enää tarvinnut ilmaista vihaansa niin että se kohdistuisi syntiseen ihmiseen. Siksi Jeesuksen kuolema ristillä ei ole vain syntiin ja syntiseen kohdistuva sovitusuhri, vaan myös Jumalaan kohdistuva lepytysuhri.²⁶³

Kristuksen aikaansaama lunastus vapautti meidät orjuudesta, olipa sitten kysymys synnin, saatanan, maailman tai ihmisen orjuudesta. Meidät on ostettu pois saatanan vallasta. Me emme enää kuulu hänelle. Hänellä ei ole oikeutta yhteenkään ihmiseen.²⁶⁴

Lehtinen kuvailee ihmisen pelastumiseen liittyviä tapahtumia kolmitahoisesti: Sovituksen, lepytyksen ja lunastuksen kautta. Lehtisen mukaan ihmisen synti sovitettiin Jumalan Pojan uhrin kautta. Sama uhri toimi lepytysuhrina, kun Jumalan oikeudenmukainen viha kohdistui Jeesukseen ristillä. Tämä uhri toimi myös maksuna, jolla synnin orjat lunastettiin eli ostettiin vapaiksi. Näin mahdollistettu, ja Kristukselle avautumisen kautta toteutunut pelastukseen pääseminen on Lehtisen mukaan pyhityksen alku ja edellytys, tavallaan pyhityksen ensimmäinen vaihe.

Sinä hetkenä, kun ihminen avaa sisimpänsä Jeesukselle, tapahtuu paljon. Jeesus tulee hänen elämäänsä (Ilm. 3:20). Hänestä tulee Jumalan lapsi (Joh. 1:12). Hänen

²⁶¹ McGrath 1999, 45; Peltonen 1979, 99; Pihkala 2009, 179–180, 188.

²⁶² Lehtinen & Lehtinen 1983, 50.

²⁶³ Lehtinen & Lehtinen 1983, 56.

²⁶⁴ Lehtinen & Lehtinen 1983, 63.

syntinsä annetaan anteeksi (Kol. 1:14). Hänen elämänsä, arvonsa, ihmissuhteensa, asenteensa ja päämääränsä alkavat uudistua (2.Kor. 5:17).²⁶⁵

Jumala ei anna pelastusta tipoitain. Hän antaa kaiken yhdellä kertaa Kristuksessa. Meidän rajoitustemme vuoksi eri näkökulmat saattavat aueta meille vähitellen, peräkkäin. Mutta ne ovat koko ajan meidän elämässämme jo totta riippumatta siitä, tajuammeko me ne vai emme.²⁶⁶

Kristuksen vastaanottaminen merkitsee uutta alkua, elämän mittaista kasvuprosessia Jumalan yhteydessä.²⁶⁷

Lehtisen mukaan yhdessä Kristukselle avautumisen hetkessä tapahtuu toisaalta suuri sisäinen muutos ihmisessä. Pelastus annetaan ihmiselle kertakaikkisesti. Toisaalta sama hetki myös aloittaa ihmisen koko elämää koskevan uudistumisprosessin. Kaikki pelastumisen hetkellä ihmiselle lahjoitettu ei ole heti konkreettista todellisuutta ihmisen elämässä, vaan se avautuu vähitellen. Lehtinen näyttää tarkoittavan, että ihminen julistetaan pelastumisen hetkellä pyhäksi, ja siitä hetkestä eteenpäin tämä pyhyys alkaa ilmetä ihmisen elämässä. Tätä uudistumisprosessia kutsutaan pyhitykseksi. Myös Pöhlmannin mukaan ihmisen vanhurskauttaminen on kaksitahoinen asia: Toisaalta se on yhdessä hetkessä tapahtuva vanhurskaaksi julistaminen, ja toisaalta se on vähittäisen prosessin tavoin esille tuleva pyhitys. Kettusen mukaan pyhitys tarkoittaa ihmiselle jo luomisessa tarkoitetun identiteetin kehittymistä.²⁶⁸

Ihmisen uskoontulon jälkeen tapahtuva pyhityksen eteneminen ihmisen elämässä on Lehtisen näkemyksessä havaittava pyhityksen toinen vaihe. Se on kasvua kohti Jumalan alkuperäistä tarkoitusta, kohti Kristus- ja Pyhä Henki -keskeisyyttä.

...meissä voi myös tapahtua kasvua, jossa pääpaino siirtyy minäkeskeisyydestä Kristus-keskeisyyteen ja Pyhä Henki -keskeisyyteen.²⁶⁹

Jumalan lapseksi tulemiseen sisältyy myös kasvun näkökohta. Lapsihan on tavallaan puolivalmis, ei ihan valmis vielä, vaan eräänlaista aikuisen ihmisen raaka-ainetta. [...] Hän on kokonaan täydellinen, mutta kuitenkin muuttuva, kasvava, keskeneräinen.²⁷⁰

Mutta Jumalalla oli suunnitelma, jolla hän lähti tätä kaikkea korjaamaan. Hän lähetti Jeesuksen tähän maailmaan. [...] Toisin sanoen sen, minkä tähden ihminen alun pitäen luotiin ja sen mahdollisuuden, jonka ihminen pilasi, Jeesus Kristus tuli

²⁶⁵ Lehtinen & Lehtinen 1983, 106.

²⁶⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 145.

²⁶⁷ Lehtinen 1995, 141.

²⁶⁸ Kettunen 1990, 63.

²⁶⁹ Lehtinen 1987, 85.

²⁷⁰ Lehtinen 1995, 20–21.

toteuttamaan meidän puolestamme. Avauduttuamme Jeesukselle hän tulee asumaan meihin ja alkaa muuttaa meitä uudestaan kohti Jumalan alkuperäistä tarkoitusta.²⁷¹

Lehtinen muistuttaa, että samalla kun ihminen kasvaa kohti Jumalan alkuperäistä tarkoitusta, ihmisen syntisyys ei uskoontulon tai pyhitysprosessin myötä kuitenkaan katoa minnekään.

Uskoontulonsa jälkeenkin ihmiset ovat syntisiä, mutta he ovat armahdettuja syntisiä.²⁷²

Lehtisen mukaan siis ihminen pysyy syntisenä uskoontulonsa jälkeenkin. Pihkala kuvailee samaa asiaa hieman tarkemmin: Uudestisyntymisessä ihmiseen syntyi uusi luonto vanhan luonnon rinnalle. Ihmisen vanha, syntinen luonto on edelleen olemassa ja taistelee uutta vastaan.²⁷³

Pihkalan mukaan pyhitys etenee teologisesti tarkasteltuna, jos ihminen elää sanan ja sakramenttien vaikutuspiirissä. Tällöin ihmisen vanha, langennut minä antaa sijaa ihmisessä lisääntyvälle ”Kristuksen muotoisuudelle” eli uudelle luonnolle. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hän alkaa mielellään ja spontaanisti toteuttaa Jumalan käskyjä. Pihkalan mukaan pyhitys samalla tarkoittaa syvenevää oman syntisyyden ja Jumalan armon kokemista.²⁷⁴ Tässä Lehtisen näkemys eroaa selvästi Pihkalan ja muiden tutkimuksessani hyödyntämieni luterilaisten teologien näkemyksestä. Toisaalta Lehtinen yhtyy näkemykseen siitä, että ihmisen vanha luonto antaa pyhityksen edetessä sijaa ihmisen uudelle luonnolle. Toisaalta Lehtisen mukaan pyhitys on ennen kaikkea elämää ja kasvua Pyhän Hengen täyteydessä.

Kasvuprosessi alkaa silloin, kun ihminen avautuu Jeesukselle. Se ei kuitenkaan ole kasvua kohti Pyhän Hengen täyteyttä, vaan ihminen voi olla alusta alkaen Pyhän Hengen täyttämä ja kasvaa Hengen täyteydessä.²⁷⁵

Pyhän Hengen täyteys ja Hengen hedelmä eivät siis välttämättä ole yksi ja sama asia. Ne erottaa toisistaan aika: mitä kauemmin ihminen elää Hengellä täytettynä, sitä enemmän hän kantaa Hengen hedelmää.²⁷⁶

On mahdollista ja välttämätöntä kasvaa Pyhän Hengen täyteydessä. Jumala käyttää aikaa. Matemaattisesti sen voisi sanoa näin: Pyhän Hengen täyteys kertaa aika on

²⁷¹ Lehtinen 1995, 22.

²⁷² Lehtinen 1995, 42.

²⁷³ Pihkala 2009, 232.

²⁷⁴ Pihkala 2009, 232–233.

²⁷⁵ Lehtinen 2004, 65.

²⁷⁶ Lehtinen 2004, 54.

yhtä kuin kypsyy. Mitä kauemmin ihminen elää Pyhän Hengen hallitsemaa ja täyttämää elämää, sitä enemmän hän kypsyy. Hengen hedelmät ovat tämän kypsymisen tuntomerkkejä.²⁷⁷

Tärkeintä ei ole se, miten ihminen kokee Pyhän Hengen täyteyden, vaan se, että Pyhä Henki hallitsee häntä.²⁷⁸

Pyhän Hengen täyteydessä elämisen korostaminen läpäisee koko Lehtisen pyhitysteologian niin, että hänen näkemyksensä selvästi eroaa tutkimieni luterilaisten teologioiden näkemyksestä. Lehtisen mukaan keskeistä ei ole ihmisen subjektiivinen kokemus Pyhän Hengen täyteydestä, vaan se, että ihminen on objektiivisesti täynnä Pyhää Henkeä. Mitä pidempään ihminen elää täynnä Henkeä, sitä enemmän hän kantaa Hengen hedelmää, eli sitä selkeämmin hänessä tapahtunut pyhitys näkyy myös ulospäin. Pyhän Hengen täyteydessä elämisen kautta tapahtuva pyhitys on siis Lehtisen mukaan luonteeltaan progressiivista.

Pyhällä Hengellä täytetyksi tuleminen ei kuitenkaan ole automaatio. Selvästi Lehtisen mukaan jotkut täyttyvät Pyhällä Hengellä ja toiset eivät ja kuitenkin se olisi tarkoitettu kaikille. Miksi sitten kaikki eivät täyty Pyhällä Hengellä? Lehtisen mukaan ”oikeaan hengelliseen tilaan”, eli Pyhän Hengen täyteyteen pääsee raivaamalla erilaiset esteet pois elämästään.²⁷⁹ Näitä esteitä, joita on kolmenlaisia, hän kuvailee seuraavalla tavalla:

Ensimmäinen este on tietämättömyys. Minun ongelmani oli aluksi se, etten tiennyt, miten voin antaa Pyhän Hengen hallita elämäni. [...] Kenenkään ei tarvitse jäädä tietämättömyyteen.²⁸⁰

Toinen este on pelko. Moni meistä pelkää Pyhällä Hengellä täyttymistä, koska kuvittelee, että Jumala voi panna meidät tekemään jotain sellaista, mistä emme pidä. [...] Jumala ei kuitenkaan tee ihmiselle väkivaltaa. [...] Jos hän on tehnyt sinusta tietynlaisen ihmisen, ei hän ryhdy sinua radikaalisti muuttamaan, vaikka täytyt Pyhällä Hengellä. Hän ei taistele omaa luomistekoaan vastaan. [...] Oikea usko Jeesukseen, rento armon alla elävä usko, vaikuttaa tervehtyttävästi, ei sairastuttavasti. Vasta silloin meistä tulee täysiä ihmisiä, kun annamme Kristuksen hallita itseämme.²⁸¹

Kolmas este elämässämme saattaa olla synti. Kaikkihan me olemme syntisiä, mutta toiset eivät halua antaa syntejään Kristuksen käsittelyyn, toiset haluavat.²⁸²

²⁷⁷ Lehtinen 2004, 89.

²⁷⁸ Lehtinen 2004, 61.

²⁷⁹ Lehtinen 2004, 71.

²⁸⁰ Lehtinen 2004, 71–72.

²⁸¹ Lehtinen 2004, 72.

²⁸² Lehtinen 2004, 72.

Lehtisen mukaan tietämättömyys, pelko ja synti ovat esteinä Pyhällä Hengellä täyttymiselle. Ihmisen täytyy tietää, miten antaa Pyhän Hengen hallita elämäänsä, jotta se olisi mahdollista tehdä. Ihmisen on luotettava Jumalaan siinä, että Pyhän Hengen täyteys on ihmiselle hyväksi, eikä ole vastoin Jumalan luomistyötä ihmisessä. Päinvastoin se on Jumalan suunnittelema ja luomistyön mukainen asia. Ihmisen on myös annettava syntinsä Kristuksen käsiteltäviksi. Näitä voivat olla esimerkiksi kauan painanut tunnustamaton synti, vaikeus nöyrytyä pyytämään anteeksi, tai jonkinlainen riippuvuus tai paha tapa, josta ihminen ei halua yrittääkään päästää irti.²⁸³ Kun esteet on saatu poistettua tieltä, on Lehtisen mukaan aika ottaa Pyhän Hengen täyteys vastaan uskon kautta.

Kun nämä esteet on poistettu, miten voidaan täytyä Pyhällä Hengellä? Raamatun vastaus siihen on hyvin yksinkertainen: uskon kautta. Kun uskomme kuulemamme evankeliumin, voimme ottaa Pyhän Hengen voiman vastaan.²⁸⁴

Pyhän Hengen täyteen saa elämäänsä uskolla. Jos elämäsi keskipisteenä on oma minä ja Jeesus on työnnetty syrjään, voit uskon kautta luovuttaa elämäsi Kristuksen Pyhän Hengen hallintaan ja siten omistaa Hengen täyteen.²⁸⁵

Ensinnäkin Raamatussa on käsky: ”Älkää juopuko viinistä, sillä siitä seuraa rietas meno, vaan antakaa Hengen täyttää itsenne” (Ef. 5:18). Jumala siis käskää meidän olla Pyhän Hengen täyttämiä. Se ei ole vain pyyntö, se ei ole vain mahdollinen elämäntapa, vaan se on Jumalan tahto.²⁸⁶

Lehtinen kuvailee täyttymistään Pyhällä Hengellä vain luottaen Jumalan lupaukseen. Pyhällä Hengellä täytyminen on suostumista Jumalan tahtoon. Kokiessaan täyttymyksen hän ei saavuttanut mitään erityistä tunnereaktiota. Hän vain kiitti siitä, että se oli tapahtunut. Ihminen voi siis selvästi Lehtisen mukaan osallistua pyhitysprosessiin aktiivisena toimijana raivaten esteitä tieltään ja ottaen Pyhän Hengen täyteen vastaan uskon kautta.

Pihkalan mukaan pyhitys etenee teologisesti tarkasteltuna, jos ihminen elää sanan ja sakramenttien vaikutuspiirissä.²⁸⁷ Lehtinen puolestaan vaikenee jälleen sakramenteista. Edellisessä luvussa käsitelin syitä siihen. Jumalan sanan merkitystä Lehtinen kuitenkin korostaa.

²⁸³ Lehtinen 2004, 72–73.

²⁸⁴ Lehtinen 2004, 75.

²⁸⁵ Lehtinen 2004, 75.

²⁸⁶ Lehtinen 2004, 76.

²⁸⁷ Pihkala 2009, 233.

Pyhän Hengen täyteydessä eläminen on sitä, että Jumalan sana täyttää meidät. [...] Voidakseen hallita elämäni Pyhä Henki tarvitsee Jumalan sanaa. Kun olin oivaltanut sen, alkoi uusi löytöretkeni Raamattuun.²⁸⁸

Kun Jumala haluaa täyttää meidät Pyhällä Hengellä, hän ei halua ilotulitusta – hän haluaa, että auto kulkee. Hän haluaa, että voimme elää uskonelämäämme tasaisesti koko vuoden kokien Jumalan voiman todellisuuden joka ikinen päivä. Sen mahdollisuuden Jumala meille Pyhässä Hengessä avaa.²⁸⁹

Ei niin, että meistä tulisi täydellisiä. Jokaisen kristityn kaulaan voisi ripustaa kyltin, jollaisia näkee työmailla: Rakenteilla. Rakenteillahan me olemme loppuun saakka. Kuitenkin Pyhä Henki tervehdyttää meitä ja vaikuttaa meissä, niin että elämämme saavuttaa sen tasapainon ja rauhan, jonka rauhan Henki meissä saa aikaan.²⁹⁰

Lehtinen vertaa Pyhää Henkeä bensiniin, jota ei ole tarkoitettu poltettavaksi speaktaakkelimaisesti yhdessä hetkessä, vaan hallitusti auton moottorissa. Lehtisen mukaan Pyhän Hengen täyteydessä eläminen on kestävyyslaji, jossa Jumalan sana on keskeisessä asemassa. Tasapainoinen, terve ja rauhallinen kristityn elämä on elämää, jossa vaikuttavat Jumalan sana ja Jumalan Henki. Pyhityksen prosessi jatkuu läpi koko elämän, eikä ihminen sen aikana saavuta täydellisyyttä. Lehtinen kuvailee ihmisen loppuun asti kokemaan vajavaisuutta seuraavalla tavalla:

Muutosprosessimme ei ehdi tämän elämän aikana tulla valmiiksi.²⁹¹

Paavali sanoo aivan selvästi, että meidän vanha ihmisemme säilyy loppuun asti sataprosenttisen syntisenä ja uusi luomus meissä – ”Kristus teissä, kirkkauden toivo” – on koko ajan sataprosenttisen vanhurskas. Olennaista on, kummalla on valta meidän elämässämme.²⁹²

Jumalan lapsen elämään kuuluu Paavalin mukaan kärsimystä – sairautta, rikkinäisiä ihmissuhteita, yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta. Paavalin kuvaus oman elämänsä kärsimyksistä 2. Korinttolaiskirjeen 11. luvussa on järkyttävää luettavaa, mutta kuitenkin hän kirjoittaa totena Room. 8:18:ssa, että nykyisen ajan kärsimykset eivät ole verrattavat siihen kirkkauteen, joka on ilmestyvä.²⁹³

Me olemme syntyneet uuteen elämään, mutta samalla me olemme osa tätä kärsivää ihmiskuntaa ja elämme sen kärsimyksissä mukana. Tehtävämme on tuoda ihmiskunnalle toivo.²⁹⁴

Pelastetut ihmiskunnan edustajat elävät sanaparin ”jo nyt – ei vielä” jännitteessä. Toisaalta ihminen on jo syntynyt uuteen elämään ja on uuden luontonsa puolesta sataprosenttisesti vanhurskas. Toisaalta taas ihminen on vanhan luontonsa puolesta

²⁸⁸ Lehtinen 2004, 97.

²⁸⁹ Lehtinen 2004, 82.

²⁹⁰ Lehtinen 2004, 84.

²⁹¹ Lehtinen 1995, 23.

²⁹² Lehtinen 1987, 81.

²⁹³ Lehtinen 1987, 99.

²⁹⁴ Lehtinen 1985, 153.

sataprosenttisesti syntinen ja elää kärsivän ihmiskunnan keskellä kärsimyksistä itsekin osallisena. Lehtinen koki vahvasti näiden kärsimyksien todellisuuden esimerkiksi minäkuvansa ongelmien ja sydänsairautensa keskellä. Kärsimysten keskellä elävä pelastettu ihminen elää kuitenkin toivossa. Kaikki synti, kärsimys ja vajavaisuus tulee ikuisuudessa olemaan historiaa. Tämä ylösnousemuksessa tapahtuva täydellistyminen on Lehtisen pyhitysnäkemyksen kolmas vaihe. Pihkalankin mukaan ikuisessa elämässä Pyhän Hengen uudistava ja pyhittävä vaikutus ihmisessä ja luomakunnassa tulee täydelliseksi. Kysymys on luomakunnan alkuperäisen tarkoituksen toteutumisesta.²⁹⁵

Tässä on Lehtiselle eräs merkittävä motiivi evankeliumin julistamiseen: Hän on kokenut syntymän uuteen elämään ja elää odottaen ikuista kirkkautta. Lisäksi hän on selvästi vakuuttunut siitä, että pelastus ja ikuinen elämä kuuluvat kaikille ihmisille. Pelastuksesta osalliseksi päässeet saavat viedä toivoa pelastuksesta niille, jotka eivät vielä ole päässeet sen osallisuuteen.

Yhteenvedona voin todeta, että Lehtisen pyhitysteologiassa on nähtävissä samaa korostusta kuin hänen soteriologiassaan. Lehtinen korostaa sitä, miten pyhitys käytännössä ja konkreettisesti, ihmisen subjektiivisesta näkökulmasta, toteutuu. Miten ihmisen on toimittava, että hän voi omistaa itselleen Pyhän Hengen täyteen, on kysymys, johon hän paljolti pyrkii vastaamaan. Tätä tehdessään hän omalta osaltaan pyrkii poistamaan ensimmäistä määrittelemäänsä estettä Pyhällä Hengellä täyttymisen tieltä: tietämättömyyttä. Mutta entä jos ihminen ei uskokaan täytyneensä Pyhällä Hengellä, vaikka toimii Lehtisen ohjeiden mukaan? Entä jos ihmisen elämä ei muutukaan?

Mutta elämänmuutos ja kokemus ovat kuitenkin vain seurausta – ne eivät saa uudestisyntymistä aikaan. Uudestisyntymisen todellisuutta ei myöskään voida mitata elämän muuttumisella. Ainoastaan Jumalan sana antaa varman perustan.²⁹⁶

Lehtisen mukaan tärkeää on, ettei ihminen rakenna uskoaan elämänmuutoksen tai kokemuksen varaan. Se olisi Lehtisen usein käyttämän vertauskuvan mukaan yhtä järkevää kuin laivan ankkurin heittäminen laivan lastiruumaan: pelkkää

²⁹⁵ Pihkala 2009, 251.

²⁹⁶ Lehtinen & Lehtinen 1983, 130.

ajelehtimistä!²⁹⁷ Ihmisen usko ja pyhitys kestävät hänen mukaansa vain rakennettuina Jumalan sanan varaan. Kuitenkin Lehtisen tapa korostaa ihmisen osaa pyhityksen prosessissa voi ohjata ihmistä kohti suorituskeskeisyyttä. Samalla se osuu suomalaisen teologisen tutkimuksen kentässä tiettyyn tyhjiöön ja on tarpeellinen keskustelunavaus.

Lehtisen esittämät näkemykset pyhityksestä ovat luterilaisesta näkökulmasta vieraita ja juuri siksi haaste luterilaiselle pneumatologialle. Yksikään tutkimuksessani hyödyntämistäni teologeista ei ajattele pyhityksen olevan Pyhällä Hengellä täytettynä elämistä ja kasvamista. Itse asiassa harva heistä edes mainitsee Pyhällä Hengellä täyttymistä lainkaan. Tämä johtunee tietysti pyhitysnäkömyksen erilaisuudesta ja mahdollisesti halusta tehdä pesäeroa kahden erillisen siunauksen teologiaan. Ylipäänsä pyhitys teologisena kysymyksenä saa hyvin vähän huomiota osakseen. McGrath kuvailee, että Pyhä Henki ja hänen toimintansa ei ole perinteisesti ollut teologioiden huomion kohteena. Hänen mukaansa viime vuosien karismaattinen liikehdintä haastaa nykypäivän teologeja ja nostaa uutta keskustelua. Hän itsekään ei kuitenkaan nosta esille kysymystä Pyhän Hengen täyteydestä.²⁹⁸

Mistä Lehtinen sitten on saanut vaikutteita pyhitysnäkömykseensä? Leena-Kaarina Sares tutki vuonna 1986 julkaistussa dogmatiikan pro gradu -tutkielmassaan Brightin pyhityskäsitystä.²⁹⁹ Siinä on nähtävissä huomattavan paljon yhtymäkohtia edellä esittelemääni Lehtisen näkömykseen pyhityksestä. Sareksen mukaan Bright korostaa pyhitysjattelussaan Pyhällä Hengellä täyttymistä. Se on Kristuksen vastaanottamista seuraava tärkeä askel ihmisen uskonelämässä. Se tapahtuu, kun kristitty vastaanottaa Pyhän Hengen täyteyden uskon kautta, tahdon aktina, Jumalan Sanan lupaukseen perustuen. Bright tekee siis Lehtisen tavoin eron Pyhän Hengen asumisen ja Pyhän Hengen täyteyden välillä, ja korostaa ihmisen tahdon merkitystä Pyhällä Hengellä täyttymisessä. Pyhitys on Brightinkin mukaan progressiivinen prosessi, jossa ihmisen hengellinen kypsyminen on ilmeistä hänelle itselleen ja muille ihmisille. Toisten kristittyjen elämässä Hengen hedelmä on ilmeisempää kuin toisten.³⁰⁰

²⁹⁷ Lehtinen & Lehtinen 1983, 29.

²⁹⁸ McGrath 2001, 307–315.

²⁹⁹ Sares 1986.

³⁰⁰ Sares 1986, 73, 76, 79–80.

On huomattava, että Lehtisen ja Brightin pyhitysnäkemyksissä on myös eroavaisuuksia, esimerkiksi liittyen ihmisen tahdon vapauteen. Ne eivät ole identtiset. Näkemykseni on, että Lehtinen on saanut pyhitysnäkemyksensä päävaikutteet Brightiltä, ja luterilaisessa Suomessa kohtaamansa kritiikin alla joutunut vuosien aikana uudelleen arvioimaan ja muotoilemaan teologiaansa lopulliseen muotoonsa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää Kalevi Lehtisen toiminnan taustalla vaikuttanut ihmiskäsitys kristillisen ihmiskäsityksen viitekehyydessä. Tutkimuksen menetelmänä oli sisällönanalyysi ja tutkimuksen lähteinä tutkimustehtävän selvittämisen kannalta hyödylliset Lehtisen teokset. Erityisenä tutkimuskohteena olivat Lehtisen näkemykset ihmisestä Jumalan kuvana, ihmisen tahdon langenneisuudesta ja pyhityksestä.

Lehtinen puhuu teoksissaan yllättävän vähän ihmisestä luotuna Jumalan kuvaksi. Kommentit siihen liittyen ovat niin yksittäisiä, että huomio kohdistui kysymykseen: Miksi Lehtinen ei puhu ihmisen luotuisuudesta juuri ollenkaan? Vastauksia tähän kysymykseen löytyi kolme kappaletta. Ensinnäkin Lehtisen minäkuvaa vuosikymmeniä värittänyt vahva häpeän kokemus sai hänet vaikenemaan aiheesta. Armon julistaja, joka tarvitsi eheyttävää armon kokemista juuri omalle kohdalleen, jätti kipeän kysymyksen Jumalan kuvana olemisesta osittain vaille vastausta. Toiseksi Lehtisen julistuksen painotuksiin vaikutti vahvasti hänen evankelistan kutsumuksensa. Hänen puheitaan ohjasi päämäärä vaikuttaa pelastavan uskon heräämiseen ihmisessä. Tällöin on luonnollista jättää puhe ihmisen luotuisuudesta vähemmälle ja keskittyä puhumaan synnistä, pelastuksen tarpeesta ja pelastuksen vastaanottamisesta. Kolmanneksi Lehtiselle ei ollut luontaista etsiä ihmistä Jumalan kuvana Vanhan testamentin alkulehdiltä, vaan Kristuksesta. Kristittynä ja näin ollen pelastettuna olemisen näkökulmasta maailmaa katselevana hän kyllä puhui Jumalan kuvasta, mutta jo Kristuksen yhteyteen palanneena.

Kysymys ihmisen vapaasta tahdosta tai tahdon langenneisuudesta on hyvin tärkeä jokaiselle kristitylle, mutta erityisesti evankelistalle. Lehtinen tapojensa mukaan usein puheidensa päätteeksi kehotti kuulijaansa avautumaan Kristukselle. Tämä avautuminen on ihmisen tahdon akti, ja kysymys kuuluukin, että onko sellaista mahdollista tehdä? Tähän kysymykseen liittyen Lehtistä olivat kritisoineet muiden muassa Huovinen ja Elenius. Lehtisen näkemyksistä nousi esiin näennäinen ristiriita: toisaalta hän kiivaasti korosti ihmisen tahdon totaalista langenneisuutta ja siten kyvyttömyyttä tehdä ”ratkaisu” Jumalan puoleen. Samalla hän käytännön tilanteissa

kuitenkin usein kehotti ihmisiä siihen. Ristiriidan ratkaisevana avainajatuksena nousi esille Lehtisen näkemys siitä, että Jumala tekee asiassa aloitteen. Kun Jumala on julistetun sanan kautta tehnyt työtä ihmisen tahdossa ja herätellyt sitä, on ihmisen mahdollista vastata kokemaansa Jumalan kutsuun ja avautua Kristukselle.

Kysymys Lehtisen pyhitysnäkemyksestä on mielenkiintoinen Lehtisen työhistorian takia: Hän toimi noin puolet työurastaan tunnustustenvälisessä järjestössä Campus Crusade for Christ:ssa. Toisen osan urastaan hän toimi evankelistana monien eri tunnustuskuntien kontekstissa. Luterilaisesta taustastaan huolimatta hänen pyhitysnäkemyksensä osoittautui varsin epäluterilaiseksi. Hän määritteli pyhityksen kolmivaiheiseksi prosessiksi, jonka ensimmäinen vaihe on uskoontulo pyhityksen mahdollistajana ja kolmas vaihe on ikuiseen elämään siirtyminen pyhityksen täydellistäjänä. Näiden väliin jää pyhityksen toinen vaihe, joka on progressiivisesti etenevä prosessi. Tämä prosessi etenee ihmisen eläessä Pyhän Hengen täyttämää elämää Jumalan sanan vaikutuspiirissä. Ilmeistä on, että Lehtinen sai suurimmat vaikutteet pyhitysnäkemykseensä CCC:n pitkäaikaiselta johtajalta Bill Brightiltä. Heidän näkemyksensä eivät kuitenkaan olleet identtiset.

Lehtiselle ominaista oli kahden viimeisimmän kysymyksen kohdalla korostaa enemmän ihmisen subjektiivista toimintaa, kuin tämän toiminnan objektiivista, opillista perustaa. Tämä osaltaan ajoi hänet vastatusten Eleniuksen kanssa. Lehtisen valinta toimia näin oli kuitenkin tietoinen, ja näin toimiessaan hän haastaa suomalaista luterilaista teologiaa lähentymään tavallisen kristityn arkitodellisuutta. ”Veljet, mitä meidän pitää tehdä?”³⁰¹ on tänäkin päivänä ajankohtainen kysymys monen ihmisen elämässä useaan uskonelämän kysymykseen liittyen.

Toinen Lehtiselle tyypillinen näkemys, joka kokoaa kahta viimeistä kysymystä, on hänen ohuelta näyttävä tai lähes näkymätön sakramenttiteologiansa. Myös tämä asetti hänet monien luterilaisten teologien kritiikin kohteeksi. Kuitenkin, hiljaisuus tästä asiasta saattoi olla myös Lehtisen tietoinen valinta, joka tasoitti tietä hänen toimiessaan eri tunnustuskuntien ja erilaisten sakramenttinäkemyksien keskellä. Voiko

³⁰¹ Raamatun jakeen Apt. 2:37 loppuosa.

olla, että tässäkin asiassa hänen päämääränsä saattaa mahdollisimman moni ihminen Kristuksen yhteyteen ohjasi hänen valintojaan?

Tutkimukseni tuo lisää tietoa aiemmin tässä mittakaavassa vähän tutkitulta alueelta. Lehtisen elämäntyö oli laajalti vaikuttava ja tunnettu. Valitsemani kysymykset Lehtisen ihmiskäsityksestä ovat hänen elämänsä historian huomioon ottaen merkittäviä. Tutkimustulokseni voivat toimia keskustelun herättäjinä tai inspiraationa uusiin tutkimuksiin. Varmasti jokainen tutkimukseni osa-alueista elämäkertä mukaan lukien olisi jo yksinään pro gradu -työn arvoinen aihe. Samalla tiedostan, että paljon tutkittavaa aiheesta jäi koluamatta. Käytännöllinen näkökulma on toisaalta tutkimukseni ehdoton vahvuus, mutta toisaalta sen puitteissa on mahdotonta tehdä kovin syvälle luotaavia systemaattisteologisia johtopäätöksiä.

”Meillä ei ole mitään, mutta omistamme kaiken” on tutkimukseni nimi ja paradoksaalinen lause. Se kuvaa Lehtisen teologiassa esiintyviä näennäisiä paradokseja, joita hän ei häpeä tuoda esiin. Se myös kuvaa hänen elämänsä historiaansa, joka sisälsi paljon ylenpalttisen ilon ja lähes toivottoman kärsimyksen hetkiä.

Tutkimukseni päätökseksi sopii hyvin lainaus aivan Lehtisen elämän loppumetreiltä. Elävällä ja kansantajuisella tavallaan hän kuvaa unelmaansa kristittyjen yhteyden toteutumisesta evankeliumin julistamisen haasteissa.

Unelmoin siitä et me ei eroteltais eri uskovia porukoita toisistaan tai kalasteltais toistemme puljuista tai pidettäis itteemme parempina kuin toiset ja et tämmönen oikeessa olemisen henki meistä häipyis. Vaan et me oltais nöyrästi samalla viivalla, ja iloittais siitä kun toisessa porukassa joku tulee uskoon, et ei se oo meiltä pois, vaan se on koko Jumalan seurakunnan yhteinen voitto. Samalla tavalla ku lätkämatsissa kun joku ampuu maalin, niin ei se oo vaan sen maali, se on koko joukkueen maali. Ja tätä henkee mä toivoisin, et mä vois jättää tänne Suomeen, vielä senkin jälkeen kun mua ei enää ole.³⁰²

³⁰² Haastattelussa Kalevi Lehtinen.

8 LYHENTEET

A	Antti Turunen
CCC	Campus Crusade for Christ
Diss.	Väitöskirja
HYTTK	Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto
KTK	Kirkon tutkimuskeskus
KTKJ	Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja
L	Leena Lehtinen
SKS	Suomalaisen kirjallisuuden seura
STKSJ	Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja
SPCK	Society for Promoting Christian Knowledge
TA	Teologinen aikakauskirja

9 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

9.1 Lähteet

Lehtinen, Eine & Lehtinen, Kalevi

1983 Löytöretkellä. Lohja: Karas-Sana.

Lehtinen, Kalevi

1985 Rakkautta loppuun asti. 2. p. Helsinki: Karas-Sana.

1987 Jumala sinun puolellasi. Jyväskylä: Karas-Sana.

1995 Sinulle. Hämeenlinna: Päivä.

2004 Pyhä Henki tässä ja nyt. Hämeenlinna: Päivä.

Haastattelu

7.6.2012 Haastateltavana Leena Lehtinen. Litteroitu versio tekijän hallussa, Kuopio.

9.2 Kirjallisuus

Ahonen, Risto A.

1987 Amerikkalaisen herätyskristillisyyden edistysoptimismi.

Herätyssaarnaajien evankelioimisnäkemys 1700-luvulta Billy Grahamiin.

Helsinki: Kirjapaja.

1992 Evankelioiminen kirkon perustehtävänä. Evankelioimisen teologiset perusteet. KTK 7. Helsinki: SKSK kustannus.

Alasuutari, Pertti

2001 Laadullinen tutkimus. 3. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Ballard, Paul & Pritchard, John

2001 Practical Theology in Action. Christian thinking in the service of church and society. 3rd ed. London: SPCK.

Eskola, Jari & Suoranta Juha

1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. p. Tampere: Vastapaino.

Haastattelussa Kalevi Lehtinen

2010 Haastattelussa, osa 76: Kalevi Lehtinen.

[<http://www.tv7.fi/vod/player/?program=13166>] Ensiesitys 22.6.2010.

Viitattu 29.8.2012.

Heino, Harri

1997 Mihin Suomi tänään uskoo. 2. p. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula

2009 Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Huovinen, Eero

1986 Menestysteologiaa? Amerikkalaisen pyhituskristillisyyden suomalainen muunnelma. – TA 3. 296–308.

1987 Elävä dogma. Teologisia tutkielmia ja sovellutuksia. STKSJ 155. Helsinki.

Kakkuri, Teemu

2011 Evankelistaa etsimässä. – Kotimaa 46. 10–15.

Karhumäki, Heli

2006 Jaakko Elenius. Härmän vikuri. Helsinki: Kirjapaja.

2011 Sovinto. – Kotimaa 31. 13.

Ketola, Kimmo

2008 Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. KTK 102. Tampere.

Kettunen, Paavo

- 1990 Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus. Ihmiskäsitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sairaalasielunhoidon koulutuksessa vuosina 1960–1975. – STKSJ 171. Diss. Helsinki.
- 2007 Sielunhoito vai psykoterapia? – TA 5. 437–444.
- 2011 Kätkeyty ja vaiettu. Suomalainen hengellinen häpeä. Helsinki: Kirjapaja.

Kiiski, Jouko

- 2009 Sielunhoito. Helsinki: Edita.

Koskela, Harri

- 2011 Lapseni elää aina sydämessäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. – KTKJ 114. Diss. Tampere.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa

- 1999 Sisällön analyysi. Hoitotiede 1. 3–12.

Lamberg, Seija

- 1987 Penkin päästä Billylle. – Suomen kuvalehti 36. 30–31.

Lehtinen, Kalevi & Rinne, Riku

- 2006 Evankelistan testamentti. Helsinki: Kuva ja sana.

Lindqvist, Martti

- 1997 Kristillinen ihmiskäsitys. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. 2. p. Helsinki: Kirjapaja. 29–43.

Makkonen, Esko

- 1989 Jumala sen tekee! Kalevi Lehtisen pelastuskäsitys. Dogmatiikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Mannermaa, Kari

2000 Astu valoon. Tutkimus suostuttelevasta viestinnästä ja sen kokemisesta missiotapahtumassa. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

McGrath, Alister E.

1999 Christian Spirituality. An Introduction. Oxford: Blackwell Publishers.

2001 Christian Theology. An Introduction. 3rd ed. Oxford: Blackwell Publishers.

Metsämuuronen, Jari

2009 Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. Helsinki: International Methelp Oy.

Muistokirjoitus

2011 Muistokirjoitus. Kalevi Lehtinen.

[<http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/4309/kalevi-lehtinen>] Viitattu 8.9.2011.

Muistotilaisuus

2011 Kalevi Lehtisen muistojuhla.

[<http://www.tv7.fi/vod/categories.html?id=17985>] Viitattu 27.9.2011.

Mursula, Jussi & Happonen, Markku

2011 Kalevi Lehtinen – evankeliumin tulenkantaja. – Kotimaa 30. 17.

Niemelä, Pauli

2002 Diakonia ja ihmiskäsitys. – Diakonian käsikirja. Toim. Riitta Helosvuori et al. Helsinki: Kirjapaja. 87–103.

Nissilä, Kalervo

1999 Uskonnollisen ja psyykkisen sisäkkäisyys pastoraalipsykologisen kokemustiedon perustana. – Käytännön ja teorian vuorovaikutus sielunhoidon teologiassa. Toim. Paavo Kettunen. STKSJ 220. Helsinki. 196–201.

Nyman, Maija

- 1995 Kokonaisena – aina elämään asti. Eine Lehtinen kertoo elämästään.
Hämeenlinna: Päivä.

Peltola, Olavi

- 1985 Kirja-arvostelu: Eine ja Kalevi Lehtinen. Löytöretkellä. – TA 4. 343–
345.

Peltonen, Aimo

- 1979 Koulunuudistuksen ihmiskäsitys ja eettiset periaatteet. Maamme
koulunuudistusta vuosina 1956–1975 koskevien komiteamietintöjen
käsitys ihmisestä ja eettisistä periaatteista. – STKSJ 113. Diss. Helsinki.

Pihkala, Juha

- 2009 Uskoa tiedosta ja tietoa uskosta. Johdatus dogmatiikkaan. Helsinki:
Edita.

Poikonen, Ulla

- 1988 Missio Helsinki. Tutkimus evankelikaalisen työskentelytavan
soveltamisesta suomalaiseseen kontekstiin. Kirkkososiologian pro gradu -
tutkielma. HYTTK.

Pokki, Timo

- 1999 America's Preacher and His Message. Billy Graham's View of
Conversion and Sanctification. Helsinki. Diss. New York: University
Press of America.

Pyysalo, Riitta

- 1992 Riitaisa ristiretki: kirkko sanoutuu irti Missio Volgasta. – Suomen
kuvalehti 28. 6–9.

Pöhlmann, Horst Georg

1974 Dogmatiikan pääkohdat. Suomeksi toim. Riitta & Seppo A. Teinonen.
Helsinki: Kirjaneliö.

Rauhala, Lauri

2005 Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rauste-von Wright, Maijaliisa

1979 Nuorison ihmis- ja maailmankuva X. Sosialisatioprosessi ja
maailmankuva. – Psykologian tutkimuksia 36. Turku.

Rikkinen, Minna

2011 Kalevi Lehtinen. Kansallisbiografia.

[<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/9606/>] Helsinki: SKS.

Viitattu 9.9.2011.

Ruokanen, Tapani

1978a Liennytyksen saarnamies Billy Graham teki ristiretken sosialismiin. –
Suomen kuvalehti 43. 10–19.

1978b Miljardi uutta kristittyä 10 vuodessa lupaa Bill Bright, sielujenmetsästäjä.
– Suomen kuvalehti 33. 74–75.

Sad news

2011 Sad news about Kalevi Lehtinen.

[<http://www.agapeeurope.com/?p=1076>] Viitattu 17.10.2011.

Sares, Leena-Kaarina

1986 Supernaturaalinen elämä. Bill Brightin käsitys pyhityksestä. Dogmatiikan
pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Suhonen, Erkki

2006 Usko ja spiritualiteetti Kalevi Lehtisen teologiassa. Dogmatiikan pro
gradu -tutkielma. HYTTK.

Suojanen, Päivikki

1988 Ylipuhujat. Viestinnän näkökulmia uskontoon ja politiikkaan. Helsinki: Kirjapaja.

Suomen teologit 2010

2010 Lehtinen, Kalevi. – Suomen teologit 2010. Toim. Merja Laaksamo et al. Helsinki: Suomen kirkon pappisliitto. 547–548.

Swinton, John & Mowat, Harriet

2006 Practical Theology and Qualitative Research. London: SCM Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli

2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vahtola, Lasse

1980 Tässä Elämä. Tampereen ev.lut. seurakuntien järjestämän puhelinkontaktitapahtuman toteutuksen ja vaikutuksen tarkastelua. Kirkon tutkimuskeskuksen sarja A Nro 37. Tampere.

Vainio, Olli-Pekka

2000 Kirja-arvostelu: Timo Pokki. America's Preacher and His Message. – Perusta 2. 114–115.

Valtonen, Olli

1989 Tänään. Kalevi Lehtinen. Hämeenlinna: Päivä.

1992 Jatkoaika. Helsinki: Kirjapaja.

Veijola, Timo

1982 Ihmisenä Jumalan maailmassa. Vanhan testamentin näkökulmia ihmisestä, politiikasta ja teologiasta. – STKSJ 131. Helsinki.

Virtaniemi, Matti-Pekka

1999 Dialogin mahdollisuuksia sielunhoitajan näkökulmasta. – Käytännön ja teorian vuorovaikutus sielunhoidon teologiassa. Toim. Paavo Kettunen. STKSJ 220. Helsinki. 78–102.

LIITE – Kalevi Lehtisen bibliografia

- 1973 Hyvä uutinen kaikille. Evankelioimisen perusteita, tavoitteita ja toimintamalleja. Kirjoittajina myös Tapio Aaltonen, Juhani Pörsti ja Veli-Pekka Toiviainen. Helsinki: Kansan raamattuseuran säätiö.
- 1983 Löytöretkellä. Kirjoittajana myös Eine Lehtinen. Lohja: Karas-Sana.
- 1985 Rakkautta loppuun asti. Lohja: Karas-Sana.
- 1987 Jumala sinun puolellasi. Jyväskylä: Karas-Sana.
- 1995 Sinulle. Hämeenlinna: Päivä.
- 2004 Pyhä Henki tässä ja nyt. Hämeenlinna: Päivä.
- 2006 Evankelistan testamentti. Kirjoittajana myös Riku Rinne. Helsinki: Kuva ja sana.